

Revisjon og Regnskap

Typiske fallgruver ved verdivurderinger

Side 43

Betydningen av ulike eier- og stemmeandeler i selskapsretten

Side 30

Slik integreres bærekraft i økonomifunksjonen

Side 39

Kommersielle avtaler med det offentlige kan innebære ulovlig statsstøtte

Side 63

eKurs

Fleksibel etterutdanning – når som helst og hvor som helst!

[LES MER](#)

5

KOMMENTAREN

Sommer i sikte

Henrik Woxholt

6

AKTUELT

7

LUNCH

12

Snart bortfaller skattetrekkkontoen

Børge Busvold

13

AVGIFTSADVOKATEN SVARER

Ivan Skjæveland

15

SPØR OM ARBEIDSRETT

Håkon Andreassen, Maja Elgaaen

16

OFTE STILTE SPØRSMÅL

17

EN SUNN LIVSSTIL

Gunn Helen Arsky

18

Microsofts smarte assistent 2 Slik bruker du Copilot

Ruben Bjerketveit

19

Hvitvaskingsloven: Plikt til å avvikle kundeforhold

Espen Knudsen

21

Nytt om bærekraftsrapportering

Kjersti Okstad Kirkeby, Signe Haakanes, Knut Arne Askvig

24

Endringer i foretakslovgivningen fra 1. juli 2024

Anders Torkildsen Nytrøen, Julie Akselberg

26

En modifisering av tidligere uttalelser? BFU om syntetiske opsjoner i arbeidsforhold

Henry Anders Cowan

30

Betydningen av ulike eier- og stemmeandeler i selskapsretten

Daniel Nygaard Nyberg, Gjøran Løvik Orvik

33

DORA – ny EU-forordning rettet mot finanssektoren

Andreas Forbech Havre

35

Ny IFRS-regnskapsstandard for presentasjon og opplysninger i årsregnskapet

Sindre T. Eltarvåg

37

Del I:

Saker fra Skatteklagenemndas behandling 2023

Line Solli

39

Slik integreres bærekraft i økonomifunksjonen

Bjørn Kjærland Haugland

40

Innføres i EU og Norge: ETS2 – nytt klimavotesystem

Helene Øien Hval, Ragni Wessel

43

Typiske fallgruver ved verdivurderinger

Alexander I. Karlsen, Endre Berner, Mia Vale Sæter

57

Safe Harbour under suppleringskatteloven (Pillar 2) i Norge

Hilde Annette Skougstad Gamkinn

61

Fastsetting av grunnlaget for eiendomsskatt Rettsstridig å nekte innsyn

Marianne Brockmann Bugge, Marley Flårud

63

Kommersielle avtaler med det offentlige kan innebære ulovlig statsstøtte

Wenche Sædal, Hanna Håberg, Nina M. Havig Bredvold

67

Frihandelsavtale mellom Efta og India

Cato Huseby

68

INTERNASJONAL SKATT OG AVGIFT

Synne Hurum Austmo
Bernhard Henriksen Nicolaysen

NR. 4/2024
94. årgang

Utgitt av

DnR Kompetanse AS (Revisorforeningen)
Postboks 2914 Solli, 0230 Oslo
Tlf.: 23 36 52 00
Revisorforeningen.no

Redaktør

Alf Asklund
alf.asklund@revisorforeningen.no

Abonnement

Årsabonnement: kr 690,-
Bankkonto: 1503.01.29781

Abonnementet anses løpende til oppsigelse. Oppsigelse for kommende års abonnement må skje innen utgangen av desember.

Utgivelse

Utkommer med 7 nummer pr. år og gjøres tilgjengelig for alle medlemmer i Den norske Revisorforening.
For spørsmål vedr. abonnement, kontakt forlag@revisorforeningen.no

Abonnenter

ca. 6100

Foto

Illustrasjonsfoto der ikke annet er oppgitt:
ScandinavianStockPhoto

Layout og produksjon

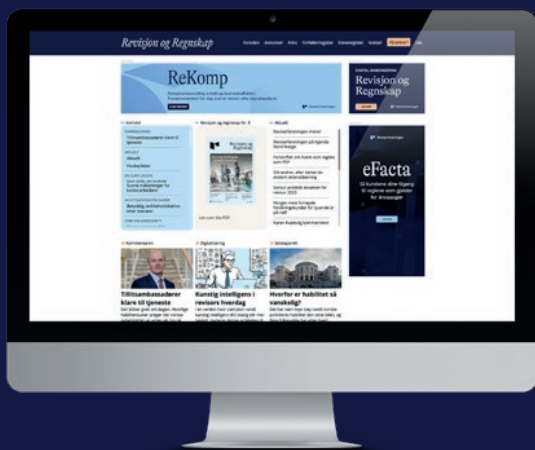
Aksell AS
ISSN 2703-9722

Annonser

For spørsmål vedr. annonser, kontakt Pia Himberg, e-post: pia@salgsfabrikken.no, mobil: 919 03 697

Revisjon og Regnskap

Revisjon og Regnskap har syv utgaver i året, og målgruppen er revisorer, studenter og lærere innen regnskap og revisjon, regnskapskontorer, regnskapsførere, advokater, regnskaps- og økonomiavdelinger og offentlige myndigheter. Alle medlemmer og praksismedlemmer i Revisorforeningen har tilgang til Revisjon og Regnskap som en del av medlemskapet.

TOPBOARD
875 x 200 pixler

BOARD
300 x 200 pixler

DIGITAL ANNONSERING REVISJON OG REGNSKAP

Format og priser

- 875 x 200 pixler (Topboard): kr 10 000
- 300 x 600 pixler (Skyskraper): kr 7500
- 300 x 200 pixler (Board): kr 4500

Prisene er eks. mva. og gjelder pr. måned fra bestilling.

Rabatter

- 10 % rabatt ved bestilling av 2 måneder
- 20 % rabatt ved bestilling av 6 måneder
- 30 % rabatt ved bestilling av 12 måneder

Annonsbestilling

Pia Himberg, e-post: pia@salgsfabrikken.no, mobil: 919 03 697

SKYSKRAPER
300 x 600 pixler

[Klikk her for mer informasjon](#)

Sommer i sikte

Bærekraft har inntatt styrerommene, og med et vellykket styreseminar om bærekraftsrapportering friskt i minne, nærmer sommeren seg med stormskritt. Gledelig er det også å se at selskapenes bærekraftsrapportering stadig blir bedre. Det er tydelig at mange selskaper har lagt ned en stor innsats i å forbedre og utvikle bærekraftsrapporteringen.

Statsautorisert revisor
Henrik Woxholt
Styreleder i Revisorforeningen

Mer enn 50 deltakere var i mai samlet til det første akademi om styrets ansvar for bærekraftsrapportering. Her fikk styremedlemmer blant annet en overordnet oversikt over rapporteringskravene som et styre i særskilt grad må være klar over, hva som er styrets konkrete oppgaver, og hva som er revisjonsutvalgets rolle.

En ny æra for bærekraftsrapportering

Deloitte har for syvende år på rad gjennomgått års- og bærekraftsrapporter for Norges 50 største virksomheter. Gjennomgangen som ble publisert 18. juni, viser at mange av virksomhetene har valgt å bruke 2023-rapporteringen til å forberede seg på de nye kravene som er på trappene og dermed fortsatt den positive trenden vi har sett de siste årene. Dette vises blant annet i rapportenes struktur, hvor vi ser at flere har valgt å følge strukturen som defineres av de nye bærekraftsstandardene («ESRS»). I rapporteringen hadde halvparten av selskapene i vårt utvalg rapportert på klima og miljø først, deretter sosiale forhold og virksomhetsstyring. Denne strukturen er i tråd med kravene i ESRS. Videre ser vi at om lag 1 av 5 selskaper har valgt å henvise til flere av rapporteringskravene i ESRS i årets rapportering, samtidig som de følger andre rammeverk som eksempelvis GRI eller TCFD.

Et viktig premiss for å kunne møte de nye kravene, og for å kunne rapportere på virksomhetens bærekraftsarbeid på en god måte er at bærekraftsansvaret forankres hos styret og ledelsen. Vi ser at flere selskaper enn tidligere skriver at de har plassert det overordnede ansvaret for bærekraft hos styret.

Revisortreffet – bransjens møtepunkt

For tredje året på rad gikk årets revisortreff av stabelen 11. juni. Med over 500 deltakere, venteliste og stor interesse i alle selskaper har Revisortreffet blitt en årlig begivenhet og den møteplassen vi hadde håpet på. Med faglig interessante diskusjoner og innlegg fra blant annet Kristin Skogen Lund (Schibsted), Øivind Amundsen (Oslo Børs) og Tina Bru (Høyre) fikk vi belyst det vi står i, både fra selskapenes, verdipapirhandelsaktørenes- og politikernes side. Det er veldig gledelig å se så mange kollegaer samlet. Revisortreffet har blitt en viktig relasjonsarena hvor vi kan diskutere fag, problemstillinger vi står overfor og sammen finne nye løsninger.

Takk for tilliten!

Som styreleder har jeg vært opptatt av å sikre at Revisorforeningen er relevant, ikke bare for de neste fem til ti årene, men for fremtiden. I en tid hvor samfunnet er i utvikling, har det vært viktig

for meg at Revisorforeningen endrer seg minst like raskt som omverdenen. Vi i styret ser at foreningen tar signaler fra omverdenen og agerer proaktivt. At Revisorforeningen nå har et høyere antall medlemmer enn noen gang – at det har rykket fra å ha ligget rundt 5000 siste tiårsperiode til omtrent 5500 nå er imponerende. Det viser at rollen som bærekraftsaktør gjør at vi når ut til flere og det viser at investeringen i omdømme og økt synlighet er verdsatt. Som en del av å konkretisere dette arbeidet ytterligere ble det på generalforsamlingen tidligere i juni vedtatt å utvide medlemskategoriene som en del av arbeidet med omdømmet og attraktiviteten til yrket vårt.

Med foreningen i spissen har vi fått til et veldig godt samarbeid på tvers i bransjen. At bransjen klarer å samarbeide tettere, har gitt god utvikling på viktige områder og rustet oss som bransje bedre for fremtiden. Det er inspirerende å se hvordan vi i fellesskap har bidratt til denne veldig positive utviklingen.

Da overlater jeg roret til ny styreleder, Johan Lid Nordby, samtidig som jeg vil ønske alle de nye i styret lykke til med det viktige arbeidet foreningen gjør. Styrevervet gir mye læring og verdifull innsikt i bransjen og bransjens rammebetingelser. Styret har en viktig jobb med å støtte foreningen i det viktige arbeidet som utføres.

**TIPS
OSS!**

Støtter din revisjonsvirksomhet et godt formål – innen idrett, kultur eller veldedighet – eller har virksomheten eller en ansatt gjort noe annet som er verdt en notis i Revisjon og Regnskap? Send et par ord og gjerne et bilde til forlag@revisorforeningen.no.

Bekreftelser i regnskapsførerloven

Finanstilsynet foreslår å presisere at regnskapsførerloven også skal gjelde når et regnskapsforetak avgir en bekreftelse i henhold til lov eller forskrift eller krav fra offentlig myndighet. Forslaget fremmes på bakgrunn av at norsk lovgivning de siste årene har åpnet for at bekreftelser som tidligere måtte avgis av godkjente revisorer, også kan avgis av statsautoriserte regnskapsførere. Endringen skal sikre at det kan stilles krav til arbeidet med slike bekreftelser, og at Finanstilsynet kan føre tilsyn med og sanksjonere disse tjenestene.

I Revisorforeningens høringssvar er vi opptatt av at forslaget må følges opp på en måte som kan sikre at bekreftelsene gir den tryggheten som forventes.

[Les mer](#)

EUs nye tiltakspakke mot hvitvasking

24. april ble det oppnådd politisk enighet i Europaparlamentet om EUs nye tiltakspakke mot hvitvasking og terrorfinansiering. Pakken innebærer betydelige endringer i virkemiddelapparatet, bl.a. regler om nasjonale tilsynsmyndigheter og enheter for finansiell etterretning (Økokrim i Norge).

[Les mer](#)

Ny styreleder i Revisorforeningen Johan Lid Nordby sammen med avtroppende styreleder Henrik Woxbolt

Johan Lid Norby ny styreleder i Revisorforeningen

På generalforsamlingen 5. juni ble Johan Lid Nordby fra EY valgt til ny styreleder i Revisorforeningen. Erik H. Lie fra BDO ble valgt til ny nestleder. Begge ble valgt for ett år.

Som styremedlemmene for to år ble disse valgt:

- Anders Nereng, RSM Norge, Oslo
- Torunn Berg, Enter Revisjon Hålogaland, Harstad
- Reidar Ludvigsen, Deloitte, Oslo
- Herman Skibrek, PwC, Oslo

- Anne Gudrid Tomterstad, Crowe Partner Revisjon, Oslo
- Monica Hansen, KPMG, Oslo
- Kathrine Syversen Bjertnes, Revisjonsselskapet Varder, Oslo
- Silje Witzøe, SLM Revisjon, Lillestrøm
- Lasse Andersen, BDO, Oslo
- Siv-Karin Randeberg, Partner Revisjon, Stavanger

I styret sitter også Anette Oftedal, Oftedal Revisjon & Rådgivning AS, Stavanger.

Rapportering av kontrollerte transaksjoner for 2023

Skatteetaten har laget en samleveileder for temakortet «Kontrollerte transaksjoner/disposisjoner og mellomværender» (tidligere RF-1123).

Tidligere skjema for internprising, RF-1123, er erstattet av temakortet «Kontrollerte transaksjoner/disposisjoner og mellomværender».

Hoveddelen av de opplysningene som tidligere ble rapportert i RF-1123, skal rapporteres under dette nye temaet. En del opplysninger om foretaket, eierforhold, endringer i eierforhold med videre rapporteres under temakortet «Opplysninger om skattesubjektet».

[Les mer](#)

Den ekstra arbeidsgiveravgiften fjernes fra nyttår

Fra 2023 innførte regjeringen en ekstra arbeidsgiveravgift på 5 % for lønninger over kr 750 000 kroner. I 2024 ble grensen hevet til kr 850 000 kroner. Det har vært forutsatt at den ekstra arbeidsgiveravgiften skal være midlertidig, men det har vært usikkert når den avvikles. Regjeringen varslet i Revidert nasjonalbudsjett 2024 at den ekstra arbeidsgiveravgiften avvikles fra og med 1. januar 2025.

[Les mer](#)

Finanstilsynets tilsyn med regnskapsforetak i 2023

I 2023 gjennomførte Finanstilsynet 51 tilsyn med regnskapsforetak. Dette fremgår av Finanstilsynets årsrapport for 2023. Tilsynene resulterte i 12 vedtak om tilbakekalling av godkjenning som regnskapsforetak og seks vedtak om tilbakekalling av godkjenning som statsautorisert regnskapsfører. Det ble også gitt ni straffegebyrer som følge av brudd på hvitvaskingsloven. Fokus i tilsynene er at regnskapsforetakene oppfyller lovkrav og følger god regnskapsføringsskikk på oppdragsnivå, og at de har god styring og kontroll i regnskapsforetaket.

[Les mer](#)

Foreslår endringer i skattereglene for introduksjonsstønad

Finansdepartementet har sendt på høring forslag om at introduksjonsstønad fra 2025 skal beskattes som lønnsinntekt. Forslaget innebærer at skatten på introduksjonsstønad vil øke noe. Introduksjonsstønad gis til innvandrere som deltar i introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere. Stønaden gir rett til minstefradrag etter reglene for pensjon og har samme trygdeavgiftssats som pensjon.

[Les mer](#)

Bedre overgangsregel for fusjonsfordringer i Revidert nasjonalbudsjett

Etter innspill fra Revisorforeningen endres overgangsregelen for fusjons- og fisjonsfordringer etter konsernfusjon eller fisjon oppstått i 2023, men før lovendringen ble vedtatt. Selskapene gis likevel adgang til å velge å utligne forskjellen mellom skattemessig verdi og pålydende uten beskatning. Se [brev fra Revisorforeningen til Finansdepartementet 5. mars 2024](#).

[Les mer](#)

LUNCH

Medlemsfordeler

Som medlem i Revisorforeningen har du og ditt firma tilgang til en rekke fordeler.

Medlemsfordeler for deg personlig

[JBF Bank og forsikring](#)

[BMW Group Norway](#) – rabatt bilkjøp/leasing

Helseforsikring – [Storebrand](#)

[Faglig informasjon – nettsiden, nyhetsbrev](#), veiledninger mv.

[Veiledningstjenesten](#) – alle fagområder på nett, svar innen 1–2 arbeidsdager

[Revisjon og Regnskap](#)

[Brilleland](#) – gunstige rabatter

[Akademika.no](#) – opptil 15 % rabatt

Rabatt på kurs

ReKomp [kursabonnement](#)

Medlemsfordeler for firmaet

Tjenestepensjon – [Storebrand](#)

Kollektiv ansvarsforsikring – [Tryg](#) ([Profesjonsansvarsforsikring](#))

[Kontakt Howden](#) for tilbud

Helseforsikring – [Storebrand](#)

[BMW Group Norway](#) – rabatt bilkjøp/leasing

Digitale verktøy – [Simpløyer](#), [Bisnode](#)

SmartCheck, [Purehelp](#) Pro, [Styreplan](#)

for Revisor, [Proff Forvalt](#)

Telefoni og bredbånd – [Telenor](#)

og [Phonero](#)

Nettside/sosiale medier – bransjeløsning fra [ldium](#)

[ReKomp](#) kursabonnement

Drift av virksomhet

[Etablering og drift](#) av virksomhet

[Godkjenning/autorisasjon](#)

Tilsyn og kontroll

[Profilering](#) av egen virksomhet

Revisor i [profesjonelle vanskeligheter](#)

Strengere regler for tapsføring av fordringer mellom nærstående

Finansdepartementet foreslår å innføre en tidsperiode på 12 måneder for kundefordringer mellom nærstående før tapsavskjæringsregelen for fordringer kommer til anvendelse.

Det foreslås en tilsvarende tidsperiode for adgangen til å tapsføre merverdiavgift.

For skatt foreslås det også innført en tilsvarende tidsperiode for rentefordringer.

Med nærstående menes tilfeller der kreditorselskapet eier mer enn 90 % av aksjene i debitorselskapet, eventuelt at et morselskap eier mer enn 90 % av begge selskapene, jf. [skattelovfor-skriften § 6-2-2](#).

[Les mer](#)

Støtter forslaget om å avvikle skattetrekkkonto

Finansdepartementet har sendt på høring forslag om at skattetrekket skal betales til Skatteetaten samtidig med lønnsutbetalingen, og at kravet til skattetrekkkonto oppheves. Det foreslås at de nye reglene trer i kraft fra 1. januar 2025. Revisorforeningen støtter forslaget om at forskuddstrekket betales til Skatteetaten samtidig med at lønnen utbetales, og at kravet til skattetrekkkonto bortfaller.

[Les mer](#)

Fritak for MVA for omsetning av varer og tjenester til militære enheter

Omsetning av varer og tjenester til militære enheter fra USA som oppholder seg permanent i merverdiavgiftsområdet, er fritatt for merverdiavgift. Fritaket foreslås utvidet til å omfatte omsetning til virksomheter som leverer varer eller tjenester til bruk for bestemte internasjonale militære styrker og kommandoenheter, og gjeldende fra 1. juli 2024.

[Les mer](#)

Ny og oppdatert veiledning om kvalitetsstyring

Revisorforeningen har oppdatert sitt veiledningsmaterielle for kvalitetsstyring og risikostyring i et revisjonsforetak. Det er innarbeidet veiledning om risikostyring etter risikostyringsforskriften og oppdragskontroll etter ISQM 2. Omtalen av prosessen for overvåking og utbedring er utvidet, og det er utarbeidet et nytt eksempel på årlig rapport om evaluering av kvalitetsstyringssystemet.

Det oppdaterte veiledningsmaterialet er tilgjengelig for Revisorforeningens medlemmer:

[Les mer](#)

Veiledning for revisor – unntak i rentebegrensningene

Som følge av den nye skattemeldingen har Revisjonskomiteen oppdatert veiledningen for de tilfeller hvor annen revisor reviderer konsernregnskap/konsolidert balanseoppstilling for norsk del av konsernet. Veiledningen tar for seg hvilket arbeid som må gjøres av øvrige revisorer (sigerende revisor), enn konsernrevisor, som grunnlag for attestasjonen i de andre selskapene i den norske delen av konsernet.

[Les mer](#)

NOU 2024:1 Definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører

Revisorforeningen støtter Avkommersialisierungsutvalgets forslag til definisjon, registrering og tilsyn med ideelle velferdsaktører. I vårt høringssvar tar vi opp hvordan revisjon kan bidra til samfunnseffektiv kontroll med aktørenes bruk av offentlige midler.

[Les mer](#)

Attestasjon av SkatteFUNN

Revisorforeningen har utarbeidet følgende hjelpemidler ved attestasjon av SkatteFUNN:

- Engasjementsbrev
- Uttalelse fra ledelsen (fullstendighetserklæring)
- Revisjonshandlinger

Hjelpemidlene er kun ment som et utgangspunkt for å dekke de vanligste forholdene som forekommer ved attestasjon av SkatteFUNN.

[Les mer](#)

Temperaturmåler Dun & Bradstreet

www.dnb.com/no/

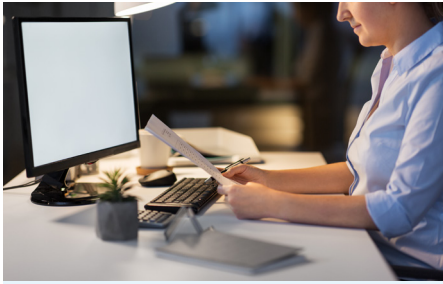
	2024			Samme periode 1 år tilbake*	Endring
	06.05.–19.06	19.03–05.05	Endring		
Konkurs	610	598	2,0 %	543	12,3 %
Tvangsavvikling	618	171	261,4 %	524	17,9 %
Nyregistreringer	20 112	19 408	3,6 %	22 202	-9,4 %
Antall anmerkninger	1 942 699	1 945 160	-0,1 %	1 897 328	2,4 %
- Personer m/anmerkninger	245 014	247 257	-0,9 %	245 824	-0,3 %
- Foretak m/anmerkninger	92 333	91 213	1,2 %	84 492	9,3 %

Kilde: Dun & Bradstreet

* 06.05.23–19.06.23

Fra og med Revisjon og Regnskap 3-2024 er tellingene av antall personer og foretak med anmerkninger gjort litt om. Antall personer er endret ved at døde personer er tatt bort. Tellingene er derfor litt lavere sammenlignet med tidligere statistikker.

ENK hvor det kun er registrert anmerkning på innehaveren av ENK-et er fra og med denne utgaven av tidsskriftet også inkludert.

Faktura for tilsynsavgift

Faktura for tilsynsavgift er sendt ut fortløpende fra 23. mai, ifølge Finanstilsynet.

Utgiftene fordeles på enhetene som er under tilsyn. For 2023 skal omtrent 32 millioner kroner fordeles på revisjonsforetakene.

[Les mer](#)

Bærekraftsrapportering og implementeringshjelp fra EFRAG

EFRAG har startet publiseringen av svar (forklaringer) på spørsmål som har kommet inn i ESRS Q&A Platform. Dette er en del av EFRAGs implementeringshjelp knyttet til de europeiske standardene for bærekraftsrapportering (ESRS-ene). 30. mai publiserte EFRAG en samling med 68 forklaringer (Q&As).

[Les mer](#)

1. juli overtar Arbab Dar som administrerende direktør i EY etter Christin Bøsterud.

Arbab Dar ny administrerende direktør i EY

Arbab Dar blir administrerende direktør i EY 1. juli 2024 etter Christin Bøsterud, som har hatt stillingen siden 2018. Dar er i dag partner og nordisk leder for CFO Advisory, Financial Services Organization i EY Norge.

– Det er en stor glede å kunne fortelle at Arbab Dar fra 1. juli trer inn i rollen som ny administrerende direktør for EY Norge. Arbab har akkurat de kvalitetene som skal til for å videreføre vår åpne og inkluderende kultur, samtidig som han

har den drivkraften og smidigheten som behøves for å utvikle EY Norge videre. Han er en ny leder for en ny generasjon, sier Jesper Almström, Regional Managing Partner, i EY Norden.

– Jeg er stolt over å få denne muligheten, og takknemlig for tilliten som er vist meg, sier Arbab Dar. Christin Bøsterud forblir partner i EY og fortsetter i rollen som nordisk bærekraftsdirektør (CSO) frem til 1. juli 2025.

Tilbakeføring av inngående merverdiavgift ved salg av personkjøretøy

Det foreslås å endre tilbakeføringsbestemmelsen for inngående merverdiavgift ved salg av personkjøretøy med virkning fra 1. juli 2024. I den nye bestemmelsen er tilbakeføringsperioden åtte år. Det foreslås at tilbakeføringsbeløpet skal fastsettes ved å multiplisere fradragsført inngående merverdiavgift med kjøretøyets verdi ved omdisponeringen og dividere med verdien ved fradragsføringen.

For kjøretøy som har vært i virksomheten mer enn fem år, foreslås det som alternativ at opprinnelig listepris legges til grunn for beregningen.

[Les mer](#)

Foreslår nye regler for innsyn i aksjeeierboken mv.

Næringsdepartementet har sendt på høring forslag til en ny forskrift om innsyn i aksjeeierboken, aksjeeierregisteret og forvalterregistrerte aksjer. I dag er det lovpålagt for aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper å føre oversikter over sine aksjeeiere i enten en aksjeeierbok eller i et aksjeeierregister hos en verdipapirsentral. Enhver har lovhjemlet rett til innsyn i hvem som er innført i aksjeeierboken eller aksjeeierregisteret. Høringsfristen er 6. september 2024, og det tas sikte på at nye regler skal tre i kraft 1. januar 2025.

[Les mer](#)

Nye lovregler om bærekraftsrapportering

Stortinget vedtok 11. juni endringer i regnskapsloven, verdipapirhandelloven, revisorloven og enkelte andre lover om bærekraftsrapportering og -attestasjon. Lovvedtaket gjennomfører EU-direktivet «Corporate Sustainability Reporting

Directive» (CSRD). Formålet med reglene er å legge til rette for omstilling til en mer bærekraftig økonomi gjennom å gi markedet sammenlignbar informasjon, slik at det blir enklere å foreta finansielle beslutninger som vrir

kapitalstrømmene i en mer bærekraftig retning. De nye reglene forventes derfor også å sette sivilsamfunnet bedre i stand til å holde foretak ansvarlige for deres påvirkning på samfunn og miljø.

Snart bortfaller skattetrekkskontoen

Fra 1. januar 2025 skal forskuddstrekk av ansattes lønn betales til skatteetaten samtidig med at lønnen utbetales. Da bortfaller kravet til skattetrekkkonto.

Rådgiver skatt
Børge Busvold
Revisorforeningen

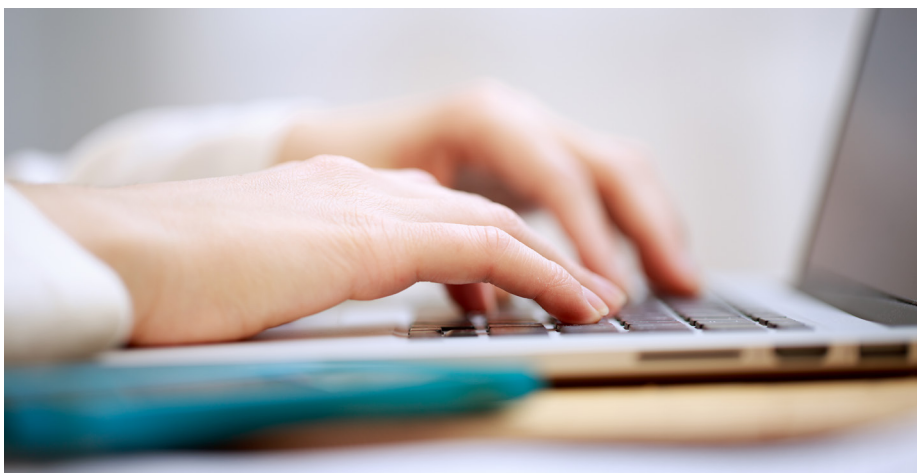
Foreløpig er dette et forslag som Finansdepartementet har sendt på høring, men det ventes at forslaget blir vedtatt i forbindelse med statsbudsjettet for 2025.

Forslaget er en del av prosjektet «Fremtidens innkreving» som er et samarbeid mellom flere offentlige etater for å modernisere, forenkle og digitalisere innkrevsreglene. I samarbeidet inngår bl.a. Skatteetaten, Politiet, Brønnøysundregistrene, NAV og Lånkassen. Prosjektet består av en rekke større og mindre endringer og forenklinger der målet er at publikum skal møte én digital offentlig sektor på innkrevsområdet der mest mulig skal være automatisert.

Høsten 2023 ble det åpnet for at ikke bare bedriften selv, men også revisor eller regnskapsfører, kan logge inn på skatteetaten.no og få en samlet oversikt over bl.a. betalte og ikke-betalte skatte- og avgiftskrav for sine kunder.

En ordning fra 1950-tallet

Nå er tiden kommet for å endre ordningen med innbetaling av skattetrekk for landets om lag 220 000 arbeidsgivere. Etter dagens ordning skal forskuddstrekket innbetales på en egen, sperret skattetrekkkonto med mindre det er stilt garanti for beløpet. Trekket skal betales til skatteoppkreveren senest den 15. i måne-

Etter forslaget skal forskuddstrekk innbetales ved hver lønnsutbetaling, også for arbeidsgivere som har mange lønnsutbetalinger hver måned.

den etter hver tomånedlige termin. Dette er en ordning som har levd fra 1950-tallet da det ble innført skatt på årets inntekt.

Foreslått som forenkling av Revisorforeningen

I januar 2018 sendte Revisorforeningen brev til Finansdepartementet der foreningen argumenterte for at det ville være en vesentlig forenkling dersom arbeidsgivere som ønsker det kan slippe krav til skattetrekkkonto i de tilfellene skattetrekket innbetales til skattemyndighetene samtidig med lønnsutbetaling. Skattemyndighetene var imidlertid negative til forslaget.

Blir en obligatorisk ordning

Nå tas altså dette opp igjen, men nå som en obligatorisk ordning. Fra 1. januar 2025 skal forskuddstrekket betales inn til Skatteetaten senest første virkedag

etter lønnsutbetaling. Dermed bortfaller også kravet til skattetrekkkonto.

Må endre rutiner

Etter forslaget skal forskuddstrekk innbetales ved hver lønnsutbetaling, også for arbeidsgivere som har mange lønnsutbetalinger hver måned. A-meldingen får derfor et tillegg ved at dato for lønnsutbetaling skal fremgå av a-meldingen. Ut over dette blir det ingen endringer i a-ordningen. A-melding kan fremdeles sendes samlet den 5. i måneden etter utbetaling. Mange arbeidsgivere som har flere lønnsutbetalinger hver måned må foreta endringer i rutineene for lønnskjøring og forskuddstrekk når de nye reglene trer i kraft.

Den nye ordningen skal også gjelde for trekk etter kildeskatteordningen for utenlandske arbeidstakere, for utleggstrekk og for lønnstrekk til Svalbard.

Avgiftsadvokaten svarer

Ivan Skjæveland er advokat og partner i Deloitte Advokatfirma og er spesialist på avgiftsrett. Han har prosedert en rekke skatte- og avgiftssaker for domstolene, og har møterett for Høyesterett. Han er også en ofte benyttet foreleser innenfor sitt spesialområde, og vil i denne spalten svare på spørsmål knyttet til avgift. Ev. spørsmål kan sendes: iskjaeveland@deloitte.no

Spalten er utarbeidet av:

Advokat
Ivan Skjæveland
Deloitte Advokatfirma

Uklart om mva-fradrag knyttet til omsetning i utlandet

Spørsmål:

Vi har hørt rykter om at staten har inn tatt et nytt standpunkt om at det ikke foreligger fradragsrett for mva i tilknytning til omsetning som skjer i utlandet. Vet du om det er noe hold i disse ryktene?

Svar:

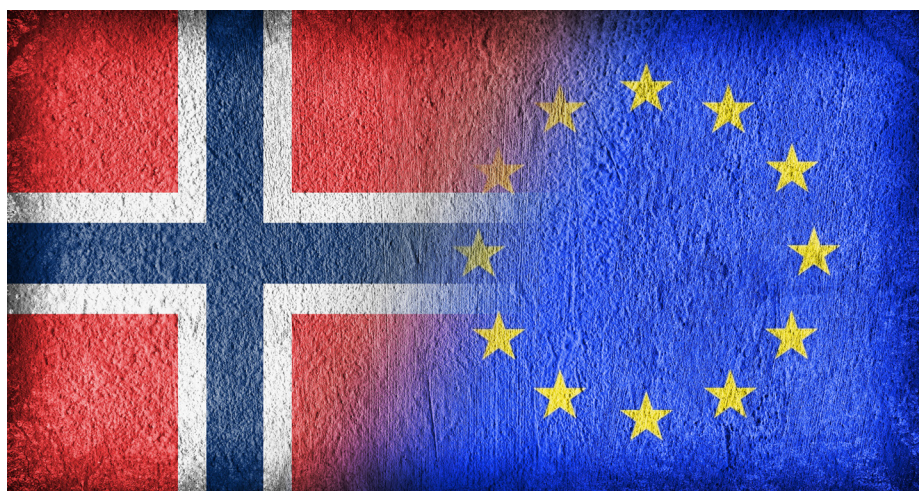
Jeg kan bekrefte at det er hold i disse ryktene.

Det er imidlertid noe uklart for undertegnede hva staten nå egentlig mener om dette spørsmålet. En ting er sikkert, og det er at det foreligger en svært langvarig og fast forvaltningspraksis for at det foreligger fradragsrett. Denne praksisen har de beste grunner for seg, hvis ikke vil norske næringsdrivende i utlandet få en konkurranseulempet i forhold til de næringsdrivende som er hjemmehørende i landet hvor omsetning finner sted. Disse utenlandske næringsdrivende vil ikke pådra seg mva-kostnader i Norge, og vil kunne gjøre fullt fradrag for mva på alle sine innkjøp i det aktuelle landet.

Det nye standpunktet til staten fremkommer i et anketilsvar fra staten som vi har fått innsyn i. Anketilsvaret er datert 05.02.24, og knytter seg til en anke fra Steinkopf AS til Høyesterett. I anketilsvaret inntar først staten følgende prinsipielle standpunkt:

Statens nye standpunkt

«For at et registrert avgiftssubjekt skal ha rett til fradrag for inngående avgift ved innførsel, må varer være «til bruk i

den registrerte virksomheten» til avgiftssubjektet, jf. mval. § 8-1. En virksomhet «skal registreres» når omsetning og uttak «som er omfattet av loven» overstiger 50 000 kr i løpet av 12 måneder, jf. mval. § 2-1 første ledd. Det som er omfattet av loven, er omsetning, uttak og innførsel av varer og tjenester i «merverdiavgiftsområdet», altså det norske fastlandet og alt område innenfor territorialgrensen, jf. mval. § 1-2. Sistnevnte bestemmelse ble vedtatt i 2009 og innebar en «kodifisering av gjeldende rett», jf. Ot.prp. nr. 76 (2008-2009) punkt 7.5.1.»

Forutsetter tilknytning til omsetning i Norge

Det er vanskelig å tolke staten på en annen måte enn at det nå legges til grunn at en forutsetning for fradrag, er at den pådratte merverdiavgiften har tilknytning til omsetning i Norge. Det som gjør det litt spesielt er at staten her omtaler fradragsretten for innfør-

selsmerverdiavgift, som har oppstått i etterkant av omsetning i utlandet. I et etterfølgende avsnitt finner vi følgende presisering fra staten:

«Lovens geografiske virkeområde innebærer i noen tilfeller at virksomheter basert i Norge, med utelukkende internasjonal omsetning (f.eks. rederier), som utgangspunkt ikke vil ha fradragsrett for merverdiavgift påløpt i Norge (f.eks. administrasjonskostnader). I forvaltningspraksis fra 1970-tallet er det gjennom enkelte uttalelser antatt at registrering i visse tilfeller skal kunne skje, jf. også henvisningen til Mva-håndbokens kapittel om registrering i anken s. 8. I den grad det i enkeltsaker er blitt innrømmet fradrag etter en konkret vurdering, noe det er grunn til å anta, kan dette ikke forankres i lovens geografiske virkeområde, jf. nå kodifisert i mval. § 1-2. Etter statens syn foreligger det uansett ingen fast, konsistent og langvarig praksis som kan gi grunnlag for en

Spør om arbeidsrett

Håkon Andreassen vil i denne spalten svare på spørsmål knyttet til arbeidsrett. Bidraget i denne utgaven av tidsskriftet er skrevet i samarbeid med kollega advokatfullmektig Maja Elgaaen. Andreassen er advokat og partner i Advokatfirmaet Helmr. Han rådgir norske og utenlandske virksomheter, offentlige organer og kommuner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, på individuell og kollektiv arbeidsrett, og prosederer saker for alminnelige domstoler og Arbeidsretten. Han er ofte benyttet som foreleser. Ev. spørsmål kan sendes: hakon.andreassen@helmr.no

Spalten er utarbeidet av:

Håkon Andreassen og Maja Elgaaen
Advokatfirmaet Helmr

Adgangskontroll og personvernregelverket

Spørsmål:

Jeg er HR-ansvarlig på en produksjonsfabrikk. Alle medarbeidere har et adgangskort som må benyttes for å komme seg inn og ut av bygget. Bruk av adgangskort loggføres i adgangskontrollsystemet vårt. Det loggføres kun hvilket kort som er brukt, og tidspunktet for dette. Jeg har imidlertid oversikt over hvilke kort som tilhører den enkelte ansatte, og har da mulighet til å innhente opplysninger om når de ansatte kommer og går fra jobb.

I våres stusset jeg over at en av de ansatte hadde ført veldig mange timer som ikke sto i forhold til det arbeidet vedkommende faktisk utførte. Jeg begynte derfor å lure på om medarbeideren kunne ha ført flere timer enn det han faktisk jobbet. Denne mistanken ble bekreftet etter at jeg sammenlignet timene medarbeideren har ført, med den tiden adgangskortet hans viste at han har vært på jobb. I perioden mars til mai har han ført over tjue timer mer enn det adgangskortet hans viser at han har vært på jobb.

Jeg må selvfølgelig ta opp dette med vedkommende, og vil i utgangspunktet vise til tidspunktene adgangskortet hans er brukt. Jeg snakket imidlertid kort med en bekjent av meg som er jurist, som nevnte at personvernreglene kunne være til hinder for at jeg kan benytte denne informasjonen. Er dette riktig?

Svar:

Det stemmer. Adgangskontroll er et kontrolltiltak etter arbeidsmiljølovens

regler. Personopplysningsloven gjelder for arbeidsgivers behandling av opplysninger om arbeidstakere i forbindelse med kontrolltiltak. Ved loggføring av opplysninger om når arbeidstaker kommer og går fra jobben behandler arbeidsgiver personopplysninger. Dere må derfor forholde dere til personvernregelverket.

Før en virksomhet samler inn personopplysninger, skal det angis et spesifikt formål for innsamlingen. Formålet vil være styrende for hva virksomheten kan bruke personopplysningene til – det er ikke tillatt å bruke personopplysningene som samles inn til *noe annet* enn det på forhånd angitte formålet, eller noe som er uforenlig med formålet.

Arbeidsgiver må med andre ord utarbeide en beskrivelse av hvorfor personopplys-

ningene samles inn, og hva de skal brukes til. Dette må kommuniseres til de ansatte.

Formålet med bruk av adgangskort vil normalt være begrunnet i sikkerhets hensyn, for å sikre virksomhetens lokaler og å sørge for at uvedkommende ikke får tilgang. Vi antar at det er tilfellet også her. Å sjekke hvorvidt den ansatte fører korrekte timer, ligger utenfor dette formålet. Dette betyr at dere ikke kan bruke informasjonen dere får fra loggføringen til å vurdere om den ansatte fører korrekte timer. Dere må i stedet benytte annen informasjon dere har om hvorfor den ansattes førte tid ikke samsvarer med utført arbeid.

Vær også oppmerksom på at Datatilsynet legger til grunn at passeringsopplysninger, under normale omstendigheter, skal slettes etter 90 dager.

En sunn livsstil

I denne spalten vil ernæringsfysiolog cand. scient. Gunn Helene Arsky komme med tips og gode råd til en sunn livsstil – spesielt rettet mot de som gjerne har stillesittende, men hektiske hverdager.

Spalten er utarbeidet av:

Ernæringsfysiolog
og cand. scient.
Gunn Helene Arsky

Hva forskningen sier: Spis og tren deg til stressmestring:

Stressmestring bør være en nøkkelkomponent i din revisorhverdag, og nå avdekker forskning en spennende forbindelse mellom kosthold, trening og evnen til å håndtere stress. Bli kjent med de nyeste funnene innen ernæring og fysisk aktivitet og hvordan de kan hjelpe deg i kampen mot stress.

Stress og stressmestring

Stress kan defineres som kroppens reaksjon på fysiske, emosjonelle eller mentale påkjenninger som krever tilpasning eller overstiger din mestringsevne.

Effektiv stressmestring innebærer å lære deg ferdigheter til å takle stress, håndtere følelser og opprettholde en generell følelse av velvære selv under press og krevende situasjoner.

Her er noen tips:

Adaptogene stoffer

Adaptogene kosttilskudd er blant annet ginseng, ashwagandha, rhodiola rosea, lakrisrot, og holy basil. De regulerer produksjonen av stresshormoner som kortisol og tilpasser seg ditt individuelle behov, derav navnet. Adaptogene stoffer sies å styrke immunforsvaret og øke kroppens generelle motstandskraft, viser forskning¹. Noen adaptogener ser også ut til å ha egenskaper som kan forbedre humøret, øke energinivåene og fremme mental klarhet, noe som er viktig for å håndtere stress.

Fysisk aktivitet

Regelmessig fysisk aktivitet, enten det er aerob trening, styrketrening eller yoga,

frigjør endorfiner – kroppens naturlige «feel-good»-hormoner – som kan redusere følelsen av stress og angst². Gjennom bevegelse synker også nivåene av stresshormoner som kortisol. Denne effekten kan gjøre at du sover bedre, unngår hjernetåke og kommer i bedre humør.

I tillegg kan trening være en form for avledning fra stressende situasjoner. Du kan lettere legge bekymringene til side og oppnå økt velvære. Regelmessig fysisk aktivitet kan være en viktig strategi for å opprettholde en sunn mental tilstand i en travel revisorhverdag.

Prøv disse avslapningsteknikkene

Pusteøvelser: Å ta noen minutter der du legger merke til pusten, kan være svært beroligende³. Det å puste helt ned i magen, sakte, og slippe pusten sakte ut igjen, kan senke stressnivået og bringe fokus tilbake til øyeblikket.

Progressiv muskelavslapning: Dette innebærer bevisst å stramme og deretter slappe av muskelgrupper i kroppen, vanligvis fra topp til tå. Denne teknikken kan bidra til å frigjøre spenning og stress.

Musikk og beroligende lyder: Å lytte til avslappende musikk eller lyder kan skape et rolig miljø som kan hjelpe til med å senke stressnivået. Finn såkalt «pink noise»⁴ på YouTube eller Spotify og sett på høretelefonene.

Mindfulness og meditasjon: Dette kan hjelpe med å roe sinnet og forbedre fokuset. Å være til stede i øyeblikket og la tanker passere uten å dømme dem, kan redusere stressnivået.

Finn ut hva som fungerer best for deg, og gjør det regelmessig for best mulig resultat!

³ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36630953/>

⁴ <https://www.verywellmind.com/exploring-the-potential-of-pink-and-brown-noise-for-neurodivergent-individuals-6751354>

¹ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34445021/>

² <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22933142/>

Kunstig intelligens i revisors hverdag

I denne artikkelserien vil vi gi kunnskap om og veiledning i praktisk bruk av kunstig intelligens «KI».

Microsofts smarte assistent 2

Slik bruker du Copilot

Copilot for Microsoft 365 er en smart assistent som opererer i Microsoft 365-apper som Word, Excel, PowerPoint, Outlook, Teams og flere. Copilot forstår nå bokmål i Word, PowerPoint, Teams og Outlook. Andre programmer som Excel kommer snart etter.

Statsautorisert revisor
Ruben Bjerketveit
Fagsjef revisjon Revisorforeningen

I Revisjon og Regnskap nr. 2 2024 skrev jeg i denne spalten at: «Den har noen mangler med norsk som språk i Word, Excel, PowerPoint, Outlook og Teams, men dette blir nok bedre innen kort tid.» Den korte tiden er nå over og Copilot forstår og svarer på bokmål. Etter å ha testet programmet den siste måneden ser jeg at programmet også vil kunne hjelpe i revisors hverdag.

Copilot kan vise innsikt basert på dine data eller et bestemt spørsmål du stiller om dine data.

Copilot i Outlook

Funksjonene som har imponert meg mest med Copilot i Outlook er:

- Om du blir inkludert i det som er en lang rekke med e-poster, kan Copilot enkelt oppsummere alt innholdet og presentere dette (med kilder).
- Den kan hjelpe med å skrive høflige og presise svar på ulike typer henvendelser, ved å analysere tonen og formålet med meldingen du har mottatt.

I den ene funksjonen kan Copilot gi veiledning i dine eksisterende utkast, vurdere formuleringer og tonen på en konstruktiv måte.

Den andre funksjonen er å skrive et helt utkast basert på dine instruksjoner.

- Den kan foreslå gode emnelinjer for dine e-poster basert på innhold og motaker, noe som både er tidsbesparende og gir et mer profesjonelt inntrykk.
- Den kan oppdage når du har glemt å legge ved et vedlegg eller en lenke som jeg nevner i teksten, og minner meg på det før jeg sender e-posten.

Copilot i Word

Enten du oppretter et nytt dokument eller jobber med et eksisterende, kan Copilot hjelpe deg med å komme videre.

- Den kan foreslå alternative måter å formulere setninger på for å gjøre teksten

mer klar, presis eller variert. Du kan velge blant flere forslag og se hvordan de endrer meningen og tonen i teksten din.

- Den kan hjelpe deg med å finne relevant informasjon eller kilder som støtter poengene dine eller gi eksempler. Du kan søke etter temaer, fakta eller statistikk direkte fra Word, og Copilot vil vise deg lenker til pålitelige nettsider eller artikler som du kan sitere eller referere til.
- Den kan generere en innholdsfortegnelse, et sammendrag eller en overskrift for ditt dokument basert på teksten du har skrevet. Du kan justere lengde og detaljnivå i disse elementene etter behov.

Copilot i Excel

Vi revisorer får eller kan få presentert mye data i Excel. Copilot hjelper deg med å gjøre mer med dataene i Excel-tabeller ved å generere forslag til formelkolonner, vise innsikt i diagrammer og pivottabeller og utheve interessante deler av dataene.

Copilot kan vise innsikt basert på dine data eller et bestemt spørsmål du stiller om dine data. Det vil si at Copilot kan hjelpe deg å analysere store datamengder ved at du stiller spørsmål (promter) om det du ønsker å finne ut av. Når Copilot har analysert dataene, kan du se gjennom forskjellige funn for å sortere ut dem som er mest nyttige.

Copilot i Powerpoint

Copilot i Powerpoint kan hjelpe deg med å lage mer engasjerende og profesjonelle presentasjoner ved å foreslå

design, innhold og layout basert på tema og målgruppen din. Copilot kan også generere talemanus for slidene dine, slik at du kan øve på din fremføring eller legge til tekst. Copilot bruker kunstig intelligens til å analysere dine data, forstå budskapet ditt og foreslå den beste måten å formidle det på.

For å bruke Copilot i Powerpoint, kan du enten starte med et tomt lysbilde eller bruke et av de forhåndsdefinerte malene (for eksempel deres egne maler). Deretter kan du skrive inn et nøkkelord eller setning som beskriver hva du vil snakke om, for eksempel «selskapets resultater for fjerde kvartal». Copilot vil da vise deg ulike alternativer for design, innhold og layout som passer til ditt tema. Du kan velge det alternativet du liker best, eller be om flere forslag. Du kan også redigere eller tilpasse forslagene etter behov.

Hvis du vil ha hjelp til å lage et talemanus for lysbildene dine, kan du klikke på Copilot-knappen og velge «Lag talemanus». Copilot vil da bruke informasjonen på lysbildene dine til å generere en kort og tydelig tekst som du kan lese høyt eller legge til som teksting. Du kan også justere tone, stil og lengde på talemanuset etter ønske. Copilot kan hjelpe deg med å forbedre flyten, strukturen og språket i presentasjonen din, slik at du kan kommunisere mer effektivt og overbevisende med ditt publikum.

Generelt om bruk av Copilot

Uansett i hvilken app du bruker Copilot eller annen kunstig intelligens, husk å være spesifikk med spørsmålene dine: Jo flere detaljer du gir, jo bedre kan Copilot hjelpe. Se også artikkelen [Slik kommuniserer du med kunstig intelligens](#) i Revisjon og Regnskap 3 2024.

Hvitvaskingsloven:

Plikt til å avvikle kundeforhold

Høyesterett opphevet nylig en avgjørelse fra lagmannsretten om å forby If Skadeforsikring å avvikle driftsforsikringene til to selskaper. Forsikringssselskapet hadde varslet avvikling fordi de vurderte at kundetiltak etter hvitvaskingsloven ikke kunne gjennomføres.

Cand.jur.
Espen Knudsen
Fagsjef rammebetingelser
i Revisorforeningen

Høyesterett var enig med lagmannsretten i at det kreves mye av den rapporteringspliktiges kundetiltak før avviklingsplikten inntreffer, men hadde et annet syn på hva som er relevant å vurdere for å fastslå at kundetiltak ikke kan gjennomføres.

Bakgrunnen for saken

If Skadeforsikring hadde driftsforsikringene til to norske selskaper som drev med produksjon av smolt til oppdrettsnæringen. Smolt-selskapene var eid av et russisk selskap, og selskapene ble i 2022 rammet av sanksjoner mot hovedeieren i det russiske selskapet. Selskapene ble i 2023 overdratt til et norsk holdingselskap som var eid av en person som hadde vært i ledelsen og styrene i selskapene. Forsikringssselskapet varslet avvikling av kundeforholdet til selskapene og begrunnet det med klare indikasjoner på at overdragelsen ikke var reell og at kundenes opplysninger om reelle rettighetshavere derfor ikke var riktige.

Nødvendige kundetiltak må gjennomføres også når det er byrdefullt eller kostnads-krevende

Høyesterett påpeker i likhet med lagmannsretten at det kreves mye av den rapporteringspliktige før det kan konkluderes med at kundetiltak ikke kan gjennomføres. Det er en høy terskel for avvikling:

«Terskelen for avvikling følger av ordene «ikke kan gjennomføres». På bakgrunn av det jeg har gjengitt fra forarbeidene, er min forståelse at rapporteringspliktige må ha brukt de nødvendige og tilgjengelige ressursene som

risikoen tilsier, selv om dette er byrdefullt eller kostnadskrevende. Det gjelder med andre ord en høy terskel. [...] I denne sammenheng nevner jeg at den rapporteringspliktige ikke på generelt grunnlag kan avvise eller avvikle høyrisikokunder. I slike tilfeller skal det i stedet gjennomføres forsterkede kundetiltak.»

Finanstilsynet gir uttrykk for det samme i sin veileder til hvitvaskingsloven (rundskriv 4/2022) kap. 5.1.

Alle deler av kundetiltakene må kunne gjennomføres

Høyesterett understreker samtidig at alle kravene som stilles til kundetiltak i hvitvaskingsloven må kunne gjennomføres, inkludert identifisering av reelle rettighetshavere. Høyesterett deler ikke lagmannsrettens vurdering om at avviklingsplikten etter hvitvaskingsloven er forbeholdt tilfeller der risikoen ikke lar seg avdekke:

«Slik jeg forstår lagmannsrettens rettslige tilnærming, er den basert på en mer overordnet vurdering av risikoen for hvitvasking og ikke på vilkårene for avviklingsplikt som følger av ordlyden i § 24 fjerde ledd. Således er avviklingsplikten, slik den er formulert av lagmannsretten, ikke knyttet til de forpliktelsene som den rapporteringspliktige etter loven har til å gjennomføre kundetiltak som ledd i løpende oppfølging.

[...] Når lagmannsretten her uttaler at den ikke utelukker at det ville vært nødvendig med videre undersøkelser av reelle rettighetshavere, må det forstås slik at identifikasjon av reelle rettighetshavere ikke er et påkrevd kundetiltak. Som jeg har redegjort for, følger det imidlertid av § 13 at reelle rettighetshavere skal entydig identifiseres.»

Høyesterett mente at lagmannsretten ikke kunne ta stilling til avviklingsplikten uten å ha avklart, i det minste på overordnet nivå, hvilke kundetiltak som

kreves. Det vil si hvor grundige undersøkelser den rapporteringspliktige har plikt til å gjennomføre i lys av risikoen for hvitvasking eller terrorfinansiering.

Til den aktuelle vurderingen av om selskapene var reelt overdratt til ny eier, viser Høyesterett til Prop. 40 L (2017–2018) der det står at ytterligere undersøkelser normalt vil være nødvendig «dersom rapporteringspliktige er i tvil om at en identifisert person faktisk har tilstrekkelig kontroll eller innflytelse, eksempelvis fordi vedkommende fremstår som en stråmann».

Høyesterett konkluderte ut fra dette med at lagmannsrettens lovtolkning var feil, og opphevet avgjørelsen om å forby If Skadeforsikring å avvikle driftsforsikringene.

Innhenting av dokumentasjon må være saklig begrunnet

Høyesteretts avgjørelse får tydelig frem at plikten til kundetiltak innebærer at det både må avklares hvilke opplysninger om kunden som skal innhentes og hvor grundige undersøkelser som kreves. For Høyesterett var det ikke nødvendig å gå inn på hvor omfattende dokumentasjon mv. som kan kreves av kunden opp mot avviklingsplikten. Finanstilsynet uttaler i sin veileder at dette må være saklig begrunnet ut fra risikoen:

«Rapporteringspliktige kan gjennomføre kundetiltak som den rapporteringspliktige vurderer som nødvendige ut fra en risikobasert tilnærming. Kundetiltakene må være forholdsmessige ut fra risikoen som kunden representerer. Rapporteringspliktige har ikke anledning til å innhente mer informasjon om kunden enn det som er nødvendig etter regelverket.

Ved gjennomføring av forsterkede kundetiltak vil den rapporteringspliktige ha anledning til å be kunden om all relevant informasjon om forholdene som

ikke er besvart eller dokumentert tilfredsstillende. Grensene for hvor langt man kan gå i undersøkelser knyttet til gjennomføring av kundetiltakene, begrenses av hva som kan sies å være saklig begrunnet i den konkrete risikoen kunden representerer.»

Høyesterett går ikke konkret inn på forholdet mellom ytterligere kundetiltak/undersøkelser og avviklingsplikt i tilfeller der den rapporteringspliktige anser at det ikke kan festes lit til de opplysningene som kunden har gitt. Etter min vurdering vil klare indikasjoner på at kunden bevisst har gitt feilaktig eller ufullstendig informasjon som er nødvendig for å oppfylle kravene til kundekjennskap og som er forsøkt avklart med kunden, innebære at kundetiltak ikke kan gjennomføres og at det dermed er avviklingsplikt. I et slikt tilfelle mener jeg det ikke vil hjelpe at opplysningene ev. kunne verifiseres fra andre kilder.

Avsluttende kommentarer

Saken illustrerer betydningen av konkrete risikovurderinger av kundene som tar i betraktning indikasjoner på særlige risikoforhold, inkludert når det fremstår uklart hvem som eier eller kontrollerer kunden. Det kreves mye av den rapporteringspliktiges undersøkelser for å avklare eierfold mv. når risikoen er høy. Høyesteretts avgjørelse må etter mitt skjønn forstås slik at avviklingsplikten inntreffer hvis kunden ikke besvarer spørsmål fullstendig eller legger frem etterspurt dokumentasjon, når dette er saklig begrunnet i en konkret risikovurdering knyttet til pliktige kundetiltak etter hvitvaskingsloven.

Bærekraftsrevisor informerer

I denne spalten om bærekraftsrapportering – Bærekraftsrevisor informerer – vil vi holde deg oppdatert på den regulatoriske utviklingen, og gi innblikk i aktuelle temaer. Her vil du også bli oppdatert om arbeidet Revisorforeningen gjør innen feltet bærekraftsrapportering og attestasjon av rapporteringen.

Nytt om bærekraftsrapportering

I denne utgaven av Bærekraftsrevisor informerer fokuserer vi på ulike initiativer fra myndighetene og sentrale aktører nå i innføringsfasen, og omtaler status for lovendringene.

Siviløkonom/MBA finans
Kjersti Okstad
Fagdirektør selskapsrapportering og bærekraft, Revisorforeningen

Statsautorisert revisor
Signe Haakanes
Rådgiver regnskap, Revisorforeningen

Statsautorisert revisor
Knut Arne Askvig
Rådgiver selskapsrapportering og bærekraft, Revisorforeningen

Lovvedtak om bærekraftsrapportering og -attestasjon

Stortinget vedtok 11. juni endringer i regnskapsloven, verdipapirhandelloven, revisorloven og enkelte andre lover om bærekraftsrapportering og -attestasjon (innføring av CSRD).

Innføringen av de nye kravene skjer gradvis. Først ut, for regnskapsåret 2024, er store noterte foretak, banker og forsikringsforetak (foretak av allmenn interesse) med mer enn 500 ansatte, deretter andre store foretak fra regnskapsåret 2025, og små og mellomstore noterte foretak fra 2026 (2028). Egenforsikringsforetak og mindre og ikke-komplekse finansforetak som er i kategorien store foretak, får rapporteringsplikt fra regnskapsåret 2026. Noen foretaksformer er foreløpig ikke omfattet, og det mest aktuelle eksemplet i praksis er store stiftelser. Sammenlignet med lovutvalgets forslag blir også statsforetak omfattet.

Små og mellomstore foretak som ikke er notert, merker også effekter av regel-

verket gjennom den såkalte «trickle down»-effekten. Når CSRD-rapporterende foretak skal innhente informasjon i sine verdikjeder, kan også små og mellomstore foretak i verdikjeden bli avkrevd informasjon.

Lovendringene utfylles med felles-europeiske bærekraftsstandarder (ESRS) som skal fastsettes i forskrift. Standardene er i ferd med å oversettes til norsk.

Bærekraftsrapporteringen skal tas inn i årsberetningen, i en tydelig identifiserbar egen del, og attesteres av bærekraftsrevisor.

EFRAG publiserer implementeringsveiledninger etter høring

EFRAG (den europeiske standardsetteren for finansiell og ikke-finansiell informasjon) publiserte i slutten av mai implementeringsveiledninger på tre sentrale områder for å lette implementeringen av ESRS-ene hos foretakene

som avkreves bærekraftsrapportering i forbindelse med CSRD. Temaene for implementeringsveiledningene er henholdsvis vesentlighetsvurderingen, verdikjede og detaljerte ESRS-data-punkter. Den sistnevnte består av en Excel-fil med datapunktene og en veileder som forklarer hvordan man kan bruke Excel-filen.

EFRAG jobber også med et utkast til en implementeringsveiledning på omstillingsplaner (transition plans). Hensikten med prosjektet er tredelt:

- Å støtte selskaper som bruker ESRS i å offentliggjøre sine omstillingsplaner, for å gjøre det enklere for dem
- Svare på spørsmål fra selskapene om rapportering om omstillingsplaner
- Bidra til å utforme et EU-syn på hva god åpenhet om omstillingsplaner innebærer

EFRAG legger ut svar på mange konkrete spørsmål om ESRS-ene

EFRAG opprettet i fjerde kvartal 2023 den såkalte «ESRS Q&A Plattform», hvor det er mulig å stille spørsmål knyttet til hvordan de europeiske standardene for bærekraftsrapportering (ESRS-ene) er å forstå. EFRAG er godt i gang med å følge opp spørsmålene som er kommet inn, og publiserte 30. mai Spørsmål og svar (Q&A) som er formelt godkjent i perioden januar til mai (inkludert de to første settene som ble publisert i februar og mars).

Svar på spørsmål kan ha form som *implementeringsveiledninger*, som blir sendt på høring før ferdigstillelse (omtalt i forrige punkt), eller *forklaringer*, som ferdigstilles uten høring. I begge tilfeller er det å regne som ikke-autoritativ veiledning fra EFRAG, i motsetning til selve ESRS-ene, som er forordninger og forventes å bli utgitt som vedlegg til forskrifter i Norge.

[Mer informasjon om «ESRS Q&A Plattform» og de første forklaringene som er avgitt, finnes på revisorforeningen.no¹.](#)

EU-kommisjonen fokuserer på implementeringsstøtte

Det foregår en del arbeid i EU-regi for å kartlegge og støtte opp om gode initiativer for å veilede og bidra til en effektiv implementering av CSRD og ESRS-er. Dette kan for eksempel dreie seg om å lette tilgangen til data som allerede finnes, utvikling av digitale verktøy, veiledning om god praksis og standardisering der det kan effektivisere implementeringen for å nevne noen stikkord. Effektive og målrettede tiltak kan bidra til å redusere kostnader og byrder for selskaper. Slike tiltak kan utvikles på europeisk, nasjonalt og til og med på regionalt og lokalt nivå. I tillegg til å hjelpe selskaper som omfattes av CSRD, kan støttetiltak også

være til fordel for SMB-er som ikke er direkte omfattet, men som likevel møter økt etterspørsel etter bærekraftsinformasjon som følge av den såkalte «trickle-down»-effekten.

EU-kommisjonen avholdt 16. mai 2024 et seminar som samlet eksperter og praktikere fra medlemsland, næringslivs- og handelsorganisasjoner, selskaper, konsulent-selskaper, revisorer og andre interessenter. Noen tilgjengelige verktøy og pågående initiativer ble presentert, blant annet «[Klimakompasset](#)»,² et gratis verktøy Erhvervsstyrelsen har utviklet for danske selskaper som gir input til selskapets klimaregnskap. Erhvervsstyrelsen vil etter planen gi en begrenset tilgang til brukere utenfor Danmark i løpet av 2024.

Det var også blant annet en paneldebatt om hva selskapene trenger, og prioriteringer fremover ble diskutert. Program og opptak fra seminaret er tilgjengelig på [EU-kommisjonens nettsider](#).³

Her i Norge har Revisorforeningen sammen med NHO, Finans Norge og Regnskap Norge bedt norske myndigheter om å se på mulighetene for at Brønnøysundregistrene får mandat til å samle inn og tilgjengeliggjøre bærekraftsdata.

Nytt Q&A-dokument på CSRD fra EU-kommisjonen i juni

EU-kommisjonen vil utgi et nytt spørsmål-og-svar-dokument (Q&A) om CSRD i juni, i forkant av fristen 6. juli 2024 for medlemsstatene til å implementere direktivet i den nasjonale lovgivningen. Q&A-dokumentet vil fokusere på hvordan unntakene for datterselskaper fungerer, klargjøre noen punkter om konsolidert rapportering og gi en tolkning av hva «beste innsats» (best effort) i innsamling av nødvendige data for rapportering betyr.

For mer informasjon om CSRD, se [nettsiden til EU-kommisjonen](#).⁴

Samsvar mellom europeiske og internasjonale standarder

Selskaper som planlegger å rapportere både etter europeiske og internasjonale standarder for bærekraftsrapportering, har fått et nyttig hjelpemiddel, «[Interoperability Guidance on IFRS Sustainability Disclosure Standards and European Sustainability Reporting Standards](#)»⁵. Veiledningen beskriver samsvar for generelle krav, inkludert nøkkelbegreper slik som vesentlighet, presentasjon og opplysningskrav for andre bærekraftstemaer enn klima. Dokumentet forklarer videre hvordan selskaper kan overholde begge standardsettene effektivt, med særlig fokus på klimarelaterte opplysninger. En felles presentasjon av veiledningen i Brussel 23. mai er tilgjengelig på [EFRAGs youtube-kanal](#).⁶

Standarder for bærekraftsrapportering for små og mellomstore selskaper

Høringsfristen for bærekraftsstandarder for små og mellomstore foretak utløp 21. mai 2024, og EFRAG er nå i ferd med å gjennomgå mottatte høringssvar.

EFRAG har utviklet to sett av bærekraftsstandarder for små og mellomstore foretak:

- ESRS for listed SMEs (ESRS LSME)
 - standard for små og mellomstore noterte foretak som skal rapportere etter CSRD fra og med regnskapsåret 2026

1 <https://revisorforeningen.no/fag/nyheter/barekraftsrapportering-og-implementeringshjelp-fra-efrag/>

2 <https://klimakompasset.dk/klimakompasset/>

3 https://finance.ec.europa.eu/events/supporting-companies-applying-european-sustainability-reporting-standards-2024-05-16_en

4 https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en

5 <http://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=/sites/webpublishing/SiteAssets/ESRS-ISSB+Standards+Interoperability+Guidance.pdf>

6 <https://www.youtube.com/watch?v=vCIUqCV1BSY>

- Voluntary sustainability reporting standard for non-listed SMEs (VSME ESRS) – frivillig bærekraftsrapporteringsstandard for ikke-noterte små og mellomstore foretak

Den frivillige VSME-standard for-ventes å sette standarden for norske SMB-foretaks rapportering av bærekraftsforhold til finansinstitusjoner, investorer, CSR-rapporterende foretak og andre. Det er et mål at standarden skal bidra til reduserte rapporteringsbyrder for foretakene som avkrevs eller frivillig gir informasjon. Mange har påpekt at det er helt sentralt at standarden får bred aksept blant interessentene for å lykkes med dette. I skrivende stund har vi begrenset oversikt over mottatte høringsinnspill, men inntrykket fra diskusjonene i høringsprosessen er at VSME-standard får bred støtte, selv om det kan være ulike syn på detaljene. Mottakelsen av LSME-standard synes mer lunken, noen har tatt til orde for at standarden bør være mer lik VSME-standard.

[Høringsutkastene kan lastes ned fra efrag.org](https://www.efrag.org)⁷

Samsvarsanalyse av EMAS og VSME

Emas (Eco Management and Audit Scheme) er EUs frivillige miljøstyrings- og miljørevisjonsordning. Hensikten med Emas er å effektivisere og forbedre miljøarbeidet i bedrifter og organisasjoner. Emas er innført i EU-/EØS-landene gjennom en forordning fra 1995, og i Norge er forordningen tatt inn i [forurensningsloven § 52c](#).⁸

Emas baserer seg på ISO 14001-standard, men er ifølge Miljødirektoratet et mer ambisiøst miljøstyringssystem på følgende områder:

- Kommunikasjon – årlig publisering av miljøutredning gjennomgått av tredjepart.
- Strengere krav til etterlevelse av lover og krav.
- Oppfølging av miljøytelsen ved hjelp av indikatorer.

EFRAG kartlegger samsvar mellom EMAS og VSME i sammenheng med gjennomgangen av øvrige høringsinnspill til VSME-standard. Samtidig ble det påpekt i en diskusjon av temaet i EFRAG SR TEG9 at det er relativt få selskaper som er Emas-virksomheter, og at VSME ikke bør tilpasses til EMAS dersom dette reduserer forenklingene for SMEs som VSME gir eller dersom det innebærer mer komplisert språk i standarden.

Emas er nærmere omtalt på [Miljødirektoratets nettside](#).¹⁰ EU-kommisjonen arrangerte et webinar for å informere EMAS-virksomhetene om de nye standardene 9. april. Det er lagt ut [opptak](#)¹¹ av webinarret «Shape the new European sustainability reporting-standards for SMEs» på EU-kommisjonens nettsider.

Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD)

CSDDD, omtalt som «EUs åpenhetslov» eller «Aksomhetsdirektivet», er vedtatt i EU. Reglene vil gjelde for større selskaper enn opprinnelig foreslått, med en gradvis innføring:

- Selskaper med 5000 ansatte og en omsetning på EUR 1500 millioner vil bli omfattet om tre år.
- Selskaper med 3000 ansatte og en omsetning på EUR 900 millioner vil bli omfattet om fire år.
- Selskaper med 1000 ansatte og en omsetning på EUR 450 millioner vil bli omfattet om fem år.

For morselskaper beregnes tallene på konsernnivå. Selskaper etablert i tredjeland med en omsetning på EUR 450 millioner i EU omfattes også.

Finansforetak blir omfattet av direktivet, men er kun underlagt å gjennomføre aktsomhetsvurderinger for sin leverandørkjede, og ikke for kunder som mottar varer og tjenester.

Det er estimert at omtrent 20 norske selskaper omfattes av kravene i første runde, og totalt omtrent 200 når innfasingen er fullført. I tillegg kommer den såkalte «trickle down»-effekten. Når foretak som er omfattet av kravene, skal utføre aktsomhetsvurderinger for sine verdikjeder, kan også små og mellomstore foretak i verdikjeden bli avkrevd informasjon.

Det forventes at norske myndigheter vil se på en samordning av reglene i åpenhetsloven i forbindelse med innføringen av CSDDD. Åpenhetsloven og CSDDD bygger på de samme retningslinjene og tilhørende veiledning for gjennomføring av aktsomhetsvurderinger fra OECD, men det er også noen forskjeller. For eksempel har CSDDD flere miljøbestemmelser sammenlignet med åpenhetsloven, og krever blant annet at virksomhetene skal vedta en klimaomstillingsplan. Når det gjelder sammenhengen med CSRD (direktivet om bærekraftsrapportering), regulerer CSDDD hvordan virksomheter omfattet skal jobbe med aktsomhetsvurderinger, mens CSRD regulerer hvordan arbeidet skal rapporteres.

⁷ <https://www.efrag.org/News/Public-479/EFRAGs-public-consultation-on-two-Exposure-Drafts-on-sustainability-r>

⁸ <https://lovdata.no/lov/1981-03-13-6/§52c>

⁹ Møte 6. mai 2024 tilgjengelig i opptak her: <https://www.efrag.org/Meetings/2404191357583867/EFRAG-SR-TEG-meeting-06-May-2024>

¹⁰ <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomra-der/forurensning/industri/emas/>

¹¹ https://green-business.ec.europa.eu/events/shape-new-european-sustainability-reporting-standards-smes-2024-04-09_en

Endringer i foretakslovgivningen fra 1. juli 2024

Endringer i foretakslovgivningen er vedtatt og trer i kraft fra 1. juli. Det er også vedtatt enkelte endringer i reglene for lønn og annen godtgjørelse i allmennaksjeselskap. Det er lagt opp til at det skal gis tilstrekkelig med tid til å foreta de nødvendige endringene og at Nærings- og fiskeridepartementet kan gi nærmere overgangsbestemmelser.

Advokat
Anders Torkildsen Nytrøen
Partner BDO Advokater

Advokatfullmektig
Julie Akselberg
Senior Associate BDO Advokater

Fjerner registreringsplikt for enkeltpersonforetak i Foretaksregisteret

Etter foretaksregisterloven § 2-1 første ledd nr. 7 har enkeltpersonforetak som driver handel med innkjøpte varer eller som har flere enn fem ansatte i fast stilling, plikt til å registrere sitt enkeltpersonforetak i Foretaksregisteret.

Dagens regelverk kan være vanskelig å forholde seg til. Et eksempel er en fysisk person som gjennom enkeltpersonforetak driver en kafé, der kaffebønnene bearbeides til ferdig kaffe før kaffen selges. I utgangspunktet har ikke dette enkeltpersonforetaket registreringsplikt i Foretaksregisteret. Registreringsplikten vil likevel oppstå dersom samme enkeltpersonforetak kjøper inn kaffebønner for direkte videresalg i kaféen.

Foretaksregisterloven § 2-1 første ledd nr. 7 er nå vedtatt opphevet. Konsekvensen er atplikten til å registrere enkeltpersonforetak i Foretaksregisteret fjernes.

Registrering av enkeltpersonforetaket i Enhetsregisteret vil dermed kunne gå fortere, da det ikke lenger vil være behov for en manuell vurdering av om foretaket skal registreres i Foretaksregisteret.

Det gjøres ikke endringer i enhetsregisterloven § 4 første ledd bokstav c om at

enkeltpersonforetak som registreres i et tilknyttet register også skal registreres i Enhetsregisteret. Enkeltpersonforetak som eksempelvis skal registrere seg i Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret eller Merverdiavgiftsregisteret skal derfor også være registrert i Enhetsregisteret.

Dersom det er ønskelig å benytte seg av de rettighetene og den beskyttelsen som registrering i Foretaksregisteret gir, vil det fortsatt være mulig å registrere enkeltpersonforetaket i Foretaksregisteret frivillig i henhold til foretaksregisterloven § 2-2.

Foretaksbetegnelsen (AS, ANS mv.) skal stå bakerst i foretaksnavnet i Foretaksregisteret

Foretaksbetegnelser i Foretaksregisteret, for eksempel AS og ANS, skal nå alltid stå bakerst i foretaksnavnet («Bil AS»). Etter dagens regler er det ingen tilsvarende regulering.

Hvis den norske foretaksbetegnelsen er plassert bakerst, vil det være klart hvilken organisasjonsform som er valgt og hvilken struktur foretaket har. Da vil det være mindre risiko for forveksling knyttet til varierende bruk av utenlandske foretaksbetegnelser og bruk av for eksempel oppretters initialer (AB

Maling AS). AB er også en betegnelse på et tilsvarende svensk aksjeselskap.

De aller fleste bedrifter har foretaksnavn som oppfyller forslaget om nytt krav til foretaksnavn. Kravet gjelder for nye foretaksnavn og dersom man gjør endringer i eksisterende foretaksnavn. Dersom man har en bedrift som i dag har foretaksbetegnelsen et annet sted enn bakerst i foretaksnavnet, slipper man altså å oppdatere foretakets navn som i de nye reglene.

Særlig om stiftelser

Foretaksnavnet til stiftelser skal nå enten inneholde ordet «stiftelse» eller forkortelsen STI. For næringsdrivende stiftelser er det allerede regulert at disse skal ha ordet stiftelse eller selveiende institusjon. Dette endres til stiftelse eller STI. Begrepet «selveiende institusjon» blir dermed fjernet. Ordet stiftelse eller STI kan enten være før («Stiftelsen Reiseferber»), integrert i («Reiseferberstiftelsen») eller etter («Reiseferber stiftelse») navnet på stiftelsen. Det er viktig å merke seg at endringen gjelder både for nye og eksisterende stiftelser.

For næringsdrivende stiftelser som også skal registreres i Foretaksregisteret, er det vesentlig å beholde en separat regel i

foretaksnavneloven fordi denne loven gir enerett til foretaksnavnet. Alminnelige stiftelser vil ikke være registrert i Foretaksregisteret, og oppnår dermed ikke denne beskyttelsen.

En stiftelse er registrert i Stiftelsesregisteret og er underlagt tilsyn og kontroll av Stiftelsestilsynet. Stiftelser er også underlagt stiftelseslovens særlige krav til forvaltning av stiftelsens kapital. Samarbeidspartnere, kunder etc. har derfor interesse av å vite om enheten har organisasjonsformen stiftelse og er underlagt særlige krav.

STI vil nå bli maskinelt lagt til bakerst i navnet til stiftelser som ikke har «stiftelse» eller STI i foretaksnavnet i dag. Dette får i utgangspunktet konsekvenser for 32 eksisterende næringsdrivende stiftelser og omtrent 3500 alminnelige stiftelser. Dersom STI legges til maskinelt, kan man senere endre til ordet stiftelse.

Som en følge av dette, vil styret måtte vedta en navneendring i vedtektene og melde denne til Stiftelsestilsynet. Det er deretter Stiftelsestilsynet som skal godkjenne endringen og registrere denne i Stiftelsesregisteret.

Departementet vil vedta overgangsregler slik at stiftelser som får tillegget STI lagt til i navnet/foretaksnavnet, får tilstrekkelig tid på seg til å endre vedtektene.

Norskregistrerte utenlandske foretak skal betegnes som NUF

Et norskregistrert utenlandsk foretak er en norsk filial av et utenlandsk foretak som driver virksomhet i Norge. Det utenlandske foretaket er derfor ansvarlig for virksomheten i den norske filialen. Etter dagens regler er det verken et krav om at norskregistrerte utenlandske foretak har betegnelsen NUF i foretaksnavnet eller at foretaket bruker det samme navnet som hovedforetaket i utlandet.

Norskregistrerte utenlandske foretak skal nå ha betegnelsen «NUF» i navnet og benytte hovedforetakets navn. Dersom hovedforetaket er registrert med organisasjonsformen i navnet i hjemsta-

Plikten til å registrere enkeltpersonforetak i Foretaksregisteret fjernes.

ten, skal det norsk registrerte utenlandske foretaket også inneholde organisasjonsformen, eksempelvis «Car Ltd. NUF». Endringene er inntatt i foretaksnavneloven og gjelder derfor bare for utenlandske foretak som skal drive virksomhet i Norge gjennom et NUF og blir registrert i Foretaksregisteret.

Endringen innskrenker valgfriheten knyttet til utforming av navn på NUF, men endringene vil kunne ha en rekke fordeler. Kunder og samarbeidspartnere vil vite når de handler med et norsk eller utenlandsk rettssubjekt. Videre vil man få kontroll på hvilket utenlandsk foretak den norske avdelingen er en del av. I tillegg vil kunder og samarbeidspartnere kunne kontakte hovedforetaket og vurdere hovedforetakets omdømme, historikk, økonomiske situasjon etc. Videre er det en fordel at man vet hvor man skal rette et eventuelt juridisk ansvar og forpliktelser.

Endringen innebærer at foretaksbetegnelsen NUF kommer til å bli tilføyd maskinelt på foretaksnavnet til alle norskregistrerte utenlandske foretak som ikke allerede er registrert i Foretaksregisteret med denne betegnelsen. Departementet vil vedta overgangsregler for eksisterende NUF som ikke oppfyller lovens krav til foretaksnavn likt det utenlandske foretaket ved ikrafttredelsen.

Utlevering av fødselsnummer og d-nummer

Utgangspunktet er at enhver har rett til å gjøre seg kjent med det som er registrert i Foretaksregisteret og få utskrift av dette. Tilgangen til d-nummer og fødselsnummer til den som har en rolle i foretaket, er derimot begrenset.

Etter dagens regler har tilknyttede registre, offentlige myndigheter og kredittopplysningsvirksomhet som har avtale godkjent av Datatilsynet, tilgang til opplysninger om rolleinnhaveres fødselsnummer og d-nummer fra Enhetsregisteret. For opplysninger om rolleinnhaverens identifikasjonsnummer som er registrert i Foretaksregisteret, er adgangen til innsyn mer begrenset. Informasjonen i Foretaksregisteret er derimot også registrert i Enhetsregisteret.

Regelendringene utvider kretsen slik at Enhetsregisteret og Foretaksregisteret skal kunne utlevere fødselsnummer og d-nummer til tilknyttet register, offentlige myndigheter og virksomheter, private virksomheter som utfører lovpålagte oppgaver eller oppgaver på vegne av det offentlige, kredittopplysningsvirksomhet og finansforetak. Gjenbruk av fødselsnummer og d-nummer skal bidra til å redusere antallet opplysninger som næringsdrivende må sende inn

til det offentlige. At øvrig informasjon leveres med identifikasjonsnummer av rolleinnhavere, vil også kunne gi den som mottar informasjon en komplett «pakke» med opplysninger og øke kvaliteten av opplysningene som da er koblet opp mot identifikasjonsnummeret til rolleinnhaveren.

Den utvidede kretsen skal være den samme som kan få utlevert slike opplysninger fra Folkeregisteret i henhold til folkeregisterloven § 10-1 (1). Det er ønskelig å holde utleveringen av identifikasjonsnummer snever for å hindre identitetstyveri, samtidig som utvidelsen vil åpne for likebehandling i Foretaksregisteret, Enhetsregisteret og Folkeregisteret. Folkeregisterloven åpner også for å utlevere d-nummer og fødselsnummer til andre private virksomheter etter en skjønnsmessig vurdering, men departementet har bevisst utelatt en slik regulering. Det er altså Folkeregisteret som eventuelt må gjøre en slik vurdering.

Tydeligere regler i allmennaksjeloven om godtgjørelse mv.

Etter dagens regler skal selskaper med aksjer tatt opp til handel på regulert marked utarbeide og fastsette retningslinjer om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til daglig leder, andre ledende personer, og ansatte som er medlem av styret og bedriftsforsamlingen, jf. allmennaksjeloven §§ 6-16 a og 6-16 b.

Regelendringen tydeliggjør personkretsen slik at ethvert medlem av styret og bedriftsforsamlingen skal omfattes av kravene for retningslinjer og rapport om godtgjørelse til ledende personer i allmennaksjeloven.

Hva innebærer disse endringene for de som driver virksomhet?

Med de nye reglene vil det i utgangspunktet ikke være et krav for når man skal registrere enkeltpersonforetaket sitt i Foretaksregisteret. Den som ønsker å

starte et enkeltpersonforetak, vil derfor slippe å ta en vurdering for når enkeltpersonforetaket må registreres, men beholder fleksibiliteten til å registrere seg i Foretaksregisteret om ønskelig. Registreringsplikt kan likevel følge av annen lovgivning. For eksempel følger det av revisorloven § 6-3 at en statsautorisert revisor som utfører lovfestet revisjon, skal registrere enkeltpersonforetaket i Foretaksregisteret.

Endringene knyttet til navneendringer vil gjøre at man vil få oversikt over organisasjonsformen til samarbeidspartnere, kunder etc. og kan finne ut hvilke regler foretaket er underlagt. Det er imidlertid viktig at man påser at endrede eller nye foretaksnavn er i tråd med kravene og at maskinelle endringer i foretaksnavn også gjennomføres i vedtektene.

Gjenbruk av fødselsnummer og d-nummer er positivt og bør bidra til å redusere antallet opplysninger som man må sende inn til det offentlige.

En modifisering av tidligere uttalelser?

BFU om syntetiske opsjoner i arbeidsforhold

Innholdet i en forhåndsuttale fra Skattedirektoratet av 28. februar 2024 gjør inntil videre at bruk av syntetiske opsjoner vil innebære en betydelig risiko for fordelsbeskatning, selv om direktoratets uttalelse kan utfordres på flere punkter.

Advokat/Master of law
Henry Anders Cowan
Associate partner EY Advokatfirma

Aksjegevinster som realiseres av ansatte, skattlegges i utgangspunktet som kapitalinntekt, mens gevinst ved innløsning av aksjeopsjoner i arbeidsforhold beskattes som arbeidsinntekt etter særregelen i skatteloven § 5-14 første ledd. Det kan derfor virke naturlig at såkalte syntetiske opsjoner skal skattlegges på samme måte som aksjeopsjoner, slik Skattedirektoratet la til

grunn i bindende forhåndsuttalelse avgitt 28. februar 2024.

Ved nærmere analyse er det imidlertid vanskelig å forene konklusjonen med tidligere uttalelser fra direktoratet. Dette gjelder særlig forhåndsuttalelsen om syntetiske aksjer (BFU 09/23) avgitt bare noen måneder tidligere hvor reglene om kapitalinntekt kom til anvendelse. Det er flere likheter mellom instrumentene. Noen av disse er godt synlige, mens andre fremkommer først i kombinasjon med andre regelverk, herunder aksje- og konkurslovgivning.

I hvilken grad er det grunnlag for å behandle ordningene forskjellig? Utfallet har vesentlig betydning for både arbeidsgiver og den ansatte, som ved kapitalbeskatning unngår henholdsvis arbeidsgiveravgift og lønnsbeskatning på opp mot 47,4%.

De syntetiske opsjonene

Selv om direktoratets uttalelse gjaldt syntetiske opsjoner, er de økonomiske virkningene langt på vei de samme som for aksjeopsjoner: Den syntetiske opsjonen skulle tegnes mot markedsmessig vederlag, men istedenfor å erverve

RISIKOSPORT: Inntil videre vil bruk av syntetiske opsjoner innebære betydelig risiko for fordelsbeskatning.

aksjer, gis den ansatte rett til å motta kontanter. Markedsverdien skulle fastsettes basert på ekstern verdsettelse i henhold til Black & Scholes-metodikk.

Opsjonen skulle utøves innen tre år, og sluttbeløpet skulle utmåles basert på kursstigning på underliggende aksjer i arbeidsgivers norske morselskap. Utbetalingen var likevel begrenset oppad til 385 % av markedsverdien ved tegning, fratrukket premie tilsvarende 140 % av markedsverdien på samme tidspunkt.

I eksemplet som gis av innsender, ville premien ved innløsning være NOK 28 og det maksimale sluttbeløpet NOK 77 ved en markedsverdi av aksjene på 20 på tegningstidspunktet. Til sammenligning var opsjonspremien NOK 2, altså 10 % av aksjeverdien.

Enkelte hendelser skulle utløse førtidig oppgjør, blant annet ved opphør av arbeidsforholdet, overdragelse av opsjonen til tredjeparter og ved ulike exitbegivenheter. Slike bindinger er ikke uvanlige ved ansattes medinvesteringer.

Etter innsenders syn var disse trekkene nok til at fremtidige gevinster måtte beskattes etter reglene om kapitalinntekt.

Utenfor virkeområdet til skatteloven § 5-14

I tråd med anførselen til innsender fastslår Skattedirektoratet at det er «sikker rett» at syntetiske opsjoner faller utenfor virkeområdet til skatteloven § 5-14. Skattedirektoratet viser til Finansdepartementets uttalelse inntatt i Utv. 1997 s. 203 om bonusavtaler knyttet til verdiøkning på aksjer i arbeidsgiverselskapet. Finansdepartementet kom til at bonusavtalene falt utenfor dagjeldende opsjonsregel i § 42 trettende ledd i skatteloven av 1911, og kom til samme konklusjon om lignende bonusordninger i Utv. 1999 s. 1551.

Bestemmelsen slik den lød i den tidligere skatteloven ble videreført mer eller mindre uendret i skatteloven § 5-14 første ledd, og omfatter etter sin ordlyd bare aksjer og egenkapitalbevis. Avgjørende for Finansdepartementet var derfor at avtalene ikke ga rett til aksjer,

men til kontanter. At den ansatte utelukkende har oppside ved inngåelse av rene bonusavtaler, var formodentlig uten betydning for grensedragningen, ettersom Finansdepartementet samme år la til grunn at bestemmelsen om aksjeopsjoner gjaldt uavhengig av om det var betalt premie ved utstedelsen (Utv. 1999 s. 716).

Det er i så måte forståelig at Skattedirektoratet kommer til at syntetiske opsjoner istedenfor må bedømmes etter de generelle prinsippene i skatteloven § 5-10 jf. § 5-1, men skillet fremstår noe tilfeldig all den tid syntetiske opsjoner langt på vei gir de samme økonomiske virkningene som ordinære aksjeopsjoner. Ervervede aksjer vil ofte kunne selges tilbake til arbeidsgiver/tredjeparter mot kontantvederlag umiddelbart etter innløsning av aksjeopsjonen, eller på annen måte konverteres til kontantvederlag i forbindelse med selve oppgjøret av opsjonen. Som direktoratet selv legger til grunn i uttalelsen, «er effekten av Instrumentet i stor grad den samme som for en ordinær aksjeopsjon».

Er det i praksis skatteloven § 5-14 som kommer til anvendelse?

Til tross for at Skattedirektoratet mener den syntetiske opsjonen faller utenfor skatteloven § 5-14, er det likevel forarbeidsuttalelser til den tidligere opsjonsregel i § 42 trettende ledd som langt på vei blir avgjørende for direktoratets konklusjon. Her er det fravær av tilstrekkelig tapsrisiko som begrunner fordelsbeskatning.

Direktoratet viser videre til Finansdepartementets uttalelse i Utv. 1999 s. 716 om samme bestemmelse for å underbygge at dette må gjelde selv om den ansatte betaler markedsmessig vederlag for opsjonen. Særregelen om aksjeopsjoner i arbeidsforhold gjør imidlertid unntak fra skattelovens alminnelige prinsipper om både tidspunktet for og beregningen av den skattepliktige fordel. Eventuell fordel skal i utgangspunktet komme til beskatning allerede ved tildeling, for eksempel der ansatte får investere til underpris. Uttalelsen fra Finansdepartementet, som spesifikt gjelder denne særregelen, synes derfor å ha begrenset vekt utenfor virkeområdet til skatteloven § 5-14.

Likhetshensyn tilsier ifølge Skattedirektoratet at løsningen likevel må bli den samme for syntetiske opsjoner, så lenge gevinsten er foranlediget av arbeidsforholdet (noe den ble ansett for å være). Direktoratet anvender altså i praksis skatteloven § 5-14 selv om den kontant avslår at bestemmelsen gjelder den syntetiske opsjonen.

Kunne Skattedirektoratet kommet til samme konklusjon uten å trekke inn skatteloven § 5-14?

Det er utvilsomt et gjennomgående prinsipp at tapsrisikoen må være av en viss størrelse for at avkastning skal kunne beskattes som kapitalinntekt, jf. Rt. 2000 s. 758 (Kruse Smith) og Rt. 2000 s. 1739 (Pre Finans). Sammenligningen med opsjoner har i tillegg blitt fremhevet som mulig grunnlag for omklassifisering av aksjeinntekter til

lønninntekter i juridisk teori, se eksempelvis Zimmer BAHR 8. utgave side 592. Lignende synspunkter fikk også gjennomslag i lagmannsrettens avgjørelse om såkalt «carried interest», jf. Utv. 2015 s. 598 (Herkules).

Skattyterne i Herkules-saken anførte for lagmannsretten at carried interest skulle skattlegges som kapitalinntekt i form av avkastning på deres selskapsinvesteringer i Jersey. Samlet hadde disse tjent over NOK 300 mill. i carried interest, etter å ha investert om lag NOK 15 mill. som prinsipaler ved fondsetableringen. Statens syn var at prinsipalene hadde for liten kapitalrisiko sammenlignet med størrelsen på carried interest og at det var arbeidsinnsats som begrunnet utbetalingen. Med andre ord at retten til carried interest lignet på en slags opsjon i arbeidsforhold.

Prinsipalene tapte på dette punktet og anførselen ble frafalt for Høyesterett, som kom til at carried interest istedenfor skulle beskattes som virksomhetsinntekt (primært på bakgrunn av verdiskapning i porteføljeselskapene og generell markedsutvikling). Statens resonnement fra lagmannsretten ble derfor ikke prøvd fullt ut for Høyesterett, som i liten grad var opptatt av innfallsvinkelen, slik Zimmer også påpeker i sin kommentar til dommen (SR. 2016 s. 211).

Det er derfor ikke opplagt at den syntetiske opsjonen ikke kunne skattlegges som arbeidsinntekt under lignende betraktninger. Samtidig viser direktoratets uttalelser de senere årene at tapsrisikoen jevnt over ikke behøver å være særlig stor før inntekten kan rubriseres som kapitalinntekt etter skatteloven § 5-1. Det vises til Skattedirektoratets prinsipputtalelse av 28. mars 2022 og bindende forhåndsuttalelse avgitt 24. mai 2022 om aksjeinvesteringer etter den såkalte Kruse Smith-modellen, hvor deler av vederlaget i korte trekk kan gjøres opp senere, gjerne i forbindelse med realisasjon av aksjene. Dette kommer også direkte og indirekte til uttrykk i nevnte uttalelse om syntetiske aksjer, som gjennomgås nærmere nedenfor.

Hvorfor er syntetiske opsjoner og aksjer så like?

Noe overaskende nevnes ikke uttalelsen om syntetiske aksjer av direktoratet, og den trekkes heller ikke frem av innsender. Den danner likevel et godt utgangspunkt for skattyter når det fastslås at syntetiske aksjer skal anses som et finansielt instrument som omfattes av fritaksmetoden, jf. skatteloven § 2-38 andre ledd bokstav c. Avgjørende var at avtalen om syntetiske aksjer deriverte sin virkning fra aksjer som underliggende objekt.

Dette innebar at instrumentet kunne realiseres skattefritt gjennom holdingselskap, uten fordelsbeskatning ved tildeling såfremt anskaffelsen skjedde til markedspris. På samme måte som den syntetiske opsjonen, skulle ikke eierne av den syntetiske aksjen på noe tidspunkt bli eiere av de underliggende aksjene og det var ingen organisatoriske rettigheter knyttet til instrumentet (stemmerett og lignende).

At den syntetiske opsjonen utelukkende gir rett til å motta kontanter, skal derfor ikke være i veien for at fritaksmetoden kommer til anvendelse ved bruk av holdingselskap. Tvert imot er dette en viktig forutsetning for at avtalen skal kunne anses som et selvstendig formuesobjekt som beskattes separat fra aksjene. Teknisk sett bør derfor den syntetiske opsjonen – i likhet med den syntetiske aksjen – kunne klassifiseres som et finansielt instrument etter skatteloven § 2-38 andre ledd bokstav c.

Med det sagt, vil det likevel måtte betales mer for den syntetiske aksjen siden denne har høyere markedsverdi enn den syntetiske opsjonen. Det kan derfor hevdes at den syntetiske aksjen gir høyere tapsrisiko som i større grad kan begrunne kapitalinntekt, mens den syntetiske opsjonen likevel faller utenfor fritaksmetoden etter samme tankegang som drøftes ovenfor i forbindelse med Herkules-saken.

Tapsrisikoen ved kjøp av den syntetiske aksjen var imidlertid mer begrenset enn det ordningen først kan gi inntrykk av.

Den reelle tapsrisikoen ved kjøp av syntetiske aksjer gjennom holdingselskap

Investeringen i den syntetiske aksjen kunne for det første lånefinansieres med opptil 50 % av kjøpesummen, og gjeldsgraden kunne trolig vært betraktelig høyere uten at dette skulle ha påvirket direktoratets konklusjon. Direktoratet aksepterte eksempelvis 90 % lånefinansiering i forhåndsuttalelsen avgitt 24. mai 2022, og i selve Kruse Smith-avgjørelsen var det nok at de ansatte hadde betalt kun 7 % av aksjeverdien ved tegning for at investeringen skulle generere kapitalgevinst.

Videre tillater Skattedirektoratet bruk av normrente på restvederlaget for den syntetiske aksjen, enda dette innebærer langt gunstigere rente enn det som ellers kunne vært oppnådd i markedet. Selv om den ansatte hadde ubetinget tilbakebetalingsplikt, skulle det ikke stilles annen sikkerhet enn verdien av den syntetiske aksjen ved innløsning (såkalt «non-recourse»). Ved kursnedgang ville arbeidsgiver derfor ikke kunne søke dekning i den ansattes øvrige verdier.

Merk at skattemyndighetene uansett ikke gjør noe skille mellom lån til den ansatte personlig eller dens holdingselskap. Samme effekt kunne derfor vært oppnådd ved ordinært regreslån til holdingselskapet, ettersom den ansatte skjermes mot ansvar som følge av ansvarsbegrensningen i aksjeloven. Forutsetningen er at holdingselskapet ikke har noen andre eiendeler og at aksjonæren ikke gir noen garantier knyttet til lånet.

I praksis er det heller ikke uvanlig at arbeidsgiver helt eller delvis ettergir restvederlaget ved kursnedgang på aksjen, på samme måte som den såkalte Kruse Smith-modellen. Gjeldsettegivelsen vil da riktignok anses som skattepliktig fordel vunnet i arbeid, også når ettergivelsen formelt gjøres overfor et insolvent aksjeselskap, jf. BFU 03/2022. Hvorvidt dette også gjelder dersom holdingselskapet begjæres konkurs, er imidlertid mer tvilsomt. Gjeld

som ikke dekkes av konkursboet, anses i utgangspunktet ikke som ettergitt, jf. G-6-1 i Skatte-ABC 2023/24.

Spørsmålet er om konkursåpningen kan fravikes under synsvinkelen om at arrangementet i realiteten legger til rette for en form for ettergivelse overfor den ansatte personlig. Høyesterett avviste lignende realitetsbetraktninger i Rt. 2001 s. 1444 (Skøyen næringspark), der gjeldskonvertering overfor insolvent debitor ikke ble ansett som «underhåndsakkord» etter skatteloven § 14-6. Her tolkes det skattemessige ettergivelsesbegrepet snevert i tråd med etablert ligningspraksis.

Samtidig er det ved ansattes aksjeinvesteringer en viss praksis for å kunne kanalisere inntekt utenom holdingselskapet, særlig i sakene som gjelder såkalt «earn-out», jf. blant annet Rt. 2009 s. 813 (Gaard/Tveit-dommen). Her ble deler av salgsvederlaget klassifisert som arbeidsinntekt for den bakenforliggende aksjonæren personlig, selv om det var hans aksjeselskap som stod som selger av de underliggende aksjene. Begrunnelsen var at det var den ansattes fremtidige arbeidsinnsats som foranlediget vederlaget. At Skattedirektoratet tillater bruk av normrente ved lån til den ansattes holdingselskap, kan sies å være et utslag av samme tankegang, riktignok til gunst for skattyter.

All den tid gjeldsforholdet fortsatt består og forfølges overfor konkursboet, synes sakene om earn-out å ha begrenset overføringsverdi til nærværende spørsmål. Å konstruere ettergivelse basert på prinsipper om tilordning vil i realiteten være gjennomskjæring som etter mitt syn krever bruk av omgåelsesreglen i skatteloven § 13-2. Gitt graden av egenverdi som ligger bak selskapsdannelsen og etterfølgende konkursåpning, virker området for gjennomskjæring nokså smalt i et tilfelle som dette.

Samlet sett tilsier disse forholdene at tapsrisikoen ved investering i den syntetiske aksjen er ganske sammenlignbar som ved kjøp av den syntetiske opsjonen, i hvert fall når den syntetiske

aksjen erverves til markedspris gjennom personlig holdingselskap.

Hva så med bindingene til arbeidsforholdet?

Gitt de økonomiske likhetstrekkene mellom den syntetiske aksjen og den syntetiske opsjonen, er det ikke innlysende hvorfor disse instrumentene skal skattlegges ulikt. Skattedirektoratet legger vekt på at gevinst ved innløsning av den syntetiske opsjonen vil anses «foranlediget av arbeidsforholdet» på grunn av bindingene som fremgår av avtalen.

Den ansattes bindinger til arbeidsforholdet er et grunnvilkår for fordelsbeskatning, men det er ikke tilstrekkelig alene så lenge det foretas en reell kapitalinvestering, jf. Kruse Smith. Bindingene var uansett ikke noe mer inngripende enn det som følger av avtalen om den syntetiske aksjen. Snarere tvert imot: De syntetiske aksjene var underlagt omsetningsforbud de første tre årene, og kunne uansett ikke overdras til tredjeparter, og heller ikke pantsattes. Skattedirektoratet har også akseptert mer vidtrekkende bindinger i andre tilfeller uten at dette har medført fordelsbeskatning. Så lenge det er betalt markedsmessig vederlag, har ikke slike bindinger til arbeidsforholdet vært avgjørende.

For mye å be om?

Det er ikke noe tvil om at kapitalbeskatning av syntetiske opsjoner i arbeidsforhold ville medført betydelige økonomiske besparelser og organisatoriske og administrative forenklinger ved utformingen av incentivordninger. Det kan spørres om den syntetiske opsjonen i for stor grad synliggjorde disse effektene. Selv om det er langt på vei mulig å oppnå tilsvarende effekter ved bruk av syntetiske aksjer, ligger disse mulighetene i dag mer skjult bak skreddersydde ordninger tilpasset den enkelte bedrift. Inn-til videre vil bruk av syntetiske opsjoner innebære betydelig risiko for fordelsbeskatning, selv om direktoratets uttalelse kan utfordres på flere punkter.

Betydningen av ulike eier- og stemmeandeler i selskapsretten

En aksjonærs innflytelse i norske aksjeselskaper er i stor grad avhengig av eier- og stemmeandel. Denne artikkelen redegjør kort for (de fleste av) disse bestemmelsene.

Specialist Counsel
Daniel Nygaard Nyberg
Wikborg Rein Advokatfirma

Advokatfullmektig
Gjøran Løvik Orvik
Wikborg Rein Advokatfirma

Enhver eierandel – likebehandling og minoritetsvern

Aksjeloven hviler på den såkalte likhetsgrunnsetningen. Denne slår fast at «[a]lle aksjer gir lik rett i selskapet» (jf. aksjeloven § 4-1). Dette innebærer for eksempel at alle aksjer i selskapet i utgangspunktet har krav på en forholdsmessig andel av utbytter som deles ut eller selskapets nettoformue ved likvidering, fortrinnsrett ved nytegning av aksjer (jf. aksjeloven § 10-4), lik stemme- og møterett på generalforsamling (jf. aksjeloven §§ 5-3 (1) og 5-2 (1)), rett til å kreve informasjon om selskapets økonomiske stilling (innenfor visse grenser) (jf. aksjeloven § 5-15 (1)), rett til få behandlet spørsmål og forslag på generalforsamlingen (jf. aksjeloven § 5-11), mv.

Dette utgangspunktet kan i stor grad fravikes gjennom etablering av ulike aksjeklasser eller andre vedtektsbestemmelser, gjennom aksjonæravtaler eller – i noen situasjoner – gjennom kvalifisert flertallsbeslutning på generalforsamling (som for eksempel kan beslutte unntak fra fortrinnsrett i emisjon). Noen rettigheter kan imidlertid ikke fratras aksjene, herunder møterett på generalforsamling og retten til å

kreve opplysninger fra ledelsen i relevante saker på generalforsamlingen (jf. aksjeloven § 5-15 (1)).

Alle aksjonærer – uavhengig av eierandel – nyter også godt av det grunnleggende vernet mot myndighetsmisbruk i aksjeloven § 5-21, som slår fast at generalforsamlingen ikke kan «treffe noen beslutning som er egnet til å gi visse aksjeeiere eller andre en urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning».

Dette kommer i tillegg til at aksjeeierne i en viss grad har en lojalitetsplikt overfor hverandre, jf. blant annet Høyesterett i Akademiet Utdanning-dommen (HR-2020-1947-A). Opptreden i strid med disse prinsippene kan for eksempel gi minoritetsaksjonær mulighet til å ta ut søksmål om ugyldighet (jf. aksjeloven § 5-22), gi grunnlag for erstatningskrav (jf. aksjeloven § 17-1), gi aksjonær rett til å kreve sine aksjer innløst med grunnlag i mislighold eller varig motsetningsforhold (jf. aksjeloven § 4-24) eller kreve hele selskapet tvangsavviklet ved dom (jf. aksjeloven § 16-19 (1)).

For øvrig er det enkelte typer beslutninger som krever samtlige aksjonæ-

rers samtykke. For eksempel skal daglig leder og styreleder (eventuelt stedfortreder for disse) stille på generalforsamling, med mindre alle aksjonærer samtykker til noe annet (jf. aksjeloven § 5-4 (1) fjerde punktum). Videre kan generalforsamling kun avholdes etter forenklet prosedyre hvis ingen motsetter seg det (jf. aksjeloven § 5-7). Generalforsamlingen kan heller ikke behandle noen sak utenfor dagsorden uten at alle aksjonærer samtykker (jf. aksjeloven § 5-14 (1)). I tillegg må alle aksjonærer samtykke hvis ekstraordinær generalforsamling skal avholdes uten forutgående beslutning fra styret i selskapet (jf. aksjeloven § 5-6 (3)).

Minst ti prosent av aksjekapital – større grad av minoritetsinnflytelse

Minoritetsaksjonærer kan påberope seg flere rettigheter når de (hver for seg eller samlet) eier minst ti prosent av aksjekapitalen. Det er viktig å merke seg at disse rettighetene kun knytter seg til aksjekapital, ikke stemmer (og gjelder derfor også om minoritetsaksjonærene eier aksjer i en stemmeløs aksjeklasse).

Blant disse rettighetene finner man retten til å kreve at styret innkaller til ekstraordinær generalforsamling for å behandle konkrete saker (jf. aksjeloven § 5-6 (2)), at tingretten beslutter granskning (jf. aksjeloven § 5-25 (2)), at det foretas forenklet revisjon i selskaper som er unntatt revisjonsplikt (jf. aksjeloven § 7-7 (2)), samt kreve nyvalg av revisor etter at generalforsamlingen har forkastet et nyvalg (jf. aksjeloven § 7-3 (2)). Videre kan en slik minoritet be tingretten om å fastsette høyere utbytte enn det som er besluttet av generalforsamlingen (såkalt utsultingsbeskyttelse), dersom utbyttet er satt «urimelig lavt ut fra hensynet til aksjeeierne, selskapets likviditet og forholdene ellers» (jf. aksjeloven § 8-4 (1)). Denne utsultingsbeskyttelsen er i praksis sterkt begrenset, og begrenses ikke bare av ordinære regler om utbyttekapasitet, men kan heller ikke gjelde beløp som er større enn fem prosent av selskapets egenkapital etter balansen (jf. aksjeloven § 8-4 (2)).

Minst 20 prosent av aksjekapital – rett til å be om at tingretten tar over avvikling

Minoritetsaksjonærer som samlet eier minst 20 prosent av aksjekapitalen, har rett til å be om at tingretten tar over avviklingen av et selskap, noe den da kan gjøre hvis «særlige grunner taler for det» (jf. aksjeloven § 16-4 (1)).

Mer enn 1/3 av aksjekapital og/eller stemmer – negativt flertall

Aksjonærer som samlet eier mer enn 1/3 av aksjekapital og/eller stemmer, representerer et «negativt flertall». Disse kan blant annet blokkere vedtektsendringer, herunder kapitalforhøyelser, fisjoner, fusjoner, endring av selskapets formål, styrefullmakter til erverv av egne aksjer, kapitalforhøyelser, kredit eller finansiell bistand til erverv av aksjer i selskapet, mv. Se nærmere om dette i punktet nedenfor om hva aksjonærer har muligheter til når de eier minst 2/3 av både aksjekapital og stemmer (og dermed ikke kan

blokkeres av et «negativt flertall»). Det er for øvrig viktig å merke seg at aksjonærer utgjør et «negativt flertall» hvis de for eksempel har stemmeløse aksjer som representerer mer enn 1/3 av aksjene (og dermed aksjekapitalen) på generalforsamlingen – de kan med andre ord blokkere for eksempel vedtektsendringer selv om de ikke har stemmerett.

Minst 50 prosent av stemmene og møteleders tilslutning eller loddrekning – flertall på generalforsamlingen

Mange kjenner til regelen om at styreleder (møteleder) i utgangspunktet har avgjørende stemme ved stemmelikhet i styrebeslutninger (jf. aksjeloven § 6-25 (1) annet punktum). Det er nok mindre kjent at møteleder i generalforsamlingen har tilsvarende makt ved stemmelikhet på generalforsamlingen (uavhengig av om møteleder faktisk selv eier aksjer i selskapet) (jf. aksjeloven § 5-17 (1)). Ved valg vil stemmelikhet derimot normalt avgjøres ved loddrekning (jf. aksjeloven § 5-17 (2)). Dette er en form for deadlock-bestemmelser som kan få stor betydning i enkelte situasjoner.

Mer enn 50 prosent av stemmene – alminnelig flertall på generalforsamlingen

Generalforsamlingens ordinære beslutninger fattes normalt med alminnelig flertall (mer enn 50 prosent) av de stemmene som avgis på generalforsamlingen (jf. aksjeloven § 5-17 (1) første setning). Dette innebærer flere ting. For det første holder det at man har mer enn 50 prosent av stemmene som faktisk avgis i saken. Det innebærer at hvis det kun deltar aksjonærer i generalforsamlingen som samlet representerer ti prosent av totale stemmer i selskapet, så vil det holde at mer enn fem prosentpoeng av totale stemmer i selskapet stemmer for en slik beslutning (over halvparten av de ti prosent som er representert på generalforsamlingen). Videre innebærer det at man

skal se bort fra stemmer som deltar på generalforsamlingen, men som av en eller annen grunn ikke stemmer i den aktuelle saken. For øvrig knytter dette kravet seg kun til stemmeflertall; det er ikke krav til at flertallet også må representere en gitt andel av aksjekapitalen i selskapet (og stemmeløse aksjer har derfor ingen innflytelse på slike alminnelige beslutninger).

Ordinære beslutninger i generalforsamlingen inkluderer for eksempel godkjenning av årsregnskap, utbytte og valg av styresammensetning. Dette gir vesentlig (indirekte) innflytelse over den løpende virksomheten i selskapet (gjennom kontroll på hvem som sitter i styret, og gjennom det også kontroll på hvem som er daglig leder i selskapet, mv.)

Morselskaps rett og plikt til informasjon

En aksjonær regnes som morselskap (og det underliggende selskapet som datterselskap) hvis aksjonæren er et aksjeselskap med «bestemmende innflytelse» over det underliggende selskapet (jf. aksjeloven § 1-3 (2)). Dette er blant annet tilfelle hvis morselskapet (direkte eller indirekte) eier aksjer som representerer flertallet av stemmene i det underliggende selskapet, eller har rett til å velge eller avsette et flertall av styremedlemmene i det underliggende selskapet.

Et morselskap har særskilt informasjonsrett og -plikt overfor datterselskaper. Nærmere bestemt er styret i datterselskaper forpliktet til å gi styret i morselskapet opplysninger som er «nødvendige for å kunne vurdere konsernets stilling og resultatet av konsernets virksomhet» (jf. aksjeloven § 6-16 (1)). Motsatt vei er morselskapet forpliktet til å gi styret i datterselskaper informasjon om forhold som kan ha betydning for konsernet som helhet, samt underrette om beslutninger som kan ha betydning for datterselskapet før endelig beslutning treffes (jf. aksjeloven § 6-16 (2)).

Minst 2/3 av både stemmer og aksjekapital – rett til å beslutte vedtektsendringer mv.

Et kvalifisert flertall på 2/3 av stemmer og aksjekapital har i praksis svært stor makt på generalforsamlingen. Et slikt flertall kan beslutte vedtektsendringer (med visse begrensninger), herunder endre selskapets navn og formålsbestemmelse (og dermed rammene for selskapets virksomhet og aktiviteter).

Et slikt flertall kan videre beslutte fusjoner og fisjoner (jf. aksjeloven § 13-3 (2) og § 14-6 (1)), kapitalforhøyelser (også uten fortrinnsrett når det er tilstrekkelig begrunnelse for det) (jf. aksjeloven § 10-5), kapitalnedsettelse, avvikling av selskapet (jf. aksjeloven § 16-1), kredit eller annen finansiell bistand i forbindelse med erverv av aksjer i selskapet (jf. aksjeloven § 8-10), gi styret fullmakt til erverv av egne aksjer (jf. aksjeloven § 9-4 (1)) og utstede ulike finansielle instrumenter (som tegningsrettsaksjer, frittstående tegningsretter, lån med rett til å kreve utstedt aksjer, lån med rente basert på utbytte eller resultat i selskapet), mv. Videre kan et slikt flertall beslutte at et selskap skal omdannes fra aksjeselskap til allmennaksjeselskap i forbindelse med emisjon mot eksterne (jf. aksjeloven § 15-1). En del av disse beslutningene krever for ordens skyld også at styret har foreslått at slik beslutning fattes.

Det er viktig å merke seg at flertallskravet er oppfylt hvis man «minst» har 2/3 av stemmer og aksjekapital representert på generalforsamlingen. Det er ikke krav til at man har større enn 2/3 flertall. Det er også viktig å merke seg at det ikke holder med 2/3 av stemmene; man må også representere 2/3 av aksjekapitalen. Stemmeløse aksjer som utgjør mer enn 1/3 av aksjekapitalen i selskapet kan derfor blokkere vedtektsendringer. Videre kan flertallskravet skjerpes ytterligere i vedtektene selv.

Det er imidlertid ikke mulig å vedtektsfeste at flertallskravet skal være lavere.

Minst 90 prosent av aksjekapital og flertall som for vedtektsendring – begrense rett til utbytte/formue og nye omsetningsbegrensninger

Enkelte typer beslutninger krever særskilt kvalifisert flertall. Dette inkluderer for eksempel beslutning om å begrense «utlagte» aksjers rett til utbytte eller selskapsformuen, samt å vedtektsfeste omsetningsbegrensninger på aksjene (herunder innføre styresamtykke til aksjeoverdragelse eller forkjøpsrett i selskaper som ikke har (eller har gjort unntak) fra slike omsetningsbegrensninger (jf. aksjeloven § 5-19). Slike beslutninger krever både minst 90 prosent tilslutning fra aksjekapitalen som er representert på generalforsamlingen og flertall som for vedtektsendring (det vil si også minst 2/3 av stemmer, med mindre vedtektene angir et strengere flertallskrav for vedtektsendringer).

Minst 90 prosent av både stemmer og aksjekapital – tvungent kjøp av aksjer

En aksjonær som (direkte eller indirekte) eier minst 90 prosent av både stemmer og aksjekapital, har rett til å tvangsinnløse øvrige aksjonærer i henhold til en nærmere prosedyre (jf. aksjeloven § 4-26). Tilsvarende har minoritetsaksjonærene rett til å kreve at en slik dominerende aksjonær innløser aksjene deres. Dette er dermed en rett og en plikt som kan utløses av både majoriteten og minoriteten. Denne mekanismen er svært praktisk når en aksjonær forsøker å kjøpe seg opp til 100 prosent eie i et selskap; det holder da at aksjonæren klarer å kjøpe seg opp til 90 prosent eierskap, og deretter tvangsinnløser aksjene til resterende aksjonærer.

Mer enn 90 prosent av både stemmer og aksjekapital – konsernbidrag

En aksjonær som eier mer enn 90 prosent av både stemmer og aksjekapital i et selskap, kan benytte reglene om konsernbidrag med eller uten skatteeffekt (noe som gir mulighet til å avregne fremførbart underskudd i et selskap mot skattepliktig overskudd i et annet selskap) (jf. aksjeloven § 8-5, sammenholdt med skatteloven § 10-4).

Enstemmighet

Som nevnt innledningsvis er det en rekke beslutninger som krever samtykke fra samtlige aksjonærer. Utover forhold som der er nevnt gjelder dette også (ikke uttømmende) beslutninger om å endre rettsforholdet mellom tidligere likestilte aksjer, øke aksjeeiernes forpliktelser overfor selskapet, gjøre aksjer til gjenstand for tvungen innløsning eller vedta at selskapet ikke skal ha til formål å skaffe aksjeeierne økonomisk utbytte (jf. aksjeloven § 5-20). Videre kreves enstemmighet for å beslutte at selskapet skal gi ekstraordinære gaver (jf. aksjeloven § 8-6 (2)) eller gjennomføre skjefisjon (dvs. fisjon der aksjonærene i det overdragende selskapet ikke skal delta forholdsmessig i de overtakende selskapene) (jf. aksjeloven § 14-6 (3)). Praktisk viktig er det også at alle eiendeler i selskapet skal gjøres om til penger (selges) ved avvikling av selskapet, med mindre samtlige aksjeeiere samtykker til naturalutdeling (jf. aksjeloven § 16-8).

DORA – ny EU-forordning rettet mot finanssektoren

Digital Operational Resilience Act (DORA) er en ny EU-forordning rettet mot finanssektoren som stiller nye og strengere krav til hvordan foretakene som omfattes, skal arbeide for å sikre digital robusthet. Forordningen vil omfatte en stor del av foretakene som i dag er underlagt IKT-forskriften.

Legal & Privacy Officer
Andreas Forbech Havre
Intility

Berørte foretak burde derfor allerede nå starte arbeidet med å avklare hvilke områder de må forbedre seg på før det nye regelverket trer i kraft.

Bakgrunn og formål

Etter en lengre periode med digitalisering av samfunnet, har den operasjonelle driften i økende grad blitt avhengig av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Digitaliseringen har ført til en effektivisering, men skaper også nye risikoer som gjør seg gjeldende på tvers av ulike bransjer. Det har vært flere eksempler på at cyberangrep og IKT-relaterte hendelser har forstyrret og påvirket den daglige driften til virksomheter og deres kunder. Når en hendelse først har funnet sted, har det vist seg at det kan få store konsekvenser og ta tid før driften er i gang igjen. Reguleringen av operasjonell motstandsdyktighet har også vært fragmentert. Videre har det vært ulike krav på tvers av landegrensene i EU.

Disse utfordringene behandler EU med et initiativ hvor man ønsker å styrke den digitale operasjonelle motstandsdyktigheten og robustheten ved ulike funksjoner i samfunnet. Samtidig ønsker man i større grad å harmonisere kravene, for å

oppnå en mer konsistent og enhetlig regulering på tvers av det indre marked. Som en del av dette initiativet er DORA-forordningen vedtatt. Formålet med dette regelverket er at finanssektoren skal ha et høyt nivå av digital operasjonell motstandsdyktighet slik at kontinuitet og stabilitet sikres. Et annet eksempel på ny lovgivning fra EU er NIS2-direktivet. NIS2 stiller krav til det som kategoriseres som essensielle tjenester og andre viktige tjenester. Direktivet treffer derfor på tvers av ulike sektorer, som for eksempel både bank og finansmarkedenes infrastruktur, men også andre sektorer som avfallshåndtering. Noen virksomheter vil derfor omfattes av begge lovverkene. I en slik situasjon vil DORA som spesiallovgivning ha forrang foran NIS2-direktivet.

Sammenlignes med GDPR

DORA-forordningen føyer seg dermed inn i rekken av regulatoriske krav stilt mot finanssektoren. Den stiller en rekke krav til hva foretakene må implementere og gjennomføre i egen virksomhet, og blir gjerne sammenlignet med GDPR. Til tross for at DORA på mange måter er forholdsvis konkret sammenlignet med annen lovgivning, vil det nok for mange oppstå noe usikkerhet om hva som kreves for å innfri kravene i forordningen. Hvilket nivå den enkelte virksomheten skal legge seg på i implementeringen og gjennomføringen av forpliktelsene i DORA, vil også variere. Forpliktelsene til den enkelte virksom-

het må vurderes ut ifra en proporsjonalitetsvurdering hvor man blant annet tar hensyn til foretakets størrelse, risiko-profil og kompleksitet.

DORA i norsk rett

I EU vil forordningen tre i kraft i alle medlemslandene 17. januar 2025. Regelverket er av Finansdepartementet antatt å være EØS-relevant, og foreslått gjennomført i norsk rett gjennom ny lov om digital operasjonell motstandsdyktighet i finanssektoren. I forslaget legges det opp til at Finanstilsynet blir nasjonal tilsynsmyndighet for DORA. Tilsynet har gitt uttrykk for at det er forventet at DORA blir gjennomført i norsk rett uten vesentlige forsinkelser sammenlignet med EU. Norske virksomheter bør derfor belage seg på at DORA også i Norge trer i kraft 17. januar 2025. I forslaget legges det opp til at tilsynet kan ilegge overtredelsesgebyr på inntil 50 millioner kroner til fysiske personer eller foretak ved overtredelse av forordningen.

DORAs fem pilarer

1. Styring av IKT-risiko
2. Hendeshåndtering og rapportering
3. Testing av motstandsdyktighet
4. Styring av leverandørrisiko
5. Informasjonsdeling om trusler og etterretning

Fem pilarer

De ulike kravene som følger av DORA, kan deles i fem overordnede pilarer:

1. Styring av IKT-risiko

Foretakene som omfattes må implementere et rammeverk for IKT-risiko-styring som en integrert del av virksomhetens overordnede risikostyringssystem. Hensikten med rammeverket er å sikre en høy grad av operasjonell sikkerhet ved å gjøre virksomhetene i stand til å hensynte IKT-risikoer raskt og effektivt på en dekkende måte. Dette innebærer for eksempel krav knyttet til identifisering, klassifisering og dokumentering av IKT-støttede forretningsprosesser, oversikt over virksomhetens informasjons- og IKT-aktiva og krav til monitorering, deteksjon og beskyttelse i virksomheten.

2. Hendelseshåndtering og rapportering

Det kreves blant annet at foretakene skal ha en prosedyre for å oppdage, håndtere og varsle om IKT-relaterte hendelser. Prosessen for hendelseshåndtering skal blant annet inneholde prosedyrer for å identifisere, spore, logge, kategorisere og klassifisere IKT-relaterte hendelser basert på deres alvorlighetsgrad. Alvorlighetsgraden vil igjen være avhengig av kritikaliteten (konsekvens/hyppighet) til de påvirkede systemene.

3. Testing av motstandsdyktighet

Det vil for de fleste virksomhetene som omfattes av DORA stilles krav om at virksomheten har et program for testing av digital operasjonell motstandsdyktighet som en del av sin styring av IKT-risiko. For flere virksomheter blir det også stilt krav om at det minimum hvert tredje år gjennomføres en trusselbasert penetrasjonstest (TLPT).

4. Styring av leverandørrisiko

Leverandører av IKT-tjenester får en større og større rolle for finansforetakenes drift. DORA stiller derfor krav til virksomhetenes risikostyring knyttet til sine IKT-leverandørene. Kravene stiller for eksempel krav til

DORA-forordningen er rettet mot finanssektoren og blir gjerne sammenlignet med GDPR.

hva kontraktene med disse leverandøren skal inneholde, krav til evaluering og oppfølging av leverandørene, samt rapportering. Enkelte IKT-leverandører vil også bli ansett som kritiske IKT-leverandører. Disse vil følges opp på EU-nivå.

5. Informasjonsdeling om trusler og etterretning

DORA legger opp til at finansforetakene seg imellom og med myndighetene, kan utveksle informasjon knyttet til cybertrusler, som for eksempel erfaringer, prosedyrer, trusler, sårbarheter, teknikker og konfigurasjoner m.m. I nordisk sammenheng vil for eksempel organisasjoner som Nordic Financial CERT (NFCERT) kunne spille en rolle.

Hvordan forberede virksomheten for DORA?

Forstå hva DORA krever

Først og fremst er det viktig at man bruker tid på å sette seg inn i DORA, og forstår hva som kreves. I denne sammenheng vil Regulatory Technical Stan-

dards (RTS) være til hjelp. Dette er støttedokumentasjon som utbroderer nærmere hva som ligger i de ulike kravene. Videre må man på bakgrunn av proporsjonalitetsprinsippet ta stilling til hvilket nivå man skal legge seg på for sin virksomhet.

Gjennomføring av GAP-analyse

Etter at kravene er klarlagt, må det foretas en vurdering av hvor virksomheter er sett opp mot de ulike kravene. Det må lages et bilde av hvor det er mangler og hvor det allerede anses å være godt dekket.

Legg en plan for det videre arbeidet

I det videre arbeidet er det lurt å ha en strukturert plan for hvordan man skal jobbe videre. Først og fremst for å oppfylle kravene som forordningen stiller, og senere finne områder som kan forbedres. I dette arbeidet vil det også være lurt å ha et forhold til hvilke tiltak som anses mer kritisk enn andre, for så å prioritere disse.

Aktuelt om finansiell rapportering

Formålet med denne spalten er å gi løpende oppdatering på aktuelle og sentrale spørsmål om finansiell rapportering. Det vil kunne være nye standarder eller tolkninger fra IASB eller NRS, men også relevante uttalelser gitt av regulerende myndigheter, eller kommentarer til andre relevante utviklingstrekk med betydning for norske foretaks finansielle rapportering. En regnskapsfaglig spesialistgruppe i EY er forfattere av spalten. Dette nummerets spalte er forfattet av Sindre T. Eltarvåg, Associate Partner og leder av fagavdeling regnskap i EY. Innholdet i denne spalten representerer Eltarvågs egne betraktninger.

Ny IFRS-regnskapsstandard for presentasjon og opplysninger i årsregnskapet

IASB publiserte i april 2024 en ny regnskapsstandard for presentasjon og opplysninger i årsregnskapet og sikter på å forbedre sammenlignbarhet og kommunikasjon i årsregnskapet.

Statsautorisert revisor
Sindre T. Eltarvåg
Associate Partner EY

Bakgrunn

I april i år kom IASB med en ny standard, IFRS 18 *Presentation and Disclosure in Financial Statements*, som erstatter dagens IAS 1 *Presentation of Financial Statements*. I tillegg gjennomføres det enkelte mindre endringer i andre relaterte standarder som bl.a. IAS 7 *Oppstilling over kontantstrømmer*. Standarden er et resultat av IASB sitt primæroppstillingsprosjekt («Primary Financial Statements») som har som formål å øke sammenlignbarheten og bedre kommunikasjonen i årsregnskapet.

Nye vesentlige endringer

Struktur i resultatoppstillingen

I resultatoppstillingen må selskapene klassifisere alle inntekter og kostnader i en av fem adskilte kategorier: drift, investering, finansiering, inntektsskatt og avvirket virksomhet. De tre første representerer nye kategorier sammenlignet med IAS 1. Videre innføres det

også krav om nye delsummer for *driftsresultat* («operating profit or loss») og *driftsresultat før finansiering og inntektsskatt* («profit or loss before financing and income taxes») i tillegg til eksisterende totalsum for *resultat* («profit or loss»). *Driftsresultat* vil inkludere alle inntekter og kostnader klassifisert som drift. *Resultat før finansiering og inntektsskatt* vil være driftsresultatet og alle inntekter og kostnader klassifisert som investering. *Resultat* vil være totale inntekter og kostnader i resultatoppstillingen.

Først må selskapet vurdere hvorvidt det har en spesifisert og sentral virksomhetsaktivitet («main business activity», forkortes «MBA» i fortsettelsen) som er en aktivitet som består av enten investering i visse typer eiendeler eller selskaper som bidrar med kundefinansiering. Dersom det har en spesifisert og sentral MBA, vil det påvirke klassifiseringen. Hvorvidt dette er tilfelle, avhenger av hvert enkelt selskaps situasjon og vil kunne kreve skjønnsmessige vurderinger av de selskapsespesifikke forholdene.

Investeringskategorien inkluderer inntekter og kostnader fra investeringer i tilknyttet foretak, felleskontrollert

virksomhet og ikke-konsoliderte datterselskap regnskapsført etter egenkapitalmetoden, kontanter og kontantekvivalenter og andre eiendeler hvis de genererer inntekter på individuell basis og uavhengig av selskapets andre ressurser. Eksempler på inntekter og kostnader som klassifiseres i investeringskategorien er inntekter og kostnader som skapes av eiendelene (renteinntekter, utbytte, leieinntekter), inntekter og kostnader som oppstår ved innregning, etterfølgende måling (f.eks. endring i virkelig verdi, nedskrivninger og reverseringer), fraregning, og inkrementelle kostnader tilknyttet kjøp og salg av eiendelene (transaksjonskostnader). For selskaper som har investering i slike eiendeler som spesifisert MBA, vil klassifiseringen kunne være annerledes.

Finansieringskategorien inkluderer inntekter og kostnader som oppstår ved innregning, etterfølgende måling og fraregning av gjeldsforpliktelser som oppstår fra transaksjoner som kun involverer innhenting av kapital, herunder tilhørende transaksjonskostnader. For andre gjeldsforpliktelser skal i hovedsak renteinntekter og -kostnader

samt inntekter og kostnader som oppstår som følge av renteendringer klassifiseres i finansieringskategorien. For gevinst og tap på derivater og sikringsinstrumenter er det egne bestemmelser for klassifisering. Tilsvarende som for investeringskategorien vil klassifiseringene for finansieringskategorien kunne være annerledes for de som har spesifisert MBA.

Kategorien for drift skal i utgangspunktet fange alle inntekter og kostnader fra et selskaps MBA. IFRS 18 har dog definert drift som en residualkategori, dvs. at inntekter og/eller kostnader som ikke faller inn under definisjonene til en av de andre kategoriene, skal kategoriseres som drift.

Management-defined performance measures

IFRS 18 innfører konseptet ledelsesdefinerte resultatmål («Management-defined Performance Measures») og definerer disse som delsummer av inntekter og kostnader som et selskap bruker i offentlig kommunikasjon utenfor årsregnskapet. Slike ledelsesdefinerte resultatmål kommuniserer ledelsens syn på aspekter av selskapets finansielle inntjening og IFRS 18 stiller da krav til opplysninger som skal gis. Resultatmål som er påkrevd av en IFRS regnskapsstandard eller som er angitt i IFRS 18, er likevel ikke ansett for å være ledelsesdefinerte resultatmål.

Ledelsesdefinerte resultatmål er en undergruppe av alternative resultatmål («Alternative Performance Measures»).. For eksempel vil netto rentebærende gjeld være et alternativt resultatmål, men ikke et ledelsesdefinert resultatmål etter IFRS 18.

Formålet med opplysningskravene er å gjøre brukeren i stand til å forstå ledelsens syn på aspekter av selskapets finansielle inntjening og forstå hvordan det ledelsesdefinerte resultatmålet kan sammenlignes mot delsummer som definert i IFRS regnskapsstandarder. Opplysningene skal gis i én note i årsregnskapet og vil dermed også være

gjenstand for revisjon for selskaper som har revisjonsplikt. Det skal gis opplysninger om hvorfor måltallet gir nyttig informasjon, hvordan måltallet er beregnet, en avstemming mellom måltallet og den mest direkte sammenlignbare delsummen som definert i IFRS, effekt av inntektsskatt og minoritetsinteresse og en beskrivelse av hvilken metode som er benyttet for å beregne effekten på inntektsskatt.

Presentasjon, aggregering og disaggregering

Standarden skiller mellom presentasjon av informasjonen i primæroppstillingene og opplysninger av informasjon i notene. Skillet er basert på den identifiserte rollen til henholdsvis primæroppstillingene og notene.

Rollen til primæroppstillingene er å gi en strukturert oppsummering av et selskaps eiendeler, gjeld, egenkapital, inntekter, kostnader og kontantstrømmer som er nyttige for brukerne av regnskapet til å

- få en forståelig oversikt over eiendeler, gjeld, egenkapital, inntekter, kostnader og kontantstrømmer
- gjennomføre sammenligninger mellom selskaper og mellom regnskapsperioder
- identifisere områder hvor brukeren eventuelt ønsker å finne ytterligere informasjon om i notene

Notenes rolle er å gi vesentlig informasjon som supplement til primæroppstillingene for å gjøre brukerne i stand til å forstå de enkelte regnskapslinjene i primæroppstillingene.

Standarden krever også aggregering og disaggregering av informasjon med referanse til hvorvidt karakteristikkene er like eller ulike samtidig som rollene til primæroppstillingene og notene hensyntas. Ettersom formålet til primæroppstillingene er å gi en nyttig strukturert oppsummering, kan dette føre til at vesentlige regnskapsposter blir aggregert i primæroppstillingene og disaggregert i notene. Videre gis det veiled-

ning i å gi meningsfulle beskrivelser for regnskapsposter som er aggregert og det kreves ytterligere informasjon for regnskapsposter som er navngitt «andre».

Endringer i andre standarder

Det er også gjennomført endringer i enkelte andre standarder, herunder IAS 7 *Oppstilling over kontantstrømmer*. Startpunktet for kontantstrømmer etter den indirekte metode er endret fra resultat til driftsresultat. Valgfriheten i IAS 7 ved klassifisering av kontantstrømmer fra utbytte og renter er i stor grad fjernet. Betalt utbytte skal inngå i kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter. Selskaper som ikke har en MBA som omfatter å bidra med kundefinansiering eller investering i eiendeler, skal klassifisere betalte renter som kontantstrøm fra finansieringsaktivitet og motatt utbytte og innbetalte renter som kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter.

Overgangsbestemmelser og ikrafttredelsestidspunkt

Standarden trer i kraft for regnskapsår som begynner på eller etter 1. januar 2027, men det er mulig å tidlig anvende standarden. IFRS 18 skal anvendes retrospektivt. Selskaper som anvender IAS 34 *Delårsrapportering* i implementeringsåret, skal presentere overskrifter og påkrevde delsummer slik de forventes å brukes i årsregnskapet.

Samtlige sammenligningsperioder i årsregnskapet og i delårsrapporteringen vil måtte omarbeides. Videre er det krav om avstemming av resultatoppstillingen for den siste avlagte perioden.

Avsluttende kommentarer

Selskapene bør begynne å sette seg inn i mulige effekter av IFRS 18. Selv om standarden først trer i kraft i 2027 skal også 2026 presenteres etter IFRS 18. Mange selskaper vil også ha behov for å identifisere og innhente informasjon som i noen situasjoner også kan bety endringer i interne systemer.

Del I:

Saker fra Skatteklagenemndas behandling 2023

I denne artikkelen følger korte utdrag fra saker som har vært behandlet av Skatteklagenemnda i stor avdeling i 2023.

Seniorskattejurist
Line Solli
Sekretariatet for
Skatteklagenemnda

Sammen med de korte utdragene av sakene følger sakenes referanse og en lenke direkte til den enkelte saken på skatteetatens egne sider. Detaljer fra de konkrete faktumbeskrivelsene og vurderingene finnes der.

Realisasjon av bolig

I en bindende forhåndsuttalelse var Skatteklagenemnda enig med den skattepliktige om at hun kunne selge boligen sin skattefritt ved at hun oppfylte vilkårene for godskrivning av botid ved ikke-bruk.

Den skattepliktige kjøpte boligen i 2015 og bodde der frem til hun og ektefellen flyttet til en leid bolig for å involvere seg i gårdsdriften til hans mor i 2018. Den leide boligen befant seg på nevnte gård.

Nemnda la vekt på at den skattepliktige og hennes ektefelle var forhindret fra å bruke boligen sin grunnet driften av gården, at det ikke var praktisk mulig å gjennomføre gårdsarbeid fra den eide boligen, at de bodde i leid bolig, og at svigermors ønske om å trekke seg tilbake fra gårdsdriften kom brått på. Den skattepliktige og familien ønsket å prøve ut gårdsdrift før de tok en endelig beslutning om et eventuelt salg.

Saken er publisert med referansen [SKNS1-2023-1](#).¹

Svindel ved salg av aksjer

Den skattepliktige solgte aksjer i sitt eneeide selskap, uten å motta oppgjør for dette. I tillegg til vederlag, var det avtalt at selger skulle kunne foreta resalg av aksjene dersom kjøper misligholdte sin betalingsforpliktelse, og at den skattepliktige skulle fratruke som styreleder i selskapet og underliggende selskaper. Selskapet innberettet aksjesalget på sin aksjonærregisteroppgave. Det var på det rene at kjøper ikke hadde til hensikt å gjennomføre avtalen.

Skattekontoret mente det var inngått en gyldig avtale om realisasjon av aksjene, og at den avtalte salgssummen skulle inntektsføres selv om vederlaget ikke ble utbetalt. Skattekontoret vurderte også, men kom til at det ikke hadde skjedd noen heving av avtalen med skattemessig virkning.

Ved at det var på det rene at kjøper ikke hadde midler til å betale for kjøpesummen og i tillegg senere bekreftet overfor den skattepliktige at han ikke ville betale vederlaget, la sekretariatet til grunn at den skattepliktige hadde blitt utsatt for et grovt bedrageri og blitt fralurt sine aksjer gjennom svindel. Sekretariatet så det slik at dette måtte

anses som realisasjon, men at utgangsverdien på aksjene måtte settes til kr 0. Skatteklagenemnda var enig.

Saken er publisert med referansen [SKNS1-2023-5](#).²

Oppjustering av gevinst og utbytte for dødsbo

Spørsmålet i saken var om utbytte og gevinst ved realisasjon av aksjer skal oppjusteres for dødsbo på samme måte som for personlige aksjonærer.³

Sekretariatet påpekte at dødsbo ikke var omfattet av ordlyden «personlig aksjonær», og verkens lovens systematikk eller forarbeidene⁴ tilsa noen utvidende fortolkning. Sekretariatet innstilte derfor på at dødsbo ikke skulle oppjustere utbytte og gevinst ved realisasjon av aksjer. Skatteklagenemnda var enig.

Saken er publisert med referansen [SKNS1-2023-6](#).⁵

2 www.skatteetaten.no/rettskilder/type/vedtak/skatteklagenemnda/svindel-i-forbindelse-med-salg-av-aksjer/

3 Utbytte fra selskaper som omfattes av § 10-1, regnes som skattepliktig inntekt, jf. §§ 5-20 og 5-30. For personlig aksjonær skal skattepliktig utbytte etter fradrag for skjerming etter § 10-12, oppjusteres med 1,33. Gevinst ved realisasjon av aksje regnes som skattepliktig inntekt, jf. §§ 5-20, 5-30 og kapittel 9. Ubenyttet skjerming, jf. § 10-12, kan føres til fradrag i fastsatt alminnelig inntekt. Fradraget kan ikke være større enn gevinsten ved realisasjon av aksjen. For personlig aksjonær skal skattepliktig gevinst etter fradrag for ubenyttet skjerming, oppjusteres med 1,33.

4 Prop. 1LS (2015-2016) punkt 3.1.3 tredje siste avsnitt.

5 www.skatteetaten.no/rettskilder/type/vedtak/skatteklagenemnda/oppjustering-av-gevinst-og-utbytte-for-dodsbo/

1 www.skatteetaten.no/rettskilder/type/vedtak/skatteklagenemnda/bfu--realisasjon-av-bolig/

Tilleggsskatt. Åpenbare regne- eller skrivefeil

Den skattepliktige sendte inn en mva-melding der det var fradragført inngående merverdiavgift med for høyt beløp. Mva-meldingen viste avgiftspliktig omsetning med kr 10 000, beregnet utgående merverdiavgift med kr 2 500, og fradrag for inngående merverdiavgift med kr 1 194 701.

Etter at skattekontoret varslet om kontroll av meldingen, leverte selskapet ny melding der fradrag for inngående merverdiavgift var korrigert til kr 1 883. Skattekontoret ila tilleggsskatt for forholdet, og klagen gjaldt kun det.

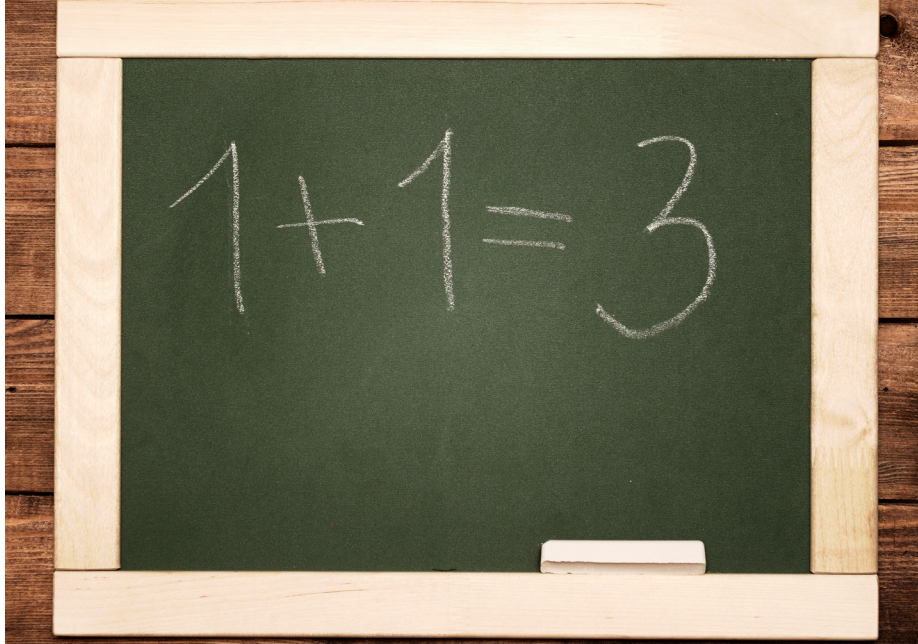
Sekretariatet var enig med skattekontoret i at det var grunnlag for å ilegge tilleggsskatt. Både skattekontoret og sekretariatet vurderte om det forelå en åpenbar regne- eller skrivefeil⁶, men kom til at det ikke var tilfellet. Ved at feilen i den innleverte mva-meldingen kunne oppdages først ved en sammenligning med regnskapet, kunne ikke feilen anses som åpenbar. Sekretariatet vurderte også om det forelå frivillig retting.⁷ Sekretariatet mente at den korrigerte meldingen var initiert av skattekontorets kontrolltiltak, og at rettingen derfor ikke kunne anses å være frivillig.

Skatteklagenemnda var imidlertid av den oppfatningen at feilen var åpenbar, og at unntaksbestemmelsen for åpenbare regne- og skrivefeil kom til anvendelse. Nemnda viste til rettspraksis⁸, og at det ved normal grundighet i gjennomgangen av den innleverte oppgaven må ha sprunget saksbehandleren i øynene at «her er noe galt». Nemnda viste her til at skattemyndighetene allerede dagen etter at den opprinnelige oppgaven var levert, varslet om meldingskontroll.

Den skattepliktige fikk medhold i saken.

Saken er publisert med referansen [SKNS1-2023-7](#)⁹.

6 Skatteforvaltningsloven § 144 bokstav b.
7 Skatteforvaltningsloven § 144 bokstav d.
8 Rt-2006-593 (Eksportfinansdommen) avsnitt 32.
9 www.skatteetaten.no/rettskilder/type/vedtak/skatteklagenemnda/tilleggsskatt-grunnet-feilforing-av-bilag.-sporsmal-om-det-foreligger-apenbare-regne--eller-skrivefeil/

Skatteklagenemnda mente at feilen var åpenbar, og at unntaksbestemmelsen for åpenbare regne- og skrivefeil kom til anvendelse.

Uoppgitt utbytte. Tilleggsskatt

Den skattepliktige var eneeier, styreleder og daglig leder i selskapet A AS, og mottok utbytte på kr 1 400 000 i 2019. Selskapet leverte aksjonærregisteroppgaven uten utbytteopplysninger. Den skattepliktiges skattemelding inneholdt heller ikke opplysninger om at han hadde mottatt utbytte.

Etter at den skattepliktige hadde mottatt skatteoppgjøret, ringte den skattepliktiges regnskapsfører til skatteetaten og orienterte om at det var tatt ut utbytte som ikke var registrert på aksjonærregisteroppgaven. Ny aksjonærregisteroppgave ble sendt inn, og den skattepliktige mottok etter dette en rekalkulert aksjeoppgave der utbyttet fremkom. Den skattepliktige leverte ikke inn ny skattemelding.

Skattekontoret ila både tilleggsskatt og skjerpet tilleggsskatt, og mente at han hadde vært uaktsom ved innlevering av skattemeldingen. Skattekontoret la vekt på beløpets størrelse og at han hadde hatt full oversikt over utbyttevedtak for 2019. Det ble vist til at den skattepliktige var eneste aksjonær, daglig leder og styreleder. Det ble ikke ansett formildende at regnskapsføreren hadde gjort skattekontoret oppmerksom på feilen.

Sekretariatet var ikke enig med skattekontoret i denne saken. Riktignok mente sekretariatet at vilkårene for å ilegge ordinær tilleggsskatt var oppfylt

ved at den skattepliktige ikke oppgav utbyttet i skattemeldingen, og at det ikke forelå unnskyldelige forhold i saken. Sekretariatet vurderte også om det forelå frivillig retting¹⁰ ved at regnskapsføreren hadde gjort oppmerksom på feilen. Siden den skattepliktige ikke korrigerte sin personlige skattemelding mente sekretariatet at rettingen var påbegynt, men ikke fullført. Da var vilkårene for unntak ved frivillig retting ikke oppfylt.

Sekretariatet mente at vilkårene for skjerpet tilleggsskatt ikke var oppfylt. Sekretariatet kunne ikke bevise utover enhver rimelig tvil at den skattepliktige hadde utvist grov uaktsomhet ved å unnlate å informere om utbyttet i sin personlige skattemelding. Sekretariatet la vekt på at opplysningssvikten var lett kontrollerbar, blant annet som følge av at den skattepliktige sørget for å gi korrekte opplysninger i selskapets korrigerte aksjonærregisteroppgave, men også fordi den skattepliktige v/regnskapsfører, på eget initiativ tok kontakt med skattekontoret og informerte om feilen. Skatteklagenemnda var enig i sekretariatets innstilling.

Saken er publisert med referansen [SKNS1-2023-0013](#)¹¹.

10 Skatteforvaltningsloven § 14-4 bokstav d.
11 www.skatteetaten.no/rettskilder/type/vedtak/skatteklagenemnda/tilleggsskatt-og-skerperet-tilleggsskatt-for-uriktige-opplysninger-om-utbytte/

Slik integreres bærekraft i økonomifunksjonen

Ved å hensynta bærekraft i økonomiske beslutninger, kan bedrifter og økonomer bedre håndtere risiko knyttet til miljø, natur og sosiale faktorer. Dette kan bidra til å redusere sårbarheten og øke robustheten i møte med fremtidige utfordringer.

Sivilingeniør
Bjørn Kjærland Haugland
Adm.dir. i Skift

Virksomheter som ikke evner å omstille seg i takt med det grønne skiftet, utgjør derimot en økonomisk risiko. For å svare ut stadig økende krav og forventninger, må bærekraft integreres i alle ledd og i dette bildet spiller økonomene en helt sentral rolle.

Skift – Næringslivets klimaledere har sammen med Deloitte og Econa utviklet ti prinsipper for å veilede virksomheter for hvordan bærekraft kan integreres i økonomifunksjonen, se www.gronneokonomer.no. Nå inviterer vi norsk næringsliv til å signere prinsippene og bli med i et samarbeid hvor en lærer fra hverandre på tvers av virksomheter og bransjer.

De ti prinsippene for bærekraft i økonomifunksjonen er:

1. Styrk kompetansen og eierskapet til bærekraft i økonomifunksjonen
Styrk økonomifunksjonens kompetanse og eierskap til klima og bærekraft ved å synliggjøre sammenhengen mellom finansiell og bærekraftig verdiskapning.
2. Synliggjør økonomifunksjonens rolle i bærekraftsarbeidet
Synliggjør økonomenes viktige rolle i det grønne skiftet, både når det gjel-

- der risiko og mulighetsrom, og definer roller som skal ha ansvar for å lede endringsarbeidet. Vurder modenheten i egen avdeling og gapet mellom dagens situasjon og ønsket resultat. Iverksett tiltak deretter.
3. Integrer bærekraft i virksomhetsstyringen
Integrer bærekraft i virksomhetens strategiprosesser, risikostyring, internkontroll og resultatoppfølging.
4. Effektiviser samspillet mellom økonomifunksjonen og bærekraftsansvarlige

Bidra til mer samhandling og gode arbeidsprosesser som sikrer en konsistent tilnærming til klima og bærekraft. Fjern eventuelle siloer mellom økonomifunksjonen og bærekraftsansvarlige i virksomheten.

5. Rapportert etter anerkjente rammeverk
Rapportering etter anerkjente rammeverk bidrar til å strukturere bærekraftsrapporteringen og til at resultatene av bærekraftsarbeidet kan sammenlignes og analyseres. Benytt rammeverk og standarder som er tilpasset behovene til egen virksomhet.

6. Synliggjør sammenhengen mellom klima- og naturrisiko og finansiell informasjon
Klima- og naturrisiko påvirker virksomhetens finansielle rapportering. Bidra til å gi opplysninger om denne risikoen og effekten på regnskapsmessige verdier. Beregn potensielle fremtidige finansielle effekter som følge av klimarelaterte risikoer.
7. Sikre kvaliteten på bærekraftsinformasjon
Bruk kompetansen i økonomifunksjonen til å kvalitetssikre bærekraftsdata. Dette vil sikre og øke kvaliteten på bærekraftsinformasjon ved at den kan verifiseres av tredjeparter.
8. Bruk økonomifunksjonens innsikt i analyser
Bygg på økonomenes sterke forståelse for det finansielle inn i bærekraftsanalyser for å forstå hvordan selskapet påvirkes både på selskapsnivå og i verdikjeden.
9. Bruk økonomifunksjonen i vurdering av sosiale forhold
Bygg på økonomenes forståelse av hvordan sosiale forhold kan påvirke selskapets bunnlinje, og sikre effektiv informasjonsinnhenting i verdikjeden.
10. Sørg for målrettet dialog med investorer, finansielle institusjoner og andre interessenter
Sørg for å levere god og relevant informasjon om selskapets arbeid med klima, sosiale forhold og virksomhetsstyring.

Beste praksis for et bærekraftig næringsliv

Skift – Næringslivets klimaledere samler toppledere i norsk næringsliv for å peke på mulighetene som ligger i nullutslippssamfunnet og virkemidlene vi trenger for å komme dit. Nettverket består av over 60 virksomheter som jobber sammen på tvers av sektorer og bransjer for å øke tempoet i omstillingen av Norge.

Skifts læringsarenaer retter seg mot virksomheter som ønsker å engasjere seg og bidra til et mer bærekraftig næringsliv. Læringsarenaene er ment

som en inspirasjon og består av enkle veiledere som alle virksomheter kan strekke seg etter. Totalt er det sju læringsarenaer innenfor følgende områder; sirkulærøkonomi, innkjøp, matskiftet, klimatilpasning, bærekraft i økonomifunksjonen, god bærekraftskommunikasjon (grønnvaskingsplakaten) og samspill med naturen.

Har du flere spørsmål om grønne økonomer? Les mer om prinsippene og utdypende beskrivelser på gronneokonomer.no

Innføres i EU og Norge:

ETS2 – nytt klimakvotesystem

Bærekraft er i vinden og EU har nylig lansert et nytt klimakvotesystem– ETS2. ETS2 skal gjelde ved siden av dagens klimakvotesystem, og innebærer nye kostnader og rapporteringsplikter for berørte i olje- og gasssektoren.

Tollrådgiver
Helene Øien Hval
Direktør, Advokatfirmaet PwC

Advokatfullmektig
Ragni Wessel
Advokatfirmaet PwC

EUs klimakvotesystem (ETS – Emission trading system) er en viktig del av den europeiske innsatsen for å redusere utslipp av klimagasser. Systemet ble i 2024 utvidet fra å gjelde utslipp innen industri, kraftproduksjon og luftfart, til også å gjelde utslipp innenfor maritim transport.

Klimakvotesystemet innebærer at det settes et tak for de samlede lovlige utslippene i EU og EØS gjennom at et visst antall utslippskvoter er tilgjengelig i et kvotemarked. En klimakvote gir kjøper tillatelse til å slippe ut ett tonn med CO₂-ekvivalenter. For å gjøre opp for sine utslipp innenfor taket som er

satt, må aktørene som er omfattet av EUs klimakvotesystem kjøpe og levere klimakvoter. Dette skaper et marked og en pris på CO₂, og etter hvert som taket går ned og prisene på CO₂ går opp, gir det incentiver til å redusere utslippene fremfor å kjøpe klimakvoter.

ETS2 er et nytt kvotesystem for CO₂-utslipp fra veitransport, bygninger og andre sektorer som for eksempel bygg- og anleggsindustri.

Dekker flere og flere næringer

Nå har EU innført ETS2. ETS2 er et nytt kvotesystem for CO₂-utslipp fra veitransport, bygninger og andre sektorer. Med andre sektorer menes her industri som ikke er kvotepliktig under det eksisterende kvotesystemet (EU ETS), f.eks energiindustri, som varmeverk og kraftvarmeverk, i tillegg til bygg- og anleggsindustri. I praksis dekker disse alle sektorer hvor brensel forbrennes, med noen spesifikke unntak (f.eks forbrenning av brensel i jordbruk, skogbruk, fiske og havbruk, samt forbrenning av brensel til militære formål er hold utenfor). Dermed vil virkeområdet til ETS2 i stor grad dekke de resterende sektorene hvor brensel forbrennes, som i dag ikke er omfattet av ETS1.

De som omfattes av ETS2, vil etter hvert få de samme pliktene som sektorene som er en del av EU ETS.

ETS2 isoleres likevel fra dagens klimakvotesystem, slik at det ikke blir mulig for forhandlere (omsettere i regelverket) av brensel under ETS2 å bruke kvoter fra dagens marked. Det vil heller ikke være mulig for operatører under dagens marked å bruke kvoter fra ETS2. Det blir ikke tildelt gratiskvoter (slik det i en del næringer gjøres i dag), slik at alle klimakvotene må handles på auksjon i Europa. Målet er å få ned utslippene med 42 prosent innen 2030, beregnet fra 2005.

Norge deltar i et tett samarbeid med EU om å kutte klimagassutslipp, og EØS-komiteen har besluttet å ta inn EUs rettsakter om ETS2 i EØS-avtalen. EFTA-statene er som følge av dette forpliktet til å delta i ETS2 på linje med EU-landene.

Hvem gjelder ETS2 for?

De som rammes av ETS2 er de som omsetter brensel, og er i utgangspunktet de samme aktørene som betaler særavgift på brensel, f.eks. importører og produsenter av drivstoff. I tillegg vil importører og produsenter av andre faste brensel som forbrukes i disse sektorene omfattes av regelverket.

ETS2 er i henhold til regelverket, basert på en «oppstrøms» kvoteplikt. I ETS2 sammenheng er «oppstrøms» definert som den som plasserer brenselet til forbruk i markedet og tilgjengeliggjør for forbruk. Normalt sett ville nok bransjen sett på leddet før, altså de som leverer råvarene, som et «oppstrøms» ledd, mens det i EU direktivet er definert til leddet etter.

I de fleste tilfeller vil det dermed være den som omsetter brenselet og eventu-

elt er ansvarlig for innbetaling av særavgifter, som må kjøpe og levere klimakvoter til oppgjør. Forbrukerne, f.eks. husholdninger og bilkjørere, blir ikke direkte berørt.

All brensel som omsettes til de aktuelle sektorene er omfattet av ETS2. Det foreslås unntak for brensel av fast biomasse og brensel som ikke har utslipp av CO₂ ved bruk. Brensel er ifølge klimakvotedirektivet (2003/87/EC) energiprodukter som faller innunder tolltariffnummer som det henvises til i energiskattedirektivet (2003/96/EC), som igjen defineres i forordning (2658/87) om «Tariff and Statistical Nomenclature and on the Common Customs Tariff».

Når trer ETS2 i kraft?

Planen er at ETS2 skal tre i kraft fra 1. januar 2025.

I første omgang stilles det krav om å søke om tillatelse til kvotepliktige utslipp og utarbeide en overvåkningsplan som er i tråd med MR-forordningen (egen forordning om overvåking og rapportering av klimagassutslipp). Fristen for dette er i EU satt til 31. august 2024. I Norge er det åpnet for å søke om tillatelse for å kunne drive omsetning av brensel *fra* 1. juli 2024.

Alle nasjonene som deltar i EUs klimakvotesystem, forvalter sin del av et felleseuropeisk klimakvoteregister. Hver kvotepliktig virksomhet må ha en egen konto, hvor de hvert år må betale inn et antall klimakvoter som svarer til utslippene fra foregående år. Registeret kan sees på som en nettbank hvor kvoter utstedes, oppbevares og overføres. Virksomheter som skal levere klimakvoter til oppgjør, må søke om en slik konto i god tid før klimakvotene faktisk skal leveres til oppgjør.

Dette innebærer at selv om ETS2 ikke er operasjonelt før 2025, så medfører ETS2 en rekke plikter som selskaper må ta stilling til allerede i dag.

Virksomheter som er berørt av ETS2, peker pr. idag på et utilgjengelig regelverk og stor usikkerhet i hvordan virksomhetene skal håndtere de kravene som følger av ETS2. Det er blant annet ikke avklart om det må gjøres oppgjør for farget diesel eller om det er planer om å skrote CO₂-avgiften på fossile brenslere som nå skal omfattes av ETS2. Hvis CO₂-avgiften står seg, risikerer visse operatører å bli dobbeltbeskattet.

Viktige datoer for ETS2

Fra 1. juli 2024: Krav til at pliktsubjektene må utarbeide overvåkningsplan, og søke om tillatelse for å kunne drive omsetning av brensel, må følge av norsk rett, jf. endringsdirektivet artikkel 30b og 30f, og endringsforordning 2023/2122 til MRforordningen (forordning 2018/2066).

Innen 1. januar 2025: Pliktsubjektene under ETS2 må inneha en tillatelse med godkjent overvåkningsplan som er i tråd med forordning om overvåking og rapportering, jf. endringsdirektivet artikkel 30b. Det fremgår av artikkel 75b 2. ledd i endringsforordning 2023/2122 at pliktsubjektene under ETS2 må sende søknad senest fire måneder før, med mindre medlemsstatene setter en kortere frist.

Innen 30. april 2025: pliktsubjektene under ETS2 må rapportere historiske utslipp for 2024 (ikke krav til verifikasjon av uavhengig tredjepart), jf. endringsforordning 2023/2122 til MRforordningen artikkel 75p.

Innen 30. april 2026 og hvert år deretter: pliktsubjekt må for første gang rapportere en verifisert utslippsrapport for utslipp av klimagasser foregående år (første gang for utslippene for 2025), jf. endringsforordning 2023/2122 til MRforordningen artikkel 75p.

Innen 30. april 2028 og årlig frem til 30. april 2030: pliktsubjektene under ETS2 må rapportere gjennomsnittlig årlig andel av kvotekostnad som overføres til forbruker, jf. endringsdirektivet artikkel 30f (3).

Fra 31. mai 2028 og hvert år deretter: pliktsubjektene under ETS2 må svare kvoter for foregående års utslipp. Ved ekstraordinære høye energipriser vil kvoteplikten utsettes med ett år, jf. klimakvotedirektivet artikkel 30k. Hvis denne utsettelsen inntreffer, vil første frist før oppgjør av kvoter være 31. mai 2029. Dersom Norge søker, og får innvilget unntak fra plikten til å rette kvoteplikt mot pliktsubjektene under ETS2 etter endringsdirektivet artikkel 30e, forstår vi det slik at denne fristen for norske aktører bli 31. mai 2032.

Regelverket er omfattende og under stadig utvikling, og det er viktig at berørte setter seg inn i ordningen da EU opererer med korte frister.

Kilde: Miljødirektoratet – høringsnotat ETS2

Regelendringene på høring

Ordningen ble sendt på høring 20. mars 2024, med frist for å gi høringsinnspill 28. mai 2024. Pr. 24. mai, var det fortsatt ingen registrerte uttalelser, noe som dessverre heller tilsier at næringen ikke har blitt oppmerksom på endringen, heller enn at ingen har kommentarer til høringen.

Typiske fallgruver ved verdivurderinger

I artikkelen ser vi nærmere på typiske fallgruver vi observerer i verdivurderinger, som vil være relevante på tvers av ulike verdsettelsesformål. Artikkelen har primært fokus på diskonterte kontantstrømmer, men det er også viet plass til drøfting av typiske problemstillinger ved bruk av multipelbaserte analyser.

Master i økonomi og administrasjon, MBA i finans
Alexander I. Karlsen
Executive Director, Verdivurdering og finansiell modellering i KPMG Deal Advisory

Master i økonomi og administrasjon, Master i regnskap og revisjon
Andre Berner
Director, Verdivurdering og finansiell modellering i KPMG Deal Advisory

Master i økonomi og administrasjon
Mia Vale Sæter
Senior Manager, Verdivurdering og finansiell modellering i KPMG Deal Advisory

I artikkelen [Nedskrivningstester etter IAS 36: Et utfordrende marked har gjort nedskrivningstester mer krevende](#) i Revisjon og Regnskap 3-2024 tok vi for oss en innføring i gjeldende regnskapsregler for nedskrivningstester og omtalte forhold som gjør øvelsen krevende. Vi har også tidligere skrevet artikler om kjøpsprisallokeringer, som krever kompleks bruk av verdsettelsesmetodikk.

Typiske fallgruver ved bruk av diskonterte kontantstrømmer

Generelt om bruk av diskonterte kontantstrømmer

Diskontert kontantstrøm-analyse er en fundamental metode innen finansiell analyse som brukes til å verdsette sel-

skaper. Basert på mange års erfaring fra gjennomgang av et stort antall verdsettelsesmodeller ser vi at de ofte inneholder feil og/eller logiske brister. Det at man stadig må ta hensyn til økonomiske endringer og oppdatere eksisterende modellverk, øker risikoen for feil. Det er derfor viktig å sette av tilstrekkelig tid til å gjøre en grundig jobb og sørge for at verdsettelsesmodellene er oppdaterte, regner teknisk riktig og er fri for logiske brister.

Feilaktige antagelser, unøyaktig fastsettelse av avkastningskravet og manglende vurdering av risiko og usikkerhet er bare noen av de vanligste feilene som oppstår i forbindelse med diskontert kontantstrøm-analyse. I denne artikkelen skal vi ta for oss de typiske tekniske

feilene og logiske bristene vi observerer, og hvordan man kan identifisere og unngå disse for å sikre mer nøyaktige og pålitelige resultater.

Det er verdt å merke seg at det som er feil i én sammenheng, kan være riktig i en annen, avhengig av omstendigheter og hvilke forutsetninger som ligger til grunn. Vi vil derfor understreke viktigheten av tilstrekkelig dokumentasjon av forutsetningene og vurderingene som ligger bak verdsettelsen, for at den lettere skal kunne gjennomgås og forstås av en tredjepart. I den grad det er mulig, bør forutsetninger knyttet til observerbare markedsdata, noe som vil øke analysens troverdighet.

Tabell 1. Diskontert kontantstrømanalyse						
NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
Inntekter	200	216	229	238	243	248
Inntektsvekst	<i>n.a.</i>	8,0%	6,0%	4,0%	2,0%	2,0%
Kostnader	(160)	(173)	(183)	(190)	(194)	(198)
EBITDA	40	43	46	48	49	50
EBITDA margin (%)	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %
Avskrivninger	(10)	(11)	(11)	(12)	(12)	(12)
EBIT	30	32	34	36	36	37
EBIT margin (%)	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %
Skatt (22,0 %)	(7)	(7)	(8)	(8)	(8)	(8)
NOPAT	23	25	27	28	28	29
Avskrivninger	10	11	11	12	12	12
Investeringer	(11)	(11)	(12)	(13)	(13)	(13)
Endring i arbeidskapital	(3)	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)
Fri kontantstrøm	20	22	24	26	27	28
Kapitaliseringsfaktor						12,5x
Kapitalisert terminal						345
Diskonteringsfaktor (WACC = 10 %)	0,95	0,87	0,79	0,72	0,65	0,65
Diskontert kontantstrøm	19	19	19	19	18	225
Virksomhetsverdi	319					

Tabell 1 illustrerer en diskontert kontantstrøm-analyse hvor virksomhetsverdien er beregnet til 319. Verdien er beregnet ved bruk av en prognoseperiode på fem år etterfulgt av en terminalverdi.

Kontantstrømprognoser

Fullstendighet og relevans

En vanlig feil i diskontert kontantstrøm-analyse er ufullstendige kontantstrømprognoser. Enten dette dreier seg om å overvurdere eller undervurdere fremtidige inntekter, kostnader eller investeringer, kan konsekvensen bli betydelige skjevheter i verdsettelsen. Det er avgjørende å basere prognosene på grundige analyser av historiske data og realistiske forventninger for vekst og fremtidige marginer (koblet til markedsanalyser) for å sikre påliteligheten av estimatene.

Videre er det viktig å inkludere alle relevante kontantstrømmer, herunder driftsrelaterte inntekter og kostnader, skatt, investeringer og endring i arbeidskapital. Å utelate relevante kontantstrømmer fra analysen kan føre til betydelig undervurdering eller overvurdering av selskapets verdi. Den vanligste verdsettelsesmetoden for de fleste typer selskaper er å estimere en virk-

somhetsverdi («enterprise value»), dvs. verdien av hele virksomheten uavhengig av finansiering, basert på fremtidige kontantstrømmer generert av driften, for så å trekke fra virkelig verdi av netto (finansiell) gjeld på verdsettelsestidspunktet for å komme frem til egenkapitalverdien. Med en slik fremgangsmåte er det avgjørende at man ikke tar med kontantstrømelementer knyttet til finansieringen, slik som renter og avdrag på gjeld, i kontantstrømmen som diskonteres for å komme frem til virksomhetsverdien.

Forankring av forutsetninger

Et minimum av strategisk analyse er sentralt for å forstå hva som er en normal lønnsomhet i bransjen, hvilke konkurransefordeler eller -ulempes det aktuelle selskapet har, og når/om man kan forvente at konkurransekraftene vil ha utjevnet eventuelle lønnsomhetsfortrinn. Det er viktig at perioden for den eksplisitte kontantstrømprognosen er

tilstrekkelig lang til at selskapet kan forventes å ha nådd en normaltilstand med jevn vekst og stabile marginer («steady state») før man beregner en terminalverdi.

Et annet viktig aspekt ved kontantstrømanalysen er de logiske sammenhengene. Alle forutsetninger og antagelser som benyttes i analysen, bør være konsistente med hverandre. Hvis det er inkonsekvenser mellom antagelser, kan dette føre til unøyaktige resultater. Det er derfor essensielt å gjennomgå alle antagelser grundig og sikre at de er logisk sammenhengende. Dette kan for eksempel gjelde bruk av etter-skatt kontantstrøm og etter-skatt avkastningskrav, at skattesatsen samsvarer med landet/landene hvor kontantstrømmene genereres, at avkastningskravet reflekterer risikoen i kontantstrømmen, og at kontantstrøm og avkastningskrav er konsistente med hensyn til valuta.

Avkastningskrav

Teoretisk utgangspunkt

Et korrekt beregnet avkastningskrav er viktig for at en kontantstrømbasert verdsettelse skal ende opp med en rimelig verdi. I denne artikkelen vil vi ikke gå i detalj på problemstillinger knyttet til beregning av avkastningskrav, men nøye oss med å omtale noen generelle forhold som må reflekteres over. Vi vil også komme inn på mulige feil knyttet til manglende konsistens mellom forutsetninger i kontantstrømmer og avkastningskrav.

Ved beregning av virksomhetsverdien benyttes et vektet avkastningskrav for egenkapital og gjeld (WACC):

$$WACC = \frac{E}{D+E} \cdot k_e + \frac{D}{D+E} \cdot k_d \cdot (1-t)$$

Avkastningskravet for egenkapitalen er vanligvis basert på kapitalverdimodellen (CAPM), som består av en risikofri rente og en risikopremie for det totale aksjemarkedet som vektet med samsvariasjonen («beta») mellom selskapets avkastning og det totale markedets avkastning.

Risikofri rente og beta

Det er viktig at det er samsvar mellom risikofri rente benyttet i avkastningskravet og valutaen som kontantstrømmene estimeres i. Beta er i utgangspunktet ikke observerbar for selskaper som ikke er børsnoterte. Selv for børsnoterte selskaper kan det være måleproblemer som gjør at man bør se på et bredere utvalg. Vanlig metodikk er derfor å estimere beta ut fra et utvalg sammenlignbare selskaper. I den forbindelse er det fort gjort å trække feil, og vi ser mange tilfeller av at det ukritisk benyttes verdier som blir misvisende f.eks. fordi gjennomsnittet påvirkes av enkeltelskaper med ekstreme utslag, betaberegninger har lav statistisk signifikans eller utvalget av selskaper er skjevt.

I mange tilfeller kan det være et godt alternativ å benytte publiserte bransjebetaer som baserer seg på større utvalg, men relevansen må vurderes opp mot sammenlignbarhet innen bransjen og på

tvers av geografier. Det gjøres også typisk tekniske feil i forbindelse med konvertering av egenkapitalbeta til eiendelsbeta og tilbake til en egenkapitalbeta som reflekterer målselskapets gjeldsgrad. Om det ikke er sammenheng mellom gjeldsgraden i betaberegningen og gjeldsgraden som benyttes til å vekte egenkapitalkrav og gjeldsgrad i WACC-beregningen, kan det medføre betydelige feil i det totale avkastningskravet.

Håndtering av risiko i avkastningskrav eller kontantstrøm

I tillegg til «ren» CAPM benyttes ofte risikotillegg i form av f.eks. småselskapspremie, landrisikopremie eller andre markedsmessige eller selskapsspesifikke risikopremier/justeringer. Det er sentralt at avkastningskravet tilsvarer hva markedsaktørene benytter på måletidspunktet, og at man unngår dobbeltregning av risikofaktorer som allerede er reflektert i kontantstrømmen. Etter vår vurdering er det generelt mest ryddig og transparent for mottageren av analysen om så mange som mulig av de selskapsspesifikke risikofaktorene er reflektert i kontantstrømmen og ikke i avkastningskravet. Om man f.eks. mener at ledelsens prognoser ikke representerer et forventningsrett estimat på fremtidige kontantstrømmer ut fra en vurdering om at sannsynligheten for dårligere utfall er større enn sannsynligheten for bedre utfall, er det et bedre alternativ å nedjustere prognosene eller presentere flere scenarioer enn å legge til en skjønnsmessig premie på avkastningskravet.

Gjeldskostnad og gjeldsgrad

Når det gjelder gjeldskomponenten i WACC-beregningen, er en typisk feil at det ikke er samsvar mellom nivået på risikofri rente, kredittisikopremie og forutsatt gjeldsgrad. Noen ganger benyttes selskapets nåværende lånerente uten noen nærmere vurdering. Dette kan være misvisende fordi vi er ute etter en langsiktig gjennomsnittrente, og det relevante er derfor hvilken premie selskapet kan forvente over langsiktig risikofri rente. Videre vil gjelden være mer risikabel jo høyere gjelds-

grad, og nivået på kredittisikopremien bør derfor vurderes ut fra forutsatt langsiktig gjeldsgrad.

Det er viktig å forstå at vektingen mellom egenkapital og gjeld skal baseres på markedsverdier, ikke bokførte verdier. Vi observerer i enkelte tilfeller at bokført egenkapital og gjeld i selskapets balanse benyttes i beregningen, men dette vil sannsynligvis overvurdere gjeldsgraden, forutsatt at pris/bok er over 1. Videre er det ikke sikkert at dagens situasjon reflekterer en optimal finansiering på lengre sikt. Markedsdata for gjennomsnittlig gjeldsgrad i bransjen/sammenlignbare selskaper er ofte en god indikasjon på nivået på en optimal finansiering.

Oppsummering

IAS 36.56 har et spesifikt krav om at avkastningskravet skal gjenspeile det en generell investor i markedet vil kreve i avkastning for en investering med tilsvarende karakteristika. Det betyr at i nedskrivningstester skal det benyttes markedsdata fra sammenlignbare børsnoterte selskaper (eventuelt bransjennitt) for blant annet beta og gjeldsgrad.

Oppsummert er det mest sentrale ved estimering av avkastningskrav å sørge for at alle relevante risikofaktorer er reflektert enten i kontantstrømmene eller i avkastningskravet, og at ingen risikofaktorer er reflektert dobbelt i både kontantstrømmene og avkastningskravet.

Lengde på prognoseperiode

Som nevnt ovenfor, er det generelt et sentralt poeng at prognoseperioden er lang nok til at kontantstrømmene normaliseres før man kan legge til grunn den forenklete forutsetningen i terminalleddet om at kontantstrømmen vil vokse med en konstant vekstrate i all fremtid. For vekstselskaper vil det kunne innebære en relativt lang eksplisitt prognoseperiode før selskapet kan forutsettes å ha nådd moden fase.

I sykliske bransjer vil det gi et misvisende resultat å legge til grunn en prognoseperiode som er for kort til at konjunktursyklusen normaliseres, slik at man feilaktig legger til grunn en evigvarende kontantstrøm tilsvarende en konjunkturtopp eller -bunn. For selskaper som har et vedlikeholdsetterslep (eller motsatt: nettopp har foretatt store investeringer) bør prognoseperioden være lang nok til at investeringsnivået kan normaliseres. Videre er det i enkelte bransjer praksis for å legge til grunn svært lange kontantstrømprognoser (20-30 år eller mer) på detaljert nivå, for eksempel for infrastrukturinvesteringer. Jo mer kapitalintensiv virksomhet, jo viktigere å modellere skattemessige avskrivninger presist, noe som krever en lang prognoseperiode.

Terminalverdi

Beregning av terminalverdi

Når selskapet eller prosjektet forventes å skape kontantstrømmer langt utover den initiale prognoseperioden, er det hensiktsmessig å inkludere en terminalverdi for å fange opp verdien av disse kontantstrømmene etter prognoseperioden.

For å beregne terminalverdien brukes vanligvis en evigvarende vekstmodell (Gordons vekstformel) for å estimere verdien av kontantstrømmene etter prognoseperioden. Det er generelt ikke å anbefale å legge til grunn en vekstrate i terminalverdiberegningen som overstiger forventet langsiktig inflasjon. Selv om det er rimelig å legge til grunn langsiktig positiv realvekst i et lands

økonomi totalt sett, må denne veksten forventes å bli drevet primært av nye virksomheter som kommer til. En evigvarende positiv realvekst for et selskap vil kunne innebære en urealistisk forutsetning om dette selskapets andel av den totale økonomien på lang sikt. I enkelte bransjer kan det også være aktuelt å legge til grunn en negativ langsiktig realvekst. I den grad man mener at selskapet har gode vekstutsikter i mange år fremover, bør man heller utvide antall prognoseår før terminalverdien beregnes.

$$TV_t = \frac{FCF_{t+1}}{r - g}$$

Konsistens i forutsetninger

Det er verdt å merke seg at verdivurderingen kan bli misvisende om det ikke er et rimelig forhold mellom forutsatt langsiktig vekst i terminalverdiberegningen (g i Gordons vekstformel) og det benyttede avkastningskravet (r i Gordons vekstformel). I WACC-beregningen tar vanligvis både egenkapitalkravet og gjeldsrenten utgangspunkt i en risikofri nominell rente som det så legges risikopremier på toppen av. Typisk brukes en 10-årig statsobligasjonsrente som tilnærming til risikofri rente. Om denne er 3,5 % og forutsatt langsiktig inflasjon (som vi legger til grunn som vekstrate) er 2,0 %, forutsetter vi implisitt en langsiktig realrente på 1,5 %. Om derimot 10-årig statsobligasjonsrente er 1,0 % og man fortsatt legger til grunn 2,0 % inflasjon, forutsetter man implisitt en langsiktig realrente på -1,0 %. Det kan åpenbart være gjenstand for diskusjon hva som er et rimelig estimat på langsiktig realrente, men en forutsetning om evigvarende negativ realrente kan føre til en betydelig overvurdering av terminalverdien, noe vi så flere eksempler på i perioden hvor statsrentene var svært lave.

Ingen terminalverdi

I noen tilfeller kan det være hensiktsmessig å ikke bruke terminalverdi i en diskontert kontantstrøm-analyse, f.eks. i kortsiktige prosjekter eller investeringer der kontantstrømmene forventes

IAS 36.33 b) har et spesifikt krav om at prognoseperioden basert på ledelsens budsjetter/prognoser ikke skal overstige fem år, med mindre en lengre periode er berettiget. Etter dette skal det i utgangspunktet benyttes en stabil eller fallende vekstrate (IAS 36.33 c)) i en ekstrapoleringsfase frem mot terminalverdien. Begrensningen er satt for å sikre at prognosene er rimelig forutsigbare og basert på realistiske, dokumenterbare antagelser. En kortere prognoseperiode gjør det lettere å estimere fremtidige kontantstrømmer og vil i utgangspunktet redusere usikkerheten knyttet til verdsettelsen. Likevel kan det være situasjoner der en lengre prognoseperiode er berettiget. Dette kan være tilfellet for selskaper eller prosjekter med langsiktige driftsforhold, samt for selskaper eller prosjekter som har en lang tidshorison før de når full lønnsomhet. I slike tilfeller krever IAS 36 at det er en klar og dokumentert begrunnelse for å utvide prognoseperioden ut over fem år. Ledelsen må kunne dokumentere sin evne til å gi presise langtidsprognoser (IAS 36.35). Merk at IAS 36.33 a) sier at ekstern dokumentasjon skal tillegges størst vekt. Det vil derfor være enklere å argumentere for en forlengelse av prognoseperioden i de tilfeller hvor det foreligger f.eks. et likvid marked med terminkontrakter som kan indikere fremtidige priser på selskapets produkter eller innsatsfaktorer.

Tabell 2. Prognose for inntekter og EBITDA

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5
Inntekter	100	125	150	180	216
Inntektsvekst (%)	n.a.	25,0 %	20,0 %	20,0 %	20,0 %
Kostnader	(120)	(144)	(173)	(189)	(205)
EBITDA	(20)	(19)	(23)	(9)	11
EBITDA margin (%)	(20,0) %	(15,0) %	(15,0) %	(5,0) %	5,0 %

For den aktuelle prognosen presentert i tabell 2 kan det være nødvendig å vurdere om en lengre prognoseperiode er berettiget. Prognosen viser et selskap som forventes å ha kraftig vekst de neste fem årene, med gradvis økende lønnsomhet. Ved slutten av prognoseperioden har selskapet fortsatt en høy veksttakt og har klart å snu lønnsombeten fra negativ til positiv. Disse observasjonene kan være indikasjoner på at selskapet krever en lengre prognoseperiode for å gjenspeile en stabil, langsiktig tilstand der både vekst og lønnsomhet forventes å holde seg relativt konstante.

å avsluttes etter den initiale prognoseperioden. Det kan også være at det er betydelig usikkerhet om hvorvidt nye investeringer mange år frem i tid er i stand til å gi en avkastning som overstiger avkastningskravet, og i så fall kan det være hensiktsmessig å forenkle analysen ved kun å inkludere kontantstrømmer ut levetiden til eksisterende eierdeler, og deretter anta at netto nåverdi av nye investeringer er null. En slik tilnærming er best egnet for selskaper som har få, store enkelteideler/prosjekter, f.eks. et rederi med noen få skip. Det bør likevel vurderes om selskapet besitter kompetanse, f.eks. i form av erfarne ansatte, som gjør det sannsynlig at de vil ha konkurransefortrinn ved nye investeringer/prosjekter.

I noen tilfeller observerer vi at det for selskaper som forventes å skape positive kontantstrømmer etter den initiale prognoseperioden, ikke inkluderes terminalverdi i analysen. Dette kan føre til underestimering av selskapets virkelige verdi. Det er derfor viktig nøye å vurdere om en terminalverdi bør inkluderes basert på selskapets eller prosjektets spesifikke egenskaper.

Tekniske feil i beregningen

Ved bruk av Gordons vekstformel for beregning av terminalverdien skal terminalverdien diskonteres tilbake til nåverdien ved å bruke samme diskonteringsfaktor som for siste prognoseår (siden formelen tar utgangspunkt i neste års kontantstrøm; se ovenfor). Det vil si at terminalverdien skal diskonteres med samme antall perioder og samme avkastningskrav som for siste prognoseår. Ved bruk av Gordons vekstformel må det også være konsistens mellom vekstraten som benyttes i telleren og nevneren, dvs. at kontantstrømmen i telleren bør ta utgangspunkt i kontantstrømmen i det siste eksplisitte prognoseåret pluss ett års vekst med den langsiktige raten:

$$FCF_{(t+1)} = FCF_t \cdot (1+g).$$

Tabell 3a. Diskontert kontantstrøm

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
Fri kontantstrøm	100	102	104	106	108	108
Vekst i fri kontantstrøm (%)	n.a.	2,0 %	2,0 %	2,0 %	2,0 %	-
WACC						10,0 %
Langsiktig vekst						2,0 %
Kapitaliseringsfaktor						12,5x
Kapitalisert terminal						1 353
Diskonteringsperiode	0,5	1,5	2,5	3,5	4,5	5,5
Diskonteringsfaktor (WACC = 10 %)	0,95	0,87	0,79	0,72	0,65	0,59
Diskontert kontantstrøm	95	88	82	76	70	801

Tabell 3b. Diskontert kontantstrøm

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
Fri kontantstrøm	100	102	104	106	108	110
Vekst i fri kontantstrøm (%)	n.a.	2,0 %	2,0 %	2,0 %	2,0 %	2,0 %
WACC						10,0 %
Langsiktig vekst						2,0 %
Kapitaliseringsfaktor						12,5x
Kapitalisert terminal						1 380
Diskonteringsperiode	0,5	1,5	2,5	3,5	4,5	4,5
Diskonteringsfaktor (WACC = 10 %)	0,95	0,87	0,79	0,72	0,65	0,65
Diskontert kontantstrøm	95	88	82	76	70	899

I tabell 3a vises eksempler på tekniske feil i forbindelse med diskontering av terminalverdien. Terminalverdien er her beregnet med utgangspunkt i Gordons vekstformel, en langsiktig vekst på 2 % og et avkastningskrav på 10 %. Den første observerbare feilen er mangelen på konsistens mellom vekstraten som benyttes i telleren og nevneren i formelen. For fri kontantstrøm i terminalåret er det benyttet en vekst på 0 %, mens det i beregningen av kapitaliseringsfaktoren er benyttet en vekst på 2 %. Dette impliserer at det forventes 0 % vekst i kontantstrømmen i år 6, før det fra år 7 og fremover antas en årlig vekst på 2 %. I tabell 3b er disse vekstratene satt likt for å korrigere for feilen.

Den andre observerbare tekniske feilen er at terminalverdien i tabell 3a diskonteres med en periode for mye. I tabell 3b er diskonteringsperioden og diskonteringsfaktoren satt like som i perioden før for å rette opp i denne feilen.

Som det fremgår av de to tabellene, vil de tekniske feilene i dette eksemplet resultere i en verdidifferanse på omtrent NOK 100 millioner (omtrent 8 % av den totale beregnede virksomhetsverdien).

Skatt

Beregninger før og etter skatt

Når det kommer til behandling av skatt i en diskontert kontantstrøm-analyse, er det avgjørende å sikre konsistens mellom skatteeffekter i kontantstrømmen og valg av avkastningskrav. Benyttes et avkastningskrav etter skatt, må skatt inkluderes i kontantstrømmene. Bruk av før-skatt avkastningskrav og før-skatt kontantstrøm bør gi samme resultat som bruk av etter-skatt avkastningskrav og etter-skatt kontantstrøm. I praksis er dette utfordrende. WACC-formelen gir et etter-skatt avkastningskrav, og en forenklet justering til et før-skatt avkastnings-

krav vil sjelden bli korrekt. Det er derfor anbefalt å gjøre beregninger etter skatt.

IAS 36 (50-51 og 55) har et krav om å benytte før-skatt kontantstrømmer og før-skatt avkastningskrav. En generelt akseptert metode for å oppfylle dette kravet er å først beregne en verdi med etter-skatt kontantstrømmer og etter-skatt avkastningskrav, og deretter bruke målsøking for å finne det før-skatt avkastningskravet som gir samme verdi ved diskontering av en før-skatt kontantstrøm. IASB har imidlertid foreslått å endre IAS 36, slik at etter-skatt-beregninger tillates.

Tabell 4a. Etter-skatt kontantstrøm og etter-skatt avkastningskrav

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
EBIT	30	32	34	36	36	37
EBIT margin (%)	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %
Skatt (22,0 %)	(7)	(7)	(8)	(8)	(8)	(8)
NOPAT	23	25	27	28	28	29
Avskrivninger	10	11	11	12	12	12
Investeringer	(11)	(11)	(12)	(13)	(13)	(13)
Endring i arbeidskapital	(3)	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)
Fri kontantstrøm	20	22	24	26	27	28
Kapitaliseringsfaktor						12,5x
Kapitalisert terminal						345
Diskonteringsfaktor (WACC = 10 %)	0,95	0,87	0,79	0,72	0,65	0,65
Diskontert kontantstrøm	19	19	19	19	18	225
Virksomhetsverdi	319					

Tabell 4b. Før-skatt kontantstrøm og før-skatt avkastningskrav (forenkling beregning av før-skatt krav)

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
EBIT	30	32	34	36	36	37
EBIT margin (%)	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %
Skatt (0 %)	-	-	-	-	-	-
NOPAT	30	32	34	36	36	37
Avskrivninger	10	11	11	12	12	12
Investeringer	(11)	(11)	(12)	(13)	(13)	(13)
Endring i arbeidskapital	(3)	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)
Fri kontantstrøm	27	29	32	34	35	36
Kapitaliseringsfaktor						9,2x
Kapitalisert terminal						331
Diskonteringsfaktor (WACC = 12,8 %)	0,94	0,83	0,74	0,66	0,58	0,58
Diskontert kontantstrøm	25	25	24	22	20	192
Virksomhetsverdi	308					

Tabell 4c. Før-skatt kontantstrøm og før-skatt avkastningskrav (iterativ metode)

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
EBIT	30	32	34	36	36	37
EBIT margin (%)	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %	15,0 %
Skatt (0 %)	-	-	-	-	-	-
NOPAT	30	32	34	36	36	37
Avskrivninger	10	11	11	12	12	12
Investeringer	(11)	(11)	(12)	(13)	(13)	(13)
Endring i arbeidskapital	(3)	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)
Fri kontantstrøm	27	29	32	34	35	36
Kapitaliseringsfaktor						9,6x
Kapitalisert terminal						343
Diskonteringsfaktor (WACC = 12,5 %)	0,94	0,84	0,75	0,66	0,59	0,59
Diskontert kontantstrøm	25	25	24	22	21	202
Virksomhetsverdi	319					

Tabell 4a illustrerer en etter-skatt kontantstrøm diskontert med et etter-skatt avkastningskrav, hvor virksomhetsverdien er beregnet til 319. I tabell 4b er avkastningskravet konvertert til et før-skatt avkastningskrav ved bruk av en forenklet metode ($10\% / (1 - 22\%) = 12,8\%$), og før-skatt kontantstrømmen er diskontert med dette avkastningskravet. Verdien blir beregnet til 308, som er lavere enn verdien ved bruk av etter-skatt avkastningskrav og kontantstrøm (319). I tabell 4c blir før-skatt avkastningskravet beregnet på iterativ måte (målsøking) til 12,5 %, noe lavere enn før-skatt avkastningskravet beregnet ved den forenklete metoden. Verdien av før-skatt kontantstrømmen diskontert med dette avkastningskravet blir lik verdien (319) av etter-skatt kontantstrømmen som er diskontert med etter-skatt avkastningskravet.

Det er verdt å merke seg at det er skatteeffekten av de *driftsrelaterte* kontantstrømmene som skal inkluderes ved beregning av virksomhetsverdien. Vi ser noen ganger at skattefradrag for gjeldsrenter inkluderes, men det er ikke konsistent med at vi skal beregne nåverdien av kontantstrømmer fra driften. Effekten av skattefradrag for renter er reflektert i avkastningskravet gjennom justering av gjeldsrenten i WACC-beregningen, og det vil derfor utgjøre en dobbeltregning å inkludere dette i kontantstrømmen.

Forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat

I virkeligheten beregnes betalbar skatt ut fra det skattemessige resultatet og ikke det regnskapsmessige. I diskontert kontantstrøm-analyser gjøres det ofte en forenkling ved at skatt beregnes basert på *regnskapsmessig* EBIT (finansposter utelates, som diskutert ovenfor). Hvor store feilkilder som innføres gjennom en slik forenkling, vil avhenge av hvor stor forskjell det er mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat i den aktuelle virksomheten. Selv om det eksisterer permanente forskjeller mellom regnskap og skatt (ikke fradragberettigede kostnader og ikke skattepliktige inntekter), er det vanligvis de midlertidige forskjellene som er mest betydelige. Midlertidige forskjeller (timingforskjeller) mellom regnskap og skatt har to hovedkilder: (i) forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige avskrivninger og (ii) periodiseringer i regnskapet som ikke får skatteeffekt før den senere kontantstrømeffekten materialiserer seg.

I noen tilfeller kan forskjellene mellom regnskapsmessige og skattemessige avskrivninger ha stor betydning. Ved verdsettelse av kapitalintensive virksomheter som f.eks. investeringer i infrastruktur, vil det kunne utgjøre en vesentlig feilkilde å legge til grunn skattebetalinger tilsvarende regnskapsmessig EBIT multiplisert med nominell skattesats.¹ I transaksjonssammenheng

1 Forutsatt at virksomheten vi verdsetter, opererer i en jurisdiksjon hvor det er vesentlige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige avskrivninger, som i Norge.

er det vanlig at slike virksomheter verdsettes ved hjelp av modeller som inneholder detaljerte beregninger av skattemessig resultat, inkludert detaljert fordeling av investeringer til skattemessige avskrivningsgrupper. Et alternativ for en enklere tilnærming, f.eks. i tilfeller hvor man av kapasitets-hensyn ikke kan gå i detaljer i like stor grad, eller når man kun har tilgang til offentlig informasjon, vil være å estimere en effektiv skattesats (betalbar skatt dividert på regnskapsmessig resultat før skatt) ut fra historiske tall, som man deretter kan legge til grunn som et gjennomsnitt fremover.

Utsatt skatt

Det er ikke uvanlig at det oppstår usikkerhet om behandlingen av balanseførte beløp knyttet til skatt, i sammenheng med transaksjoner eller i andre verdsettelsessituasjoner. I selskapets balanse kan det finnes utsatt skatt/utsatt skattefordel og betalbar skatt. Utsatt skatt er knyttet til midlertidige forskjeller og eventuelt fremførbart underskudd.

Den delen av utsatt skatt som stammer fra midlertidige forskjeller, bør vanligvis ikke tilegnes noen separat verdi i en verddivurdering. Det kan forutsettes at diskontert kontantstrøm-analysen i rimelig grad reflekterer effekten av skattemessige avskrivninger, og at det derfor vil utgjøre dobbeltregning å inkludere noen justering for utsatt skatt i broen² mellom virksomhetsverdi og egenkapitalverdi. Merk at utsatt skatt er en ikke-diskontert størrelse som reflekterer den nominelle skatteforpliktelsen/-fordelen av forskjeller mellom regnskap og skatt som en gang vil reverseres. Dette kan imidlertid ta lang tid, og nåverdien av skatteeffektene vil derfor vanligvis avvike vesentlig fra det nominelle beløpet; dessuten vil det oppstå nye midlertidige forskjeller ved fremtidige investeringer.

Det er imidlertid gode argumenter for å inkludere en separat justering for utsatt

skatt som stammer fra fremførbart underskudd.³ Også her gjelder imidlertid at den balanseførte størrelsen representerer den ikke-diskonterte skattefordelen, og siden skattefordelen ikke kan utnyttes umiddelbart, vil det representere en overvurdering å bruke balanseført utsatt skatt knyttet til fremførbart underskudd direkte. Hvor stor denne feilen er, vil avhenge av størrelsen på det fremførbare underskuddet i forhold til selskapets forventede fremtidige resultater. Vi vil i de fleste tilfeller anbefale at virkelig verdi av fremførbart underskudd estimeres mer detaljert ved å diskontere fremtidige forventede skattebesparelser, med forutsetninger som er konsistent med diskontert kontantstrøm-analysen for øvrig.

Ved nedskrivningsvurderinger skal ubenyttede skattemessige underskudd fra perioden før verdsettelsesdatoen ikke inkluderes i beregningene ved testing av verdifall av eiendeler (IAS 36.2). Eiendeler knyttet til utsatt skatt skal isteden behandles etter IAS 12.

Skattebetalinger i kontantstrøm-analysen og betalbar skatt

Merk at eventuelle negative skattemessige resultater som prognostiseres i *fremtidige* perioder, uansett må håndteres på en bevisst måte i diskontert kontantstrøm-analysen. Vi observerer relativt ofte at negativ EBIT resulterer i en positiv kontantstrøm fra skatt i samme periode i verdsettelsesmodellen. Dette er kun korrekt om virksomheten som verdsettes, inngår i et større skattekonsern hvor negative skattemessige resultater kan forventes utlignet ved bruk av konsernbidrag.⁴ I motsatt tilfelle vil forutsetningen om en umiddelbar positiv kontantstrøm fra skatt medføre en overvurdering av verdien. Isteden bør det implementeres en beregningslogikk

3 Selskapet kan også ha fremført underskudd som ikke er balanseført (ikke inkludert i utsatt skatt). I så fall bør virkelig verdi av dette også estimeres.

4 For enkelte særskatter tilsier reglene også tilbakebetaling av negativ utlignet skatt. Her begrenser vi oss til å omtale vanlig selskapskatt.

hvor betalbar skatt blir null frem til det fremførbare underskuddet som er opp-
tjent i tidligere perioder er brukt opp.

Betalbar skatt er også en balansepost som det noen ganger oppstår uenighet om behandlingen av. Den representerer påløpt skatt på resultater som er generert før verdsettelsestidspunktet. Siden diskontert kontantstrøm-analysen kun inkluderer skatt på fremtidige resultater, vil ikke betalingen av de eksisterende skatteforpliktelsene fanges opp der.

Det kan argumenteres for to syn: (i) Betalbar skatt er en gjeldspost som skal trekkes fra i broen mellom virksomhetsverdi og egenkapitalverdi, eller (ii) betalbar skatt er en kreditt fra skattemyndighetene og skal regnes som en (negativ) arbeidskapitalpost.

Det sentrale, som sjelden får mye oppmerksomhet i transaksjonsprosesser, er at det må være konsistens mellom hvordan betalbar skatt behandles i balansen på verdsettelsestidspunktet, og hvordan skatt modelleres i diskontert kontantstrøm-analysen. Selv om det ikke er hensiktsmessig å modellere timingen av skattebetalinger helt eksakt i normale verdsettelsesmodeller, bør det likevel tilstrebes å gjøre den beste praktiske tilnærmingen til de faktiske skattereglene. For et norsk selskap vil det si at det er naturlig å forutsette at skatt på innværende års resultat betales året etter. Dette kan implementeres i verdsettelsesmodellen ved å forskyve betalingen av skatten med ett år sammenlignet med resultatet (EBIT) som genererer skatten. (Ved bruk av midtperiodediskontering, som vi regner som «best practice», bør dette gi en god tilnærming til periodiseringen av faktiske skattebetalinger.)

Om denne løsningen velges, vil den konsistente behandlingen av betalbar skatt i balansen være å anse den som en gjeldspost. Hvis det derimot forutsettes i verdsettelsesmodellen at skatt betales i samme periode som den påløper, vil det (med norske skatteregler) være rimelig å inkludere en negativ arbeidskapital-komponent knyttet til betalbar skatt for

å reflektere at skattebetalingene i virkeligheten vil komme senere. Eksisterende betalbar skatt i balansen vil da indirekte påvirke verdien gjennom forskjellen mellom faktisk arbeidskapital på verdsettelsestidspunktet og normalisert arbeidskapital fremover (se nærmere om arbeidskapital nedenfor). Denne tilnærmingen vil imidlertid i praksis typisk basere seg på en analyse av historisk arbeidskapital i prosent av inntekt.

Investeringer

Langsiktig investeringsnivå

Vi observerer i noen tilfeller at den som setter opp analysen, har et lite bevisst forhold til det langsiktige nivået på investeringer i varige driftsmidler («capex») som er nødvendig for å opprettholde virksomheten på lang sikt. I mange tilfeller har man ikke detaljerte investeringsbudsjetter ut over 3-5 år, og det vil være nødvendig å gjøre rimelige tilnærminger til investeringsnivået etter dette. Det er sentralt å skille mellom ekspansjonsinvesteringer som er nødvendige for å drive vekst, og vedlikeholdsinvesteringer som er nødvendige for å vedlikeholde eller erstatte eksisterende driftsmidler. Selv om det ikke behøver å være et én-til-én-forhold mellom regnskapsmessig avskrivningstid og økonomisk levetid på driftsmidler, vil det i mangel av bedre informasjon være et godt utgangspunkt å anta at det må reinvesteres i driftsmidler når de er ferdig avskrevet. Med mindre man har mer spesifikk informasjon, er det også naturlig å anta at investeringskostnaden for driftsmidlene minst vokser med generell inflasjon. Det er derfor god grunn til å være skeptisk om nivået på vedlikeholdsinvesteringene ikke er høyt nok til at realverdien av driftsmidlene i balansen opprettholdes på lang sikt.

Investeringer i terminalverdi-beregningen

I beregningen av terminalverdi (se ovenfor) bør kontantstrømmen i terminalåret reflektere et normalisert investeringsnivå, og det bør være et rimelig forhold mellom normaliserte investeringer og avskrivninger. Det innebærer

vanligvis at investeringene bør være høyere enn avskrivningene fordi inflasjon medfører at de nominelle reinvesteringssbeløpene vil være høyere enn avskrivninger av tidligere investeringer. Hvor stor forskjellen skal være, bør vurderes konkret ut fra økonomisk levetid på selskapets driftsmidler og frekvensen av investeringer.

Arbeidskapital

Tekniske feil i kontantstrøm-analysen

En teknisk feil vi ofte observerer i forbindelse med diskontert kontantstrøm-analyse, er at det legges til grunn en endring i arbeidskapital i terminalåret som ikke er konsistent med den forutsatte langsiktige veksten. Typisk skyldes dette at inntektsveksten i det siste prognoseåret er høyere enn vekstraten som benyttes i terminalverdi-beregningen. Man vil da ende opp med en misvisende kontantstrøm i terminalverdi-beregningen, som ikke reflekterer en normalisert arbeidskapitalbinding. Den mest praktiske metoden for å sikre samsvare mellom langsiktig vekst og arbeidskapitalbinding er å inkludere et siste prognoseår (terminalåret) hvor topplinjen vokser med samme vekstrate som i terminalverdi-beregningen, og så beregne endring i arbeidskapital som en (fast) prosent av endringen i inntekt fra det nest siste til det siste året. Dette vil også være konsistent med at alle komponenter i kontantstrømmen bør ha nådd «steady state» før man beregner terminalverdien (stabil inntektsvekst, stabile marginer), slik at kontantstrømmen som helhet vokser med den langsiktige vekstraten som er lagt til grunn.

En annen teknisk feil vi noen ganger observerer, er fortegnet på kontantstrømeffekten av endring i arbeidskapital. Økt arbeidskapitalbinding representerer en negativ kontantstrømeffekt, mens redusert arbeidskapitalbinding representerer en positiv kontantstrømeffekt. Det vil si at endringen i (positiv) arbeidskapital i perioden skal *trekkes fra* og ikke legges til. Normalt sett vil derfor endring i arbeidskapital være et negativt kontant-

strømelement i selskaper med positiv inntektsvekst. Noen virksomheter har imidlertid negativ arbeidskapital, typisk fordi de mottar forskuddsbetaling fra kundene. I slike tilfeller vil endring i arbeidskapital være et positivt kontantstrømelement ved positiv inntektsvekst.

Konsistens mellom kontantstrømanalyse og balanse

Videre ser vi mange tilfeller av at det ikke er samsvar mellom endring i arbeidskapital i første prognoseperiode i diskontert kontantstrøm-analysen og den inngående arbeidskapitalen i selskapets balanse per verdsettelsesdato. Dette innebærer at det blir et «hull» i broen mellom virksomhetsverdi og egenkapitalverdi. Det er i hovedsak to alternative metoder for å sikre en konsekvent behandling:

I. Beregne endring i arbeidskapital i første prognoseperiode i kontantstrømanalysen som differansen mellom arbeidskapital ved slutten av første prognoseperiode (beregnet som prosent av inntekten i første prognoseperiode) og *faktisk* inngående arbeidskapital i balansen på verdsettelsestidspunktet

II. Dekomponere i to steg:

a. Beregne endring i arbeidskapital i første prognoseperiode som differansen mellom arbeidskapital ved slutten av første prognoseperiode (beregnet som prosent av inntekten i første prognoseperiode) og *normalisert* inngående arbeidskapital (beregnet som prosent av inntekten i siste historiske periode før verdsettelsesdatoen)

b. Justere – i broen mellom virksomhetsverdi og egenkapitalverdi – for avvik fra normalisert arbeidskapital, beregnet som differansen mellom faktisk arbeidskapital i balansen på verdsettelsestidspunktet og normalisert inngående arbeidskapital

Beregnet på korrekt måte vil begge metoder normalt gi tilnærmet samme

egenkapitalverdi, men virksomhetsverdien vil være forskjellig. I transaksjonsprosesser brukes oftest metode (ii). Det betyr at man – eksplisitt eller implisitt – forutsetter at virksomhetsverdien er beregnet basert på en normalisert inngående arbeidskapital. I mange tilfeller er forutsetningen implisitt, da virksomhetsverdien som legges til grunn for gjennomføring av transaksjonen er en forhandlet størrelse, og kjøpers verddivurderingsmodell typisk ikke deles med selger. Uansett er både estimering av normalisert arbeidskapital og beregning av avviket fra normalisert arbeidskapital vanligvis en sentral del av en finansiell due diligence.

Tabell 5a. Metode i

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
NOPAT	23	25	27	28	28	29
Avskrivninger	10	11	11	12	12	12
Investeringer	(11)	(11)	(12)	(13)	(13)	(13)
Arbeidskapital UB	35	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Normalisert arbeidskapital	30	32	34	36	36	37
Endring i arbeidskapital	5	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)
Fri kontantstrøm	28	22	24	26	27	28
Kapitaliseringsfaktor						12,5x
Kapitalisert terminal						345
Diskonteringsfaktor (WACC = 10 %)	0,95	0,87	0,79	0,72	0,65	0,65
Diskontert kontantstrøm	27	19	19	19	18	225
Virksomhetsverdi	326					
Netto gjeld	(50)					
Justering for avvik fra norm. ak	n.a.					
Egenkapitalverdi	276					

Tabell 5b. Metode ii

NOKm	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	Terminal
NOPAT	23	25	27	28	28	29
Avskrivninger	10	11	11	12	12	12
Investeringer	(11)	(11)	(12)	(13)	(13)	(13)
Arbeidskapital UB	35	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Normalisert arbeidskapital	27	30	32	34	36	37
Endring i arbeidskapital	(3)	(2)	(2)	(1)	(1)	(1)
Fri kontantstrøm	20	22	24	26	27	28
Kapitaliseringsfaktor						12,5x
Kapitalisert terminal						345
Diskonteringsfaktor (WACC = 10 %)	0,95	0,87	0,79	0,72	0,65	0,65
Diskontert kontantstrøm	19	19	19	19	18	225
Virksomhetsverdi	319					
Netto gjeld	(50)					
Justering for avvik fra norm. ak	8					
Egenkapitalverdi	277					

Tabell 5a illustrerer beregningen av virksomhetsverdien ved diskontering av fri kontantstrøm fra driften samt broen fra virksomhetsverdi til egenkapitalverdi når metode (i) benyttes. Endringen i arbeidskapital i første periode utgjør her differansen mellom faktisk arbeidskapital ved verddivurderingstidspunktet og normalisert arbeidskapital ved slutten av år 1 (35 - 30 = 5). I tabell 5b er metode (ii) benyttet. Ved bruk av metode (ii) er endringen i arbeidskapital i år 1 beregnet som differansen mellom normalisert arbeidskapital ved verddivurderingstidspunktet og normalisert arbeidskapital ved slutten av år 1 (27 - 30 = -3). Det er i tillegg lagt inn en justering mellom virksomhetsverdien og egenkapitalverdien på -5 som representerer forskjellen mellom faktisk arbeidskapital og normalisert arbeidskapital på verddivurderingstidspunktet (35 - 27 = 8). I praksis vil de to metodene stort sett gi relativt like svar, men det vil oppstå en mindre differanse ettersom forskjellen mellom faktisk arbeidskapital og normalisert arbeidskapital på verddivurderingstidspunktet blir diskontert i metode (i), men ikke i metode (ii).

Leasing (IFRS 16)

Regnskapsføring

Etter innføring av den nye leasingstandarden IFRS 16 regnskapsføres de aller fleste leieavtaler etter tilsvarende metodikk som tidligere ble benyttet for finansiell leasing. Det vil si at regnskapet vil inneholde fire elementer knyttet til leieavtalene:

- En *leieforpliktelse* i balansen som tilsvarende nåverdien av fremtidige leieforpliktelser diskontert med leieavtalens implisitte rente, eventuelt leietagers marginale lånerente. I etterfølgende perioder vil leieforpliktelsen *øke* med den kalkulatoriske rentekostnaden og *reduseres* med faktiske leiebetalinger inntil den blir null ved slutten av leieperioden.
- En *bruksretteiendel* som ved tidspunktet for inngåelse av leieavtalen vil balanseføres med samme beløp som leieforpliktelsen⁵ og avskrives lineært over leieavtalens levetid.
- *Avskrivninger* av bruksretteiendelen påvirker driftsresultatet (EBIT).
- *Finanskostnader* som representerer renten på leieforpliktelsen, påvirker resultat før skatt.

Merk at selve leiebetalingene ikke gjenfinnes som en kostnad, men har sin motpost i reduksjon av den balanseførte leieforpliktelsen. De kommende årenes leiebetalinger vil imidlertid opplyses om i notene til regnskapet, men på et aggregert nivå.

Behandling i verddivurderinger

I verdsettelsessammenheng skaper regnskapsføringen noen utfordringer, og i mange tilfeller ser vi at det er gjort feil eller uteglemler av forhold knyttet til leasing i verddivurderinger som vi gjennomgår.

I hovedsak er det to alternative tilnæringer til håndtering av leasing i verdsettelse:

- I. *Justere bort alle IFRS 16-effekter.* I verdsettelsen er vi opptatt av kontantstrømmenes størrelse og timingen av disse. Vi kan lage en justert «cash EBITDA» som inkluderer de faktiske utbetalingene som vil genereres av leieavtalene i årene fremover, og bruke denne i diskontert kontantstrøm-analysen. Vi må da justere bort avskrivninger knyttet til driftsretteiendelene, slik at ikke beregnet skatt på EBIT blir feil grunnet dobbeltregning av fradrag.⁶ Videre må vi ikke inkludere den balanseførte leieforpliktelsen i netto gjeld, siden det vil medføre en dobbeltregning av leiebetalingene. Leieforpliktelsen må også utelates fra netto gjeld ved estimering av gjeldsgrad i WACC-beregningen.

Vanlige feil ved bruk av metoden:

- Det tas ikke hensyn til at utbetalingene til leieavtaler i kontantstrømanalysen også må inkludere nye leieavtaler som vil erstatte de eksisterende. (Presise estimater kan være en utfordring om kun offentlig informasjon fra årsregnskapet er tilgjengelig.)
- Avskrivninger av bruksretteiendelen justeres ikke bort.
- Leieforpliktelsen inkluderes i netto gjeld.
- Leieforpliktelser justeres ikke bort i netto gjeld for sammenlignbare selskaper som benyttes i betaberegningen.

- II. *Beholde rammeverket fra IFRS 16 i verdsettelsen.* Det vil si at vi tilnærmer oss verdsettelsen ut fra det implisitte premisset i IFRS 16 om at leasing kan ses på som et 100 % lånefinansiert kjøp av en eiendel. Vi vil da i prinsippet behandle bruksretteiendelen som et hvilket som helst annet driftsmiddel, og vi beholder avskrivningene av den eksisterende eiendelen. Samtidig må vi forutsette at det investeres i nye eiendeler ved utløpet av de eksisterende leieavtalene (og inkludere avskrivninger knyttet til de nye driftsmidlene). Disse «investeringene» vil i virkeligheten finansieres fullt ut av ny leasinggjeld, men dette vil ikke direkte reflekteres i kontantstrømmen fra drift som vi diskonterer for å komme frem til virksomhetsverdien; effekten er indirekte gjennom at det forutsettes en høyere (konstant) gjeldsgrad i WACC-beregningen, som inkluderer leieforpliktelser i definisjonen av netto gjeld. Med denne metoden må eksisterende leieforpliktelser i balansen klassifiseres som netto gjeld, siden vi i de prognostiserte kontantstrømmene kun har inkludert investeringer knyttet til fremtidige nye leieavtaler.

gene» vil i virkeligheten finansieres fullt ut av ny leasinggjeld, men dette vil ikke direkte reflekteres i kontantstrømmen fra drift som vi diskonterer for å komme frem til virksomhetsverdien; effekten er indirekte gjennom at det forutsettes en høyere (konstant) gjeldsgrad i WACC-beregningen, som inkluderer leieforpliktelser i definisjonen av netto gjeld. Med denne metoden må eksisterende leieforpliktelser i balansen klassifiseres som netto gjeld, siden vi i de prognostiserte kontantstrømmene kun har inkludert investeringer knyttet til fremtidige nye leieavtaler.

Vanlige feil ved bruk av metoden:

- Man inkluderer balanseført leieforpliktelse i netto gjeld, men glemmer at denne kun representerer nåverdien av eksisterende leieavtaler, og unnlater derfor å inkludere investeringer knyttet til driftsmidler som skal erstatte de nåværende leasede eiendelene.

Ved nedskrivningsvurderinger etter IAS 36 vil metode (ii) måtte benyttes. Finanstilsynet har påpekt⁷ at bruksretteiendelen må inngå i den balanseførte verdien for den kontantgenererende enheten som skal testes for verdifall, og følgelig må avkastningskravet også estimeres ut fra en forutsetning om at leieforpliktelsen er finansiell gjeld. Finanstilsynet skriver: «Hvis et foretak velger å benytte andre prinsipper eller metoder, vil foretaket måtte dokumentere at dette prinsippet eller metoden ikke gir vesentlige forskjeller sammenlignet med det regnskapsprinsippet eller den beregningsmetoden som er i samsvar med IFRS.» Det vil neppe være praktisk å basere seg på å dokumentere dette i forbindelse med bruk av metode (i) sammenlignet med å utføre analysen etter metode (ii).

⁵ Eventuelt med justeringer for bl.a. aktiverte direkte utgifter til inngåelse av avtalen.

⁶ Merk at leasingavtaler oftest behandles som operasjonell leasing skattemessig, dvs. at man får skattemessig fradrag for de faktiske leiebetalingene.

⁷ Tematilsyn IFRS 16 *Leieavtaler*, 11.01.2021.

Eksempler på andre tekniske feil

I tillegg til det som er dekket i detalj ovenfor, er det flere andre områder hvor det typisk gjøres tekniske feil i diskontert kontantstrøm-analyser, og som vi av plasshensyn ikke vil gå nærmere inn på i denne artikkelen. Disse inkluderer (listen er ikke uttømmende):

- *Feil håndtering av diskontering.* F.eks. inkonsistens mellom diskontering av kontantstrømmen fra slutten av eller midten av hver prognoseperiode. Feilrisikoen er størst når verdsettelsesdatoen ikke er 31. desember, det vil si at første prognoseperiode ikke er et helt år. Det er også en betydelig feilrisiko å benytte forenklete beregninger som f.eks. Net Present Value (NPV)-formelen i Excel, som ikke eksplisitt tar hensyn til tidspunkter for kontantstrømmene sammenholdt med verdsettelsesdatoen.
- *Manglende konsistens mellom startdato for kontantstrømprognoser og balanse som benyttes til beregning av netto gjeld.* Fører til at kontantstrømmer dobbeltregnes eller utelates. Også her er feilrisikoen størst når verdsettelsesdatoen ikke er 31. desember.
- *Sammenblanding av reelle og nominelle kontantstrømmer.* F.eks. estimeres fremtidige inntekter og investeringer basert på dagens prisnivå uten å ta hensyn til inflasjon, men diskonteres med et nominelt avkastningskrav.

Typiske fallgruver ved bruk av multipler

Generelt om bruk av multipler

Multipelbaserte verdsettelsesmetoder er kjennetegnet ved antagelsen om at forholdstall (multipler) knyttet til markedsprisingen av børsnoterte selskaper eller prisingen i transaksjoner som involverer ikke-børsnoterte selskaper, er relevante å anvende på målselskapet.

I en multipelbasert verdsettelse sammenlignes virksomhets- og/eller egenkapitalverdien av referanseselskapene med utvalgte måltall (ofte knyttet til finansielle resultater). Den resulterende multiplikatoren anvendes deretter på de tilsvarende måltallene (faktiske historiske

eller estimerte fremtidige) til målselskapet for å estimere markedsverdien.

Multipelbaserte analyser benyttes ofte som en støttemetode til diskontert kontantstrøm-analyse. Den kontantstrømbaserte verdsettelsen gir mulighet for å reflektere et vesentlig høyere detaljnivå og fange opp selskapsspesifikke forhold. Samtidig kan ukritisk bruk av diskontert kontantstrøm-analyse lede til et resultat som totalt sett ikke er rimelig. Typisk skjer dette gjennom en kombinasjon av antagelser som isolert sett ikke synes urimelige, f.eks. tilsynelatende beskjedne forbedringer i inntektsvekst, marginer og arbeidskapitalbinding som til sammen likevel overvurderer selskapets realistiske muligheter gitt den aktuelle konkurranse situasjonen og markedet. En multipelanalyse kan fungere som et ankerfeste til markedsprising og på denne måten beskytte mot å komme frem til «fantasiverdier».

Multipelbaserte analyser oppfattes gjerne som intuitive og enkle å anvende. I praksis ser vi imidlertid at det er en rekke fallgruver og typiske feil knyttet til anvendelsen av multipelanalyser.

Det er viktig at multipelanalysen tar utgangspunkt i selskaper som i størst mulig grad er sammenlignbare med målselskapet. Referansegruppen som anvendes, bør omfatte selskaper/transaksjoner med lignende verdidrivere og som er gjenstand for lignende markedsutvikling sammenlignet med målselskapet. Vi ser mange tilfeller av at det er brukt liten tid og energi på å velge ut selskapene som inngår i referansegruppen, og selv om de er i samme bransje som målselskapet, kan de være lite sammenlignbare basert på andre kriterier. Jo vanskeligere det er å finne direkte sammenlignbare selskaper, jo viktigere er det å justere referansemultiplene for faktorer som målselskapets forventede fremtidige vekst, resultater, risiko og størrelse. I tillegg bør det justeres for potensielle spesifikke synergier/strategiske elementer som er reflektert i prisingen av referanseselskapene/-transaksjonene.

Multipler basert på børsnoterte selskaper

Noen generelle betraktninger knyttet til anvendelsen av markedsbaserte multipler:

- Markedsdata er som regel oppdatert og relativt enkelt tilgjengelig.
- Markedet for børsnoterte selskaper kan anses å være effektivt, det vil si at observerte priser kan anses å reflektere all tilgjengelig offentlig informasjon. Markedsprisingen skal i utgangspunktet reflektere vurderingene til godt informerte finansielle investorer.
- Børsnoterte aksjer er ofte likvide og er derfor mindre påvirket av likviditetsrabatter.
- Sammenlignbare børsnoterte og privateide selskaper kan i utgangspunktet anses å ha tilsvarende verdidrivere. (Det er ingen fundamentale forskjeller mellom noterte og unoterte selskaper.) Følgelig er det i mange tilfeller gode muligheter for å finne egnede referanseselskaper. En typisk utfordring kan likevel være at målselskapet som analyseres er mer spesialisert enn (delvis) sammenlignbare noterte selskaper, og at det kan være vanskelig å finne relevante «pure-play»-selskaper. (I mange tilfeller er de relevante virksomhetsområdene til de noterte selskapene en del av større konsern.)

Transaksjonsbaserte multipler

Noen generelle betraktninger knyttet til anvendelsen av transaksjonsbaserte multipler:

- I en del sammenhenger, særlig knyttet til analyser av spesialiserte selskaper eller i tilfeller hvor f.eks. nasjonale reguleringer for en bransje gjør at internasjonale selskaper er lite sammenlignbare, kan det være et større utvalg av relevante referanser fra transaksjoner enn basert på børsnoterte selskaper.
- Informasjon som er relevant for transaksjonene, kan imidlertid ofte være utilgjengelig. Det er normalt ikke et krav å offentliggjøre transak-

sjonsdata ved kjøp av et privat selskap, noe som kan gjøre det relevante utvalget begrenset.

- Aksjeanalytikere dekker normalt ikke private selskaper, og det er ofte begrenset informasjon knyttet til fremtidige prognoser for det oppkjøpte selskapet.
- Verdsettelse som ligger til grunn for transaksjoner, er kun relevante for en begrenset tidsperiode. Markedene er i kontinuerlig utvikling, og faktorer som var relevante ved en gitt transaksjon kan være mer eller mindre relevante når verdsettelsen blir utført.
- Transaksjonsmultipler kan inkludere forhold som kontrollpremier eller rabatter (avhengig av andelen som er omsatt).
- Transaksjonsmultipler kan videre påvirkes av forhold som kjøper-spesifikke synergier, kjøpers underliggende strategiske rasjonale eller andre spesifikke forhold ved transaksjonen (f.eks. salg i en krisesituasjon, «fire sale»). Dette gjør at multiplene observert i en transaksjon kan avvike fra en generell markedsaktørs oppfatning av verdien (bruksverdi vs. virkelig verdi, jf. del 1 av denne artikkelserien).
- Aksjekjøpsavtaler offentliggjøres normalt ikke. Det er dermed ikke transparent om transaksjonsmultipler inkluderer justeringer som følge av forhold i aksjonæravtaler, garantier, selgerkreditter, kjøperbegrensninger, earn-out-elementer, opsjoner eller lignende.

Manglende konsistens mellom perioder (historisk vs. fremtidig)

En typisk fallgrube vi ser ved bruk av multiplbaserte analyser, er at det tas utgangspunkt i en multipl basert på historisk inntjening som så anvendes som multiplikator på et estimat på fremtidig inntjening. I de fleste tilfeller forventes det vekst i resultater. Dersom den historiske multiplene anvendes på det høyere fremtidige resultatet, vil dette føre til en overestimering av virksomhetsverdien (alt annet likt).

Et enkelt eksempel illustrerer problemet:

- I en gjennomført transaksjon er virksomhetsverdien avtalt til 200. Siste tolv måneders driftsresultat var 20, mens driftsresultatet for de neste tolv månedene er forventet å vokse til 25. Multiplikatoren basert på siste tolv måneders driftsresultat er dermed 10x, mens multiplikatoren på neste tolv måneders resultat er beregnet til 8x.
- I praksis ser vi ofte eksempler på at det ikke i tilstrekkelig grad skiller mellom ulike multipler, og at multiplikatoren på 10x feilaktig anvendes på neste tolv måneders driftsresultat, noe som ville gitt en estimert virksomhetsverdi på 250.
- Alt annet likt innebærer denne tilnærmingen en overvurdering av virksomhetsverdien med 50 (250 – 200) som følge av en logisk brist. Det er derfor essensielt å kontrollere at det er samsvar mellom referansetidspunktet for multiplene og det finansielle måltallet multiplene benyttes på.

Manglende vurdering av utvikling i multipler fra referansetidspunktet

En annen typisk feil vi ser ved bruk av multiplbaserte analyser, er knyttet til manglende vurdering av utvikling i multipler fra referansetidspunktet. Alt annet likt vil dette kunne lede til enten over- eller underestimering av virksomhetsverdien på måletidspunktet.

Et enkelt eksempel for å illustrere:

- Per 31.12 var den relevante multiplene basert på siste tolv måneders driftsresultat vurdert til å være 10x.
- Per 30.06 skal det gjøres en oppdatert verdsettelse, og den samme multiplene på 10x legges til grunn basert på siste tolv måneders driftsresultat.
- I praksis ser vi ofte at det er mangelfulle vurderinger av om multiplene på 10x fortsatt er representativ, eller om markedsutviklingen indikerer en høyere eller lavere multipl. Avhengig av utviklingen i markedet kan dette lede til et for høyt eller lavt verdiestimat.

Manglende justering for forskjeller i verdidrivere

I praksis ser vi ofte at multiplbaserte analyser anvendes på en ukritisk og for enkel måte, og at det ikke i tilstrekkelig grad tas høyde for forskjeller i verdidrivere mellom målselskapet og referansegruppen som multiplikatoren er basert på. Dette kan for eksempel være knyttet til forventet fremtidig inntektsvekst, marginutvikling og usikkerhet/risiko.

Som i en analyse av diskonterte kontantstrømmer er det disse verdidriverne som er avgjørende for det endelige verdiestimatet. For eksempel er det naturlig at marginnivået er en viktig driver for hvilke EV/salg-multipler selskaper prises til.⁸ For EBIT- eller EBITDA-multipler er forventet fremtidig vekst i driftsresultatet normalt antatt å være en viktig driver for multiplnivået. (Ofte kan det da også være hensikts-

Tabell 6. Multipler

	Manglende konsistens mellom perioder		Konsistens mellom perioder	
	Siste tolv måneder	Neste tolv måneder	Siste tolv måneder	Neste tolv måneder
Driftsresultat	20	25	20	25
Multipl	10x	10x	10x	8x
Virksomhetsverdi	200	250	200	200

Tabell 6 illustrerer hvordan manglende konsistens mellom perioder for multipler og nøkkeltall (her: driftsresultat) kan føre til feil estimering av virksomhetsverdien. I eksempelet er det først benyttet feilaktig (bakoverskuende) multipl på 10x på neste tolv måneders driftsresultat, noe som fører til en overestimering av verdien på 50 (250 – 200). Dersom riktig (fremadskuende) multipl på 8x benyttes, er virksomhetsverdien i dette eksempelet lik, uavhengig av om man tar utgangspunkt i multipler og driftsresultat for de foregående eller neste tolv måneder.

⁸ Multipler basert på inntekter brukes ofte for selskaper som ennå ikke har generert positive resultater, og i slike tilfeller vil det være forventninger om fremtidige marginnivåer etter at lønnsomhet er oppnådd, som vil være relevant.

Tabell 7. Multipler - verdidriverjustering

Noterte selskaper	"EV / salgsinntekter"	EBIT margin
Selskap 1	1,9x	15,4 %
Selskap 2	2,2x	19,1 %
Selskap 3	0,3x	7,2 %
Selskap 4	2,1x	21,3 %
Selskap 5	2,3x	27,1 %
Selskap 6	1,1x	14,5 %
Selskap 7	0,8x	9,2 %
Selskap 8	0,8x	9,3 %
Selskap 9	1,1x	10,5 %
Selskap 10	0,4x	11,0 %
Gjennomsnitt	1,3x	14,5 %
Median	1,1x	12,8 %
Målselskap	n.a.	22,5 %

1) Uten verdidriverjustering

Inntekter målselskap	A	1 625
EV / salgsinntekter (median)	B	1,1x
Implisitt virksomhetsverdi	A * B	1 809

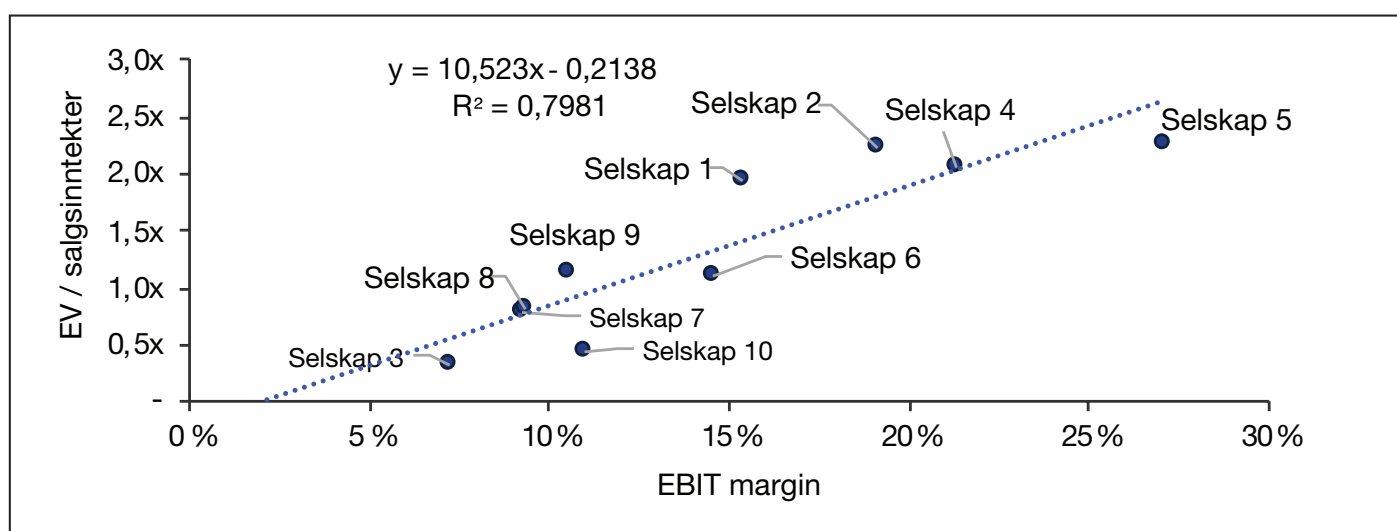
2) Med verdidriverjustering

Stigningstall	C	10,5231
Skjæringspunkt	D	(0,2138)
EBIT margin	E	22,5 %
Implisitt EV / salgsinntekter	F = (C * E) + D	2,2x
Inntekter målselskap	A	1 625
Implisitt virksomhetsverdi	F * A	3 500

messig å skille mellom organisk vekst og vekst knyttet til planlagte oppkjøp.)

Videre kan «cash conversion» av EBITDA være sentralt for multiplernivået – jo høyere investeringer (capex) som er nødvendige for at EBITDA skal opprettholdes/vokse, jo lavere er forventet multipl. I praksis ser vi imidlertid at underliggende verdidrivere ofte ikke belyses i tilstrekkelig grad ved bruk av multiplbaserte analyser. Typisk anvendes en multipl basert på en enkel gjennomsnittsberegning fra et referanseutvalg som multiplikator for målselskapet, ofte uten noen nærmere vurdering av hvordan verdidriverne for gjennomsnittsselskapet ser ut sammenlignet med målselskapet. I praksis ser vi at dette kan medføre betydelige skjevheter i de multiplbaserte analysene, og at det kan være store sprik mellom resultatene fra en diskontert konstantstrøm-analyse og multiplanalysen.

Alternative tilnæringer for å øke kvaliteten på de multiplbaserte analysene kan være å gjennomføre regresjonsbaserte analyser av sammenhengen mellom ulike multipler og antatte drivere for de relevante multiplene, eller legge ned mer arbeid i å identifisere de mest sammenlignbare selskapene med tanke på forventet utvikling i verdidrivere.

Tabell 7 illustrerer en multiplbasert verdivurdering av et målselskap med og uten verdidriverjustering. Basert på de noterte selskapene er median EV/salgsinntekter 1,1x, og ved å benytte denne multipl på målselskapets inntekter på 1 625 er det beregnet en implisitt virksomhetsverdi på 1 809. Grafen nedenfor tabellen illustrer derimot at det er en positiv sammenheng mellom EV/salgsinntekter og EBIT-margin for de noterte selskapene. Målselskapets EBIT-margin befinner seg i den øvre delen av intervall for de noterte selskapene. Dersom vi justerer for dette med utgangspunkt i en regresjonsanalyse på forholdet mellom EBIT-margin og EV/salgsinntekter for de noterte selskapene, estimerer vi isteden EV/salgsinntekter for målselskapet til 2,2x, noe som resulterer i en implisitt virksomhetsverdi på 3500. Eksempel illustrerer at dersom man ikke tar hensyn til underliggende verdidrivere, kan verdien av målselskapet bli feilestimert.

Manglende justering for andre selskaps-spesifikke forhold

Som diskutert ovenfor, gjøres det noen ganger risikotillegg i avkastningskravet i form av f.eks. småselskapspremie, landrisikopremie eller andre, selskaps-spesifikke risikopremier (f.eks. knyttet til størrelse, person-, kunde- og leverandøravhengighet). For at de ulike verdsettelsesmetodene skal gi konsistente resultater, vil man normalt sett forvente tilsvarende justeringer i en multiplbasert analyse (under forutsetning om at dette er selskaps-spesifikke justeringer som ikke er relevante for referansegruppen).

I praksis ser vi imidlertid at det ikke gjøres justeringer for slike forhold ved bruk av multiplbaserte analyser. Alt annet likt vil dette kunne lede til at verdiene som estimeres ved bruk av multiplbaserte analyser overvurderes.

En tilnærming kan være å gjøre en representativ nedjustering av multiplene for å reflektere disse forholdene.

Manglende justering for IFRS 16-effekter

Som omtalt ovenfor, har leasingstandarden IFRS 16 medført betydelige endringer i regnskapsføringen av leieavtaler sammenlignet med den tidligere standarden IAS 17. For selskaper som rapporterer etter norsk god regnskaps-skikk, gjelder NRS 14 *Leieavtaler*, som i hovedsak er basert på samme prinsipper som IAS 17, dvs. at operasjonelle leieavtaler ikke balanseføres, mens finansielle leieavtaler i all hovedsak regnskapsføres etter de samme reglene som i IFRS 16.

Det medfører at multipler hentet fra selskaper med forskjellige regnskaps-prinsipper kan bli vesentlig forskjellige (hvis omfanget av operasjonell leasing er betydelig), selv om de underliggende realitetene er de samme.

Eksempelvis vil en EV/EBITDA-multipl påvirket i både teller og nevner for et selskap som rapporterer etter IFRS 16:

- Virksomhetsverdien (EV) vil bli høyere ved at det legges til en høyere netto gjeld på toppen av egenkapitalverdien (sistnevnte er den samme).
- EBITDA vil bli høyere ved at leiebetalinger (for leasingavtaler som tidligere ble klassifisert som operasjonelle) ikke lenger føres som en drifts-kostnad.

Det kan altså være krevende å sammenligne multipler mellom selskaper som rapporterer etter IFRS og etter norsk god regnskaps-skikk, og historiske multipler for et selskap som har implementert IFRS 16, vil heller ikke være direkte sammenlignbare med multiplene etter implementeringen.

For å oppnå høyere grad av sammenlignbarhet, bør tallgrunnlaget for de ulike selskapene justeres slik at de følger samme prinsipp, enten slik at effektene av IFRS 16 justeres vekk, eller slik at de legges til for selskapene som i utgangspunktet ikke rapporterer etter IFRS (jf. beskrivelsen i tidligere punkt om Leasing (IFRS 16)). Slike justeringer er ofte krevende fordi ikke all nødvendig informasjon er offentlig tilgjengelig.

Oppsummering

I denne artikkelen har vi sett nærmere på typiske fallgruver vi ser i verddivurderinger, både ved bruk av diskontert kontantstrøm-analyser og multiplbaserte analyser. Basert på mange års erfaring fra gjennomgang av et stort antall verdsettelsesmodeller ser vi at de ofte inneholder feil og/eller logiske brister. Det er derfor viktig å sette av tilstrekkelig tid til å gjøre en grundig jobb og sørge for at verdsettelsesmodellene er oppdaterte, regner teknisk riktig og er fri for logiske brister. Artikkelen gir eksempler på noen av de forholdene vi oftest observerer i praksis, men er ikke en uttømmende oversikt.

I tillegg til de typiske fallgruvene ved de ulike verddivurderingsmetodene som vi har omtalt ovenfor, vil vi avslutningsvis påpeke at det ofte også er logiske brister knyttet til den samlede bruken og konklusjonene som trekkes fra de ulike analysene. Noen eksempler:

- Det er betydelige forskjeller mellom resultatene fra diskontert kontantstrøm-analyse og multiplbaserte analyser, uten at årsaken til forskjellene er nærmere forklart.
- Det benyttes en skjønsmessig vektning av resultatene fra ulike verdsettelsesmetoder som gir helt forskjellige resultater. Dette er ofte en indikasjon på at metodene ikke er anvendt konsistent og/eller at en eller flere av metodene kan være lite egnet.
- Multiplanalysene gir ikke ønskede resultater og tilpasses skjønsmessig/opportunistisk for å være konsistent med resultatene fra diskontert kontantstrøm-analysen (eller motsatt).

Safe Harbour under supplerings-skatteloven (Pillar 2) i Norge

Norge har innført deler av OECDs modellregler om global effektiv minimumsskatt på 15 prosent («Pillar 2»)¹ i lov om suppleringskatt som trådte i kraft 1. januar 2024. Reglene innebærer betydelige endringer i beskatningen av foretak som er omfattet. Enheter som er del av et multinasjonalt konsern med konsolidert global omsetning over 750 millioner euro i to av de siste fire årene, omfattes av reglene. Suppleringskatteloven i Norge innebærer også at rene norske konsern omfattes.

Advokat
**Hilde Annette Skougstad
Gamkinn**
Manager i KPMG Law

1. Regler om Safe Harbour

Suppleringskatteloven § 5-7 gir departementet fullmakt til å fastsette Safe Harbour-regler som godkjennes av Inclusive Framework.² Regler om Safe Harbour er implementert i forskrift til suppleringskatteloven som ble publi-

sert og trådte i kraft 26. mars 2024, med virkning for inntektsåret 2024.³

Reglene om Safe Harbour skal forenkle og redusere administrasjons- og etterleveskostnader ved å gi blant annet lavere kostnader, samt forenklede beregninger og rapporteringsplikter for både skattytere og skatteadministrasjoner.⁴ Det er valgfritt for omfattede konsern å benytte en Safe Harbour-regel. Som utgangspunkt gjøres valget årlig og for én og én jurisdiksjon. Med Safe Harbour menes «regler som gir rapporterende konsernenhet en valgadgang til å sette suppleringskatten i en jurisdiksjon til null for et regnskapsår, dersom vilkårene for å bruke den aktuelle Safe Harbour-regelen er oppfylt».⁵

Det er hittil gitt tre Safe Harbour-regler gjennom OECD Inclusive Framework⁶, og det kan komme flere. Det er foreløpig

implementert en midlertidig og en permanent regel om Safe Harbour i norsk rett. Det betyr at et omfattet konsern på visse vilkår kan sette ordinær suppleringskatt i en jurisdiksjon til null, og også forenkle sin rapporteringsplikt.⁷

Suppleringskattepliktige fastsetter eget grunnlag for og beregner suppleringskatt selv. Konsernenheter og faste driftsteder rapporterer suppleringskatt i informasjonsmeldingen GloBE Information Return (GIR). GIR er utarbeidet av OECD Inclusive Framework, og vil bli utvekslet mellom jurisdiksjonene. I tillegg kommer levering av norsk suppleringskattemelding, der det bare er selskap som faktisk betaler suppleringskatt etter suppleringskatteloven som skal levere slik melding. Skattemeldingen skal i utgangspunktet bare inneholde opplysninger ikke opplyst om i GIR. GIR skal også fylles ut dersom et omfattet konsern benytter seg av en Safe Harbour. Det skal her blant annet opplyses om hvilken Safe Harbour-regel som er benyttet. I tillegg må enheten fylle ut poster med opplysninger om inntekt og skatt, avhengig av hvilken Safe Harbour som er benyttet.

1 Pillar 2 er en del av OECDs Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)-prosjekt. Formålet er å bekjempe skatteunndragelse og utnyttelse av hull i skattesystemet av multinasjonale selskaper. Pillar 2-reglene, også kjent som "Globe Rules" (Global anti-Base Erosion Rules), skal sikre at multinasjonale selskaper (MNE) betaler en minimumsskatt på sine inntekter uavhengig av hvor de opererer. Dette skjer gjennom tre regler: hovedregel (i) om skatteinkludering (Income Inclusion Rule forkortet (IIR), der utgangspunktet er at morselskapet øverst i eierkjeden blir suppleringskattepliktig for en eventuell underbeskattet inntekt for konsernenheter i en annen jurisdiksjon. Suppleringskatten er differansen mellom en skattesats på 15 prosent og den faktiske beskatningen. Nasjonal suppleringskatt er regel nummer 2 (Qualified Domestic Minimum Top-up Tax forkortet QDMTT) og innebærer at den enkelte lokale konsernenhet svarer sin andel av suppleringskatt i hjemlandet. Regel nummer tre om skattefordeling) Undertaxed Profit Rule (UTPR) får virkning dersom beregnet suppleringskatt fra underbeskattede konsernenheter ikke fanges opp av de to førstnevnte reglene.

2 Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 46.

3 Norske regler om Safe Harbour er regulert i forskrift, slik at nye Safe Harbour-regler kan implementeres i internretten raskere.

4 Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 76.

5 Forskrift til suppleringskattelov § 5-7-1 (definisjon).

6 OECD Inclusive Framework on BEPS er en internasjonal gruppe med ca. 140 land og jurisdiksjoner som samarbeider for å implementere tiltak mot skatteunndragelse og aggressiv skatteplanlegging. Rammeverket er en del av OECDs prosjekt for å bekjempe Base Erosion and Profit Shifting (BEPS), med fokus på strategier multinasjonale selskaper kan bruke for å redusere skatter ved å flytte overskudd til lav- eller nullskattejurisdiksjoner.

7 Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt på underbeskattet inntekt i konsern, s. 53.

2. Permanent kvalifisert Safe Harbour tilknyttet nasjonal suppleringskatt (QDMTT Safe Harbour)

2.1 Innledning

Det er innført en norsk permanent regel om Safe Harbour tilknyttet kvalifisert nasjonal suppleringskatt⁸, også kalt Qualified Domestic Minimum Top-up Tax (QDMTT). Den permanente Safe Harbour benyttes når det er beregnet nasjonal suppleringskatt i en annen jurisdiksjon for å unngå å beregne suppleringskatt etter skatteinkluderingsreglene.

Utgangspunktet er at den nasjonale suppleringskatten skal trekkes fra ved beregning av suppleringskatt etter skatteinkluderingsreglene. Det følger av hovedregelen om beregning av suppleringskatt at suppleringskatten «beregnes samlet for hver jurisdiksjon. Denne utgjør suppleringskattesatsen multiplisert med det overskytende skattegrunnlaget, tillagt etterberegnet suppleringskatt og fratrukket nasjonal suppleringskatt».⁹ Årsaken til dette er at reglene gir mulighet for ulik utføring av nasjonal suppleringskatt (QDMTT), som kan medføre at nasjonal suppleringskatt blir lavere enn suppleringskatt etter skatteinkluderingsreglene. Det betyr at man må ha to beregninger; en for hver av de ulike reglene.

Ved bruk (valg) av nasjonal suppleringskatt (QDMTT) Safe Harbor settes suppleringskatten etter skatteinkluderingsreglene i denne jurisdiksjonen til null, slik at det bare blir beregnet nasjonal suppleringskatt. Det forutsetter imidlertid at både den nasjonale suppleringskatten og tilhørende (QDMTT) Safe Harbour er kvalifisert.

Det stilles flere krav til en kvalifisert nasjonal suppleringskatt for at den skal aksepteres som en Safe Harbour. Det er G2Os Inclusive Framework on BEPS (OECD) som vurderer om en kvalifisert nasjonal suppleringskatt opp-

fyller disse. Det er forventet at det utarbeides en liste over jurisdiksjoner der OECD anser den nasjonale suppleringskatten (QDMTT) som kvalifisert. Det innebærer blant annet krav til regnskap, konsistens, administrasjon og lokalt regnskapsspråk. En godkjent kvalifisert nasjonal suppleringskatt Safe Harbour åpner for at suppleringskatten i en jurisdiksjon kan settes til null der den respektive jurisdiksjonen har innført en nasjonal regel om suppleringskatt. Det medfører at konsernenhetene ilegges en skatt på 15 prosent i sin hjemstat, og dermed eliminerer behovet for en separat effektiv skatteberegning for den jurisdiksjonen.

2.2 Forenklet beregningsmetode Safe Harbour og tre tester

Som nevnt ovenfor stilles det flere krav til en kvalifisert nasjonal suppleringskatt Safe Harbour: (i) kvalifisert nasjonal suppleringskatt skal beregnes basert på øverste morselskaps regnskapsspråk eller et lokalt regnskapsspråk som oppfyller visse vilkår, (ii) beregning av kvalifisert nasjonal suppleringskatt skjer på tilsvarende måte som beregning av ordinær suppleringskatt unntatt der modellreglene eksplisitt krever eller tillater noe annet, og (iii) jurisdiksjonen som ilegges kvalifisert nasjonal suppleringskatt, må tilfredsstillende krav som følger av den løpende overvåkningsprosessen som ligner på den som gjelder for den ordinære suppleringskatteregelen.¹⁰

Den permanente Safe Harbour-regelen innebærer tre tester og en forenklet beregningsmetode for uvesentlige konsernenheter («NMCE»). Suppleringskatt i en jurisdiksjon skal anses som null for et regnskapsår dersom en av testene nedenfor er oppfylt:

1. Routine Profits-test ¹¹	2. De minimis-exclusion ¹²	3. Effektiv skattesats ¹³	Ytterligere regler om forenklete beregninger vil mest sannsynlig bli gitt i OECDs administrative retningslinjer.
Testen er oppfylt dersom justert overskudd i jurisdiksjonen er lik eller mindre enn det substansbaserte inntektsfradraget beregnet etter suppleringskatteloven § 5-3 (GIR post 3.2.1.1.3-post 3.3.2.1). Kan benytte forenklet beregning (LLR) for uvesentlige konsernenheter.	Testen er oppfylt om gjennomsnittlig samlet inntekt i jurisdiksjonen er mindre enn 10 millioner euro, og gjennomsnittlig samlet resultat er mindre enn 1 million euro, beregnet etter suppleringskatteloven § 5-5 (GIR post 3.2.1.1.3 og 2.2.2 i GIR). Kan benytte forenklet beregning (LLR) for uvesentlige konsernenheter.	Testen er oppfylt om den effektive skattesatsen beregnet etter suppleringskatteloven § 5-2 er minst 15 % (beregnes i GIR del 3). Kan benytte forenklet beregning (LLR) for uvesentlige konsernenheter.	

Videre kan uvesentlige konsernenheter forenkle beregninger og rapporteringen i tilfeller der det ikke skal beregnes suppleringskatt i en jurisdiksjon. Uvesentlige enheter er definert i forskrift § 5-7-21 (1) som:

«enbeter, herunder faste driftssteder, som er del av et konsern i samsvar med § 1-5-1 første ledd bokstav a nr. 1, men som er utelatt fra konsernregnskapet utelukkende på grunn av størrelse eller vesentlighetsgrunner. Et fast driftssted er kun uvesentlig dersom hovedenbeten er en uvesentlig konsernenbet.»

Forenklet beregningsmetode Safe Harbour innebærer at uvesentlige konsernenheter benytter tall fra land-for-land-rapporten og ikke fra regnskapet, mens de øvrige

⁸ Forskrift til suppleringskattelov kapittel 5 B om Safe-Harbour - regler knyttet til kvalifisert nasjonal suppleringskatt.

⁹ Suppleringskatteloven § 5-1 (2).

¹⁰ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 55.

¹¹ Forskrift til suppleringskattelov § 5-7-20 bokstav a.

¹² Forskrift til suppleringskattelov § 5-7-20 bokstav b.

¹³ Forskrift til suppleringskattelov § 5-7-20 bokstav c.

konsernenhetene gjør vanlige beregninger (i informasjonsmeldingen del 3, det vil si GIR).

Forskjellen mellom testene ovenfor og tilsvarende tester under den midlertidige overgangsregelen land-for-land Safe Harbour som er presentert nedenfor, er at testene anvendes ved bruk av supplerings-skattereglene, med forenklete beregninger av inntekter, omsetning og skatteberegninger (i motsetning til å bruke land-for-land-rapporten og kvalifiserte finansregnskapsdata). Effekten av å møte noen av testene ovenfor er som nevnt at supplerings-skatten for en jurisdiksjon er null for det relevante regnskapsåret.

3 Midlertidig Safe Harbour-regler knyttet til land-for-land-rapportering

3.1 Innledning

Den midlertidige land-for-land-rapporteringen (CbCR) Safe Harbour reduserer det globale konsernets supplerings-skatt i en jurisdiksjon til null om ett av tre alternative vilkår er oppfylt. Den midlertidige Safe Harbour-regelen kan skattepliktige benytte i tre år etter at supplerings-skatteloven trådte i kraft. Regelen gjelder for regnskapsår som begynner senest 31. desember 2026, men ikke for regnskapsår som slutter etter 30. juni 2028. Skattepliktige kan i praksis benytte den midlertidige regelen i omtrent tre år etter at supplerings-skattereglene trer i kraft.¹⁴

3.2 Tre alternative vilkår

Dersom konsernet oppfyller ett av tre alternative vilkår, kan supplerings-skatten i en jurisdiksjon settes til null for den aktuelle perioden.¹⁵ Det er én alternativ test per jurisdiksjon for å kvalifisere for land-for-land Safe Harbour:

Reglene om Safe Harbour skal forenkle og redusere administrasjons- og etterlevelseskostnader ved blant annet å gi lavere kostnader, samt forenklete beregninger og rapporteringsplikter for både skattytere og skatteadministrasjoner.

1. De minimis-test ¹⁶	2. Forenklet ETR test ¹⁷	3. Routine profits test ¹⁸						
Konsernet har i sin kvalifiserte ¹⁹ land-for-land-rapport rapportert en samlet inntekt på under 10 millioner euro, og	Forenklet effektiv skattesats / Overskudd (tap) før inntektsskatt \geq Overgangssats ²⁰	Konsernets resultat før skattekostnad i land-for-land-rapporten er lik eller lavere enn det substansbaserte inntektsfradraget ²¹ for konsernenhetene i jurisdiksjonen.	Om en jurisdiksjon mislykkes med land-for-land Safe Harbour, kan den ikke bruke den i fremtidige år.					
et resultat før skattekostnad på mindre enn 1 million euro, for den relevante jurisdiksjonen.	Overgangssatser: ²² <table border="1"> <thead> <tr> <th>2023/24</th> <th>2025</th> <th>2026</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>$\geq 15\%$</td> <td>$\geq 16\%$</td> <td>$\geq 17\%$</td> </tr> </tbody> </table>	2023/24		2025	2026	$\geq 15\%$	$\geq 16\%$	$\geq 17\%$
2023/24	2025	2026						
$\geq 15\%$	$\geq 16\%$	$\geq 17\%$						

De minimis-testen omfatter konsern som har rapportert i sin kvalifiserte land-for-land-rapport en samlet inntekt på under EUR 10 millioner, og et resultat før skatt på mindre enn EUR 1 million i den relevante jurisdiksjonen.

¹⁶ Forskrift § 5-7-30 (1) bokstav a.

¹⁷ Forskrift § 5-7-30 (1) bokstav b.

¹⁸ Forskrift § 5-7-30 (1) bokstav c.

¹⁹ En kvalifisert land-for-land-rapport legges til grunn, og dette vurderes ut fra om rapporten er utarbeidet basert på et kvalifisert regnskap. Et kvalifisert regnskap er enten (i) samme regnskap benyttet ved utarbeidelse av det øverste morselskapets konsernregnskap, (ii) den enkelte konsernenhets regnskap utarbeidet i samsvar med et akseptert eller autorisert regnskapsspråk, og med etterrettelig informasjon, eller (iii) en konsernenhets regnskap benyttet som grunnlag for å utarbeide konsernets land-for-land-rapport, men bare i tilfeller der den respektive konsernenhet ikke er inkludert i konsernregnskapet på grunn av materielle grunner eller konsernenhetens størrelse, se Prop. 29 LS (2023-2024) Lov om supplerings-skatt, s. 54.

²⁰ Den forenklete, effektive skattesatsen beregnes ved å dele de forenklete, dekkede skattene (inntektsskatt utgift rapportert i MNEs finansielle rapporter, minus ev. skatter som ikke er dekkede skatter eller skatter knyttet til usikre skatteposisjoner) med overskuddet eller tapet før skatt rapportert i det globale konsernets land-for-land-rapporter (CbCR).

²¹ Beregnet etter supplerings-skatteloven § 5-3 (om substansbasert inntektsfradrag).

²² Forskrift til supplerings-skattelov § 5-7-30 (3) bokstav c.

¹⁴ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om supplerings-skatt, s. 49.

¹⁵ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om supplerings-skatt, s. 53.

Videre gjelder en forenklet effektiv skattesatstest (nr. 2); om konsernet har en effektiv skattesats på minst 15 prosent for regnskapsår som begynner i 2023 og 2024, minst 16 prosent i 2025 og minst 17 prosent i 2026. Effektiv skattesats beregnes ved å dele skattekostnad i konsernets kvalifiserte²³ regnskap på resultat før skattekostnad som rapportert i land-for-land-rapporten. Skattekostnaden hentes fra konsernets kvalifiserte regnskap og justeres for skatter ikke omfattet etter supplerings-skattereglene og usikre skatteposisjoner.²⁴

I test nr. 3 skal konsernets resultat før skattekostnad i land-for-land-rapporten før skatt i jurisdiksjonen være lik eller lavere enn det substansbaserte inntektsfradraget for konsernenhetene i jurisdiksjonen som beregnet etter suppleringskatteloven § 5-3.²⁵

Merk at dersom et konsern ikke anvender den midlertidige Safe Harbour-regelen i et tidligere regnskapsår hvor konsernet har vært undergitt supplerings-skatteregler i en jurisdiksjon, kan det ikke benytte seg av Safe Harbour-regelen i etterfølgende regnskapsår. I praksis betyr det at om konsernet først faller ut av Safe Harbour-regelen ett år, medfører det at konsernet mister adgangen til å benytte regelen i en jurisdiksjon for de etterfølgende årene.²⁶

Om konsernet ikke oppfyller vilkårene for midlertidige land-for-land Safe Harbour, skal konsernet i stedet gjøre en

full beregning etter de ordinære supplerings-skattereglene, herunder av den effektive skattesatsen og supplerings-skatten for den relevante jurisdiksjonen.²⁷

Nasjonale konsern har ingen plikt til å utarbeide land-for-land-rapport siden de mangler internasjonal tilstedeværelse. Dette tilsier som utgangspunkt at nasjonale konsern ikke vil kunne benytte den midlertidige Safe Harbour-overgangsregelen som baserer seg på land-for-land-rapportering. Det kan likevel gi urimelige utslag, og departementet kommer tilbake til dette spørsmålet.²⁸

4. Rapportering og endring av suppleringskatt, tilleggsskatt mv.

Ved bruk av Safe Harbour-regler er det ingen plikt å levere norsk supplerings-skattemelding siden suppleringskatten settes til null. Videre er det fritak fra leveringsplikt for GIR, dersom den leveres av øverste morselskap eller annen konsernenhet til en jurisdiksjon Norge har informasjonsutvekslingsavtale med. Foreløpig ser det ut som dette også gjelder ved anvendelse av Safe Harbour. Konsernenheter med fritak fra leveringsplikt fordi opplysningene leveres av en annen konsernenhet, skal gi notifikasjon til skattemyndighetene om hvilken konsernenhet som leverer, og i hvilken jurisdiksjon. Norske konsernenheter kan avtale seg imellom hvem som skal gi notifikasjon. Likevel er det en risiko for sanksjoner dersom GIR ikke blir levert, uten hensyn til en ev. inngått avtale.

Første rapporteringsfrist er i juni 2026, som er 18 måneder fra utløpet av det første regnskapsåret til det øverste morselskapet. Fra og med inntektsåret 2025 er rapporteringsfristen 15 måneder. Frist for å levere norsk skattemelding for suppleringskatt er tidligst 30. juni 2026, som er én måned etter leveringsfrist for GIR. Suppleringskatt betales én måned etter levering av suppleringskattemelding.

Når det gjelder forhåndsvarsling for enkeltvedtak, skal den vedtaket retter seg mot, forhåndsvarsles med en passende uttalelsesfrist om saken. I saker om Safe Harbour-regler²⁹ er fristen for å uttale seg seks måneder.³⁰

Frist for å endre fastsetting av suppleringskatt er fem år etter at skattemeldingen er levert. Det er verdt å merke seg at fristen for å bestride bruk av Safe Harbour-regler³¹ er tre år etter at melding for suppleringskatt er mottatt.³² Det er skattepliktig enhet som må anmode skattemyndighetene om en endring. Det er foreløpig ikke avklart hvordan endring av GIR skal gjennomføres.

Suppleringskatt følger gjeldende regler om tilleggsskatt i skatteforvaltningsloven. Norske skattemyndigheter vil neppe sanksjonere brudd på reglene nå i innfasingsperioden, og følger dermed OECDs føringer om å være tilbakeholdne i startfasen.

²⁹ Gitt i medhold av [suppleringskatteloven § 5-7](#).

³⁰ Skatteforvaltningsloven § 12-6 (1).

³¹ Gitt i medhold av [suppleringskatteloven § 5-7](#).

³² Skatteforvaltningsloven § 5-6 (1).

²³ Det gjelder vilkår for å anse et regnskap som kvalifisert, og én mulighet for konsernet er å benytte regnskapet utarbeidet som konsernregnskap til det øverste morselskapet.

²⁴ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 54.

²⁵ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 54.

²⁶ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 53.

²⁷ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 54.

²⁸ Prop. 29 LS (2023-24) Lov om suppleringskatt, s. 54.

Fastsetting av grunnlaget for eiendomsskatt

Rettstridig å nekte innsyn

Den kommunale praksisen med å nekte innsyn i fastsetting av grunnlaget for eiendomsskatt er rettsstridig. Det fastslås i dom av 18. desember 2023, fra Borgarting lagmannsrett, som ble rettskraftig 4. april i år.

Advokat
Marianne Brockmann Bugge
Partner RSM Advokatfirma

Juridisk medarbeider
Marley Flåtrud
RSM Advokatfirma

Siden eiendomsskatten ble innført, har det vært en praksis fra kommunenes side å nekte utenforstående innsyn i hvordan de konkret har kommet frem til verdien av en eiendom som grunnlag for eiendomsskatt på hytte- og fritidseiendommer, samt næringseiendom. Ved søk i eiendomsskattelistene som offentliggjøres, skal man kunne finne frem til skattegrunnlaget for alle eiendommer som er underlagt eiendomsskatt, men listene forteller ikke detaljene i hvordan kommunen har kommet frem til det konkrete skattegrunnlaget for den enkelte eiendom. Det gjør det vanskelig å vite om en eiendom har fått en riktig takst, sammenlignet med andre eiendommer i samme område og/eller kategori i en kommune.

Eiendommens objektiviserte omsetningsverdi

I de kommunene som har vedtatt å innføre eiendomsskatt, er regelverket gjerne gjennomført som en sjablongtakst. Dette som et alternativ til «allmenn taksering» som er en individuell vurdering av taksten for hver enkelt eiendom. Eieendomsskattelova forutsetter samtidig at grunnlaget en skal frem til for eiendomsskatten, er eiendommens «objektiviserte omsetningsverdi», jf. eieendomsskattelova § 8A-2 første ledd.

Korreksjonsfaktorer

Fordi sjablongen alene pr. definisjon er skjematisk utformet og dermed også noe grovmasket, kan den gi utslag som ikke treffer lovens forutsetning. For å imøtegå dette benyttes gjerne såkalte korreksjonsfaktorer, som er tallfaktorer som skal fange opp særlige forhold ved den enkelte eiendom, og som kan gi grunnlag for å justere taksten som fremkommer av sjablongen, opp eller ned. Forholdene det er snakk om er gjerne fysiske egenskaper ved eiendommen som beliggenhet, eksponering, tilgjengelighet, parkeringsmuligheter og takhøyde mv. Mens tallet 1 representerer normalen, betyr eksempelvis bruken av faktortallet 1,2 at kommunen har ment det er grunnlag for å justere verdien opp med 1,2 ganger av kvadratmeterprisen som følger av sjablongen, dvs. en 20 % økning. Tilsvarende vil en faktor på 0,8 bety en nedjustering av taksten med 20 %.

Likebehandlingsprinsippet

Bruken av korreksjonsfaktorer er en utpreget skjønsmessig øvelse, og hvor den enkelte eiendomsbesitter i dag i praksis er prisgitt kommunens innsikt og eventuelle bruk av relevant kompetanse i verdsettelsesspørsmålet. Fordi likebehandling er et grunnleggende

prinsipp for eiendomsskatten, som for alle skatteformer og forvaltningen generelt, er muligheten for innsyn og kontroll av hvordan den enkelte kommune bruker korreksjonsfaktorene, viktig, og i noen tilfeller avgjørende for å kunne slå fast om en takst er riktig. Inntil ovennevnte lagmannsrettsdom kom, var dette ikke mulig.

Mer om lagmannsrettsdommen

Saken som ble behandlet av Borgarting lagmannsrett, gjaldt Notodden kommune, som hadde nektet en hytteeier innsyn i kommunens bruk av korreksjonsfaktorer på nabohyttene, til å justere taksten på eiendommene. Kommunens begrunnelse for å nekte innsyn var at informasjonen var taushetsbelagt. Hytteeierens klage til statsforvalteren førte imidlertid frem, og saken endte i domstolen fordi kommunen valgte å saksøke statsforvalteren, med krav om at dennes vedtak måtte kjennes ugyldig. Kommunen tapte imidlertid først i tingretten, deretter lagmannsretten, og kommunens anke til Høyesterett ble avvist av Høyesteretts ankeutvalg 4. april i år.

Den rettskraftige lagmannsrettsdommen slår fast at korreksjonsfaktorene

som benyttes av kommunen til å verdsette en eiendom, i seg selv ikke er opplysninger «om noens formues- eller inntektsforhold eller andre økonomiske [...] eller personlige forhold» som er underlagt taushetsplikt etter skatteforvaltningsloven § 3-1 første ledd. Videre mente retten at faktorene heller ikke bygget på slike forhold. Retten mente derfor at bruken av korreksjonsfaktorene kun ville være undergitt taushetsplikt dersom lovens formål skulle tilsi dette, og at det kun vil være unntaksvis.

Praksis fremover

Lagmannsrettens dom betyr at kommunen ikke kan opprettholde sin praksis med å avvise innsynsforespørsler som gjelder kommunens bruk av korreksjonsfaktorer, på generelt grunnlag. I praksis betyr dette at den enkelte kommune, som utgangspunkt må åpne for innsyn i eiendomsskattedelene for fritids- og næringsseidommer, og at de kun unntaksvis kan holde tilbake opplysninger. Opplysninger som holdes tilbake kan da ikke, slik vi leser dommen, verken være bruken av indre eller ytre faktorer i et gitt tilfelle eller opplysninger som gjelder fysiske egenskaper ved en eiendom.

Vi bistår en rekke eiere av næringsseidom i å kontrollere at kommunens fastsettelse av takstgrunnlaget for eiendomsskatten er riktig. I tillegg til at vi erfarer at et system med sjablongtakst generelt åpner for at terskelen for at det begås feil, er lav, ser vi betydningen av transparens i måten kommunene kommer frem til eiendomsskattegrunnlaget på. Det siste er viktig og i noen tilfeller helt avgjørende for å kunne slå fast om taksten er korrekt. Vi mener derfor at bruken av korreksjonsfaktorer bør fremgå av eiendomsskatteliste som del av begrunnelsen, sammen med øvrige opplysninger som viser hvordan kommunen har kommet frem til en eiendoms konkrete takst.

Rett til innsyn i skattesedler for næringsseidom

Vi har i lengre tid jobbet for retten til innsyn spesielt i skattesedler som gjelder næringsseidom, og ment at det ikke er grunnlag for å holde opplysningene som fremgår av disse, tilbake.

Skatteforvaltningsloven gjør eksplisitt unntak fra forvaltningens taushetsplikt i § 3-1, når opplysningene er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig, jf. § 3-7 bokstav c. Korreksjonsfaktorene bygger som nevnt gjerne på faktiske forhold og fysiske egenskaper ved eiendommen. For næringsseidom dreier det seg normalt om forhold som enkelt lar seg besiktige, også av allmenheten fordi den vil ha tilgang til eiendommen og dens bygg som kunde, besøkende eller andre. Besiktigelsen fra kommunens side i forbindelse med takseringen, skjer dessuten normalt kun utenifra.

Etter vårt syn gjør derfor taushetsplikten seg i enda mindre grad gjeldende for næringsseidom enn for hytter og fritidseidommer.

Skattesedlene for næringsseidom inneholder kommunens bruk av korreksjonsfaktorer, og uten disse mangler man grunnlag for å forstå og/eller mene noe sikkert om taksten kommunen har kommet frem til for den enkelte eiendom, er riktig. Innsynsretten er en viktig rettssikkerhetsgaranti for at eiere av eiendom, kan ettergå måten kommunen vurderer og takserer den enkelte eiendom, herunder hvordan kommunen benytter korreksjonsfaktorene. Selv om eiendomsskatten er masseforvaltning og sjablongreglene gjør det vanskelig helt å utelukke det som kan fremstå som tilfeldige forskjeller, gjelder likebehandlingsprinsippet.

Det har vært en praksis fra kommunenes side å nekte utenforstående innsyn i hvordan de konkret har kommet frem til verdien av en eiendom som grunnlag for eiendomsskatt på hytte- og fritidseidommer, samt næringsseidom.

Vi er i svært tilfredse med lagmannsrettens dom og at kommunens praksis med å nekte oss innsyn i skattesedler som gjelder annen næringsseidom, endelig er tilsidesatt som rettsstridig.

Kommersielle avtaler med det offentlige kan innebære ulovlig statsstøtte

Avtaler med det offentlige kan innebære ulovlig statsstøtte, med den konsekvens at avtalemotparten må tilbakeføre støtten med tillegg av renter. Private aktører kan i ytterste konsekvens bli møtt med påstander om ulovlig støtte i inntil ti år etter avtaletidspunktet. Aktører som handler med det offentlige, bør bidra til å sikre etterlevelse av statsstøtteregelverket og lagre relevant dokumentasjon i minimum ti år.

Advokat
Wenche Sædal
Partner Advokatfirmaet
Thommessen

Advokat
Hanna Håberg
Senior Associate Advokatfirmaet
Thommessen

Advokatfullmektig
Nina M. Havig Bredvold
Associate Advokatfirmaet
Thommessen

Statsstøtteregelverket

En grense for det offentliges handlefrihet

Det offentlige står i utgangspunktet fritt til å inngå avtaler og andre økonomiske disposisjoner. Statsstøtteregelverket setter imidlertid enkelte begrensninger, jf. EØS-avtalen artikkel 61 (1).¹ Formålet med regelverket er å hindre at enkelte foretak eller næringer favoriseres fremfor andre. Målsettingen er å sikre like konkurransevilkår og et vel fungerende marked i EU/EØS.

Dersom en disposisjon innebærer statsstøtte, må støtten hjemles i et unntak. Statsstøtte som tildeles uten hjemmel i et unntak, er forbudt, og må tilbakebetales av mottakeren i sin helhet med tillegg av renter (tilbakeføringsplikten).

Statsstøtte kan forekomme på mange måter, for eksempel gjennom kommersielle avtaler hvor det offentlige har kjøpt til overpris eller solgt til underpris. Regelverket retter seg mot enhver som forvalter offentlige midler, herunder

både kommuner og fylkeskommuner, offentlige instanser og organer (f.eks. Innovasjon Norge), og offentlig eide og kontrollerte selskaper. Nedslagsfeltet til regelverket er med andre ord bredt, og konsekvensene av å trå feil store.

Aktualitet

I januar 2023 trådte det i kraft en ny lov med saksbehandlingsregler for saker om støtte («støtteprosessloven»)²

De siste årene har det også generelt vært økt oppmerksomhet rundt statsstøtteregelverket, og særlig hvorvidt kommersielle avtaler med det offentlige innebærer ulovlig støtte. Et eksempel er Høyesteretts prinsipielle avgjørelse fra september 2023 i den såkalte Boligbygg-saken, der blant annet forholdet mellom kommersielle avtaler og ulovlig støtte ble berørt.³

Den økte bevisstheten rundt statsstøtteregelverket, sammen med ny støtte-

prosesslov, medfører økt risiko for tilbakeføringskrav. Selv om ansvaret for etterlevelse av statsstøtteregelverket ligger hos det offentlige, bør derfor private aktører som inngår avtaler med det offentlige aktivt tilvirke at regelverket overholdes, og medvirke til at relevant informasjon tilknyttet avtalen lagres. Dette vil bidra til at eventuelle fremtidige spørsmål om hvorvidt det foreligger ulovlig støtte, raskt vil kunne avklares.

Forbudet mot statsstøtte

Statsstøtteregelverket er i sin kjerne et forbud mot alle økonomiske disposisjoner som faller inn under EØS-avtalen artikkel 61 (1), og som dermed anses som statsstøtte. Av bestemmelsen fremgår det at:

«[...] støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, [skal] være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.»

1 EØS-avtalen artikkel 61 er gjennomført i norsk rett ved lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. ("EØS-loven").

2 Støtteprosessloven lov 4. mars 2022 nr. 7 om nasjonale saksbehandlingsregler i saker om offentlig støtte ("støtteprosessloven").

3 Høyesteretts avgjørelse HR-2023-1807-A ("Boligbygg-saken").

Artikkel 61 (1) oppstiller seks vilkår som alle må være oppfylt for at det skal foreligge statsstøtte. Dersom ett vilkår ikke er oppfylt, vil det ikke foreligge støtte og disposisjonen går dermed klar av regelverket. For kommersielle avtaler er det sentrale vilkåret *fordelskriteriet*.

Fordelskriteriet

Fordelskriteriet er oppfylt dersom mottakeren oppnår en økonomisk fordel. Kriteriet er tolket vidt i EU/EØS-praksis, og omfatter enhver fordel som klart ikke kunne vært oppnådd under alminnelige markedsmessige vilkår.⁴ Eksempler på slike fordeler er tilskudd og subsidier, salg til underpris eller kjøp til overpris, samt lån eller garantier på ikke-markedsmessige vilkår.

Markedsaktørprinsippet

Offentlige aktører står fritt til å eie og drive kommersiell aktivitet på lik linje med private aktører såfremt det skjer på markedsmessige vilkår (markedsaktørprinsippet). Prinsippet er et direkte utslag av statsstøtteregelverkets formål om å sikre like konkurransevilkår, og gjør seg gjeldende hver gang det offentlige opptrer i markedet.

Markedsaktørprinsippet innebærer i korte trekk at det offentlige må opptre slik en sammenlignbar, rasjonell og profitorientert privat aktør ville ha opptrådt under lignende omstendigheter i markedet. Det offentliges avtaler må altså være på markedsmessige vilkår, herunder i tråd med vilkår som markedet for øvrig ville akseptert.

Etterlevelse av markedsaktørprinsippet forutsetter normalt at det offentlige (i) vurderer (benchmarker) disposisjonen opp mot sammenlignbare disposisjoner i markedet og (ii) dokumenterer at transaksjonen vil være markedsmessig.

Såfremt markedsaktørprinsippet er overholdt, foreligger det ingen fordel for mottakeren – og dermed ikke statsstøtte.

Konsekvenser av ulovlig støtte

Tilbakeføringsplikten

Det er aktører som forvalter offentlige midler som er ansvarlige for at statsstøtteregelverket overholdes. De praktiske konsekvensene av at det oppstår ulovlig støtte er likevel størst for mottakeren. For slike tilfeller fastsetter nemlig støtteprosessloven § 12 en gjensidig plikt for støttegiver til å tilbakekreve, og for støttemottaker til å tilbakeføre den ulovlige støtten i sin helhet, inkludert renter.⁵ Formålet med tilbakeføringsplikten er å sikre at konkurransefordelen tilbakeføres, slik at den opprinnelige konkurranse situasjonen gjenopprettes.

Håndheving

Krav om tilbakeføring etter støtteprosessloven følger som utgangspunkt forvaltningslovens saksbehandlingsregler. Støttegiver må fremme krav om tilbakeføring ved enkeltvedtak innen *tre år* etter at støtten ble tildelt.⁶ I utgangspunktet foreldes også krav om tilbakeføring i tråd med foreldelseslovens bestemmelser.⁷

ESA har imidlertid adgang til å fatte vedtak om tilbakeføring i inntil *ti år* etter tildeling.⁸ I ytterste konsekvens kan derfor en støttemottaker risikere at ulovlig statsstøtte, i form av for eksempel et salg til det offentlige til overpris, kan kreves tilbakeført i inntil ti år regnet fra «tildelingstidspunktet», dvs. tidspunktet da den offentlige aktøren forpliktet seg til å gi den aktuelle ytelsen ved et ubetinget og rettslig bindende tilsagn.⁹

Norske kommuner benytter tiårsfristen til ESA

ESAs forlengede frist for å gripe inn har ført til to tilfeller hvor norske kommuner har klaget seg selv inn til ESA for å ha tildelt ulovlig statsstøtte.

I 2014 solgte Lørenskog kommune en tomt til en privat eiendomsutvikler. Ved en forglemmelse ble faktura for salget først sendt til kjøperen fire år etter salget. Kjøperen møtte fakturaen med anførsel om at kravet var foreldet. Kommunen valgte derfor å klage seg selv inn til ESA med påstand om ulovlig statsstøtte.¹⁰

Tilsvarende klagde Indre Fosen kommune årsskiftet 2022/2023 seg selv inn til ESA med påstand om at et salg av en næringseiendom innebar ulovlig støtte til den private motparten (salg til underpris). Også denne saken ble sendt til ESA etter at treårsfristen var utløpt.

Sakene er i skrivende stund til behandling hos ESA og ESA har foreløpig ikke konkludert med hvorvidt avtalene innebærer ulovlig støtte.

Trenden med at norske støttegivere klager seg selv inn for ESA er ny og verdt å merke seg for alle som handler med det offentlige.

Tilbakeføringskrav påvirker ikke nødvendigvis gyldigheten av avtalen

Et tilbakeføringskrav påvirker ikke nødvendigvis gyldigheten av avtalen. Dette ble nylig stadfestet av Høyesterett i Boligbygg-saken (2023). Saken gjaldt i korte trekk spørsmål om Oslo kommunes kjøp av bygården Grønnegata i 2016 var gjort til overpris, og om den angivelige overprisen innebar ulovlig statsstøtte til den private selgeren som måtte tilbakebetales. Høyesterett kom derimot til at vedtaket om tilbakeføring var ugyldig og måtte oppheves. Deretter fastsatte Høyesterett i en obiter dictum-uttalelse at:¹¹ «[...] det etter min mening klart at ulovlig støtte i form av overpris etter § 5 kan pålegges tilbakeført uten at dette umiddelbart får følger for kontraktsforpliktelsene [...].

5 Støtteprosessloven § 12 (1).

6 Støtteprosessloven § 14.

7 Støtteprosessloven § 13.

8 Det er ESA som er ansvarlig for å føre tilsyn med at Norge og de andre EFTA-landene overholder sine forpliktelser overfor EU, inkludert statsstøtteregelverket.

9 HR-2023-1807-A avsnitt 60.

10 Saken er siden klagen utvidet til å omfatte spørsmålet om også nivået på kjøpesummen, og ikke bare den manglende innbetalingen av denne, innebar ulovlig statsstøtte.

11 Obiter dictum er uttalelser i en rettsavgjørelse som ikke er nødvendig for begrunnelsen av domsresultatet i den konkrete saken.

4 Se for eksempel Boligbygg-saken avsnitt 56.

De praktiske konsekvensene av ulovlig støtte er størst for mottakeren som må tilbakeføre den ulovlige støtten i sin helhet, inkludert renter.

«Jeg føyer til at en støttemottaker som pålegges å tilbakeføre det ulovlige støtteelementet, må kunne gjøre gjeldende i en egen sak at kontraktsforpliktelsene er endret som følge av tilbakeføringsplikten [...]»¹²

Det er altså ingen automatikk i at et tilbakeføringskrav påvirker gyldigheten av avtalen for øvrig, selv om kravet forrykker balansen i avtalen som den private parten opprinnelig forpliktet seg til. Dersom tilbakeføringskravet skal ha konsekvenser for avtalen for øvrig, er det nødvendig for den private parten å ta ut sak, og å sannsynliggjøre at tilbakeføringskravet for eksempel medfører avtalerettslig ugyldighet.

I ytterste konsekvens kan altså en privat aktør risikere å måtte tilbakebetale støttebeløpet med tillegg av renter, for så å bli sittende igjen med en bindende og langt mindre balansert avtale enn det som var forutsatt på avtaletidspunktet. Også dette bør private aktører som handler med det offentlige være bevisst.

Tilbakeføringskrav kan overdras i transaksjoner

Krav om tilbakeføring av ulovlig statsstøtte kan overdras gjennom oppkjøp og fusjoner. Nasjonale støttegivere eller ESA kan på nærmere vilkår rette tilbakeføringskrav mot den nye eieren av (hele eller deler av) et foretak som har mottatt ulovlig støtte. Forutsetningen er økonomisk kontinuitet mellom targettselskapet (direkte støttemottaker) og kjøper (mulig indirekte støttemottaker). Private aktører bør derfor være bevisst risikoen for tilbakeføringskrav også når de gjennomfører transaksjoner, og for eksempel stille spørsmål ved dette i selskapsgjennomgangen.

Markedsaktørprinsippet i praksis Avtaler med det offentlige må inngås og praktiseres på markedsmessige vilkår

Kommersielle avtaler med det offentlige må inngås på markedsmessige vilkår for at det ikke skal oppstå risiko for ulovlig statsstøtte.

Videre må også avtalen praktiseres i henhold til sitt innhold eller på linje med

alminnelige markedsmessige betingelser ellers for at det ikke skal oppstå risiko for ulovlig statsstøtte. Et nylig eksempel på dette, er å finne i ESAs avgjørelse i den såkalte Evinny-saken. Her fremholdt i korte trekk ESA at Bergen kommune hadde overkompensert Evinny for drift og vedlikehold av gatelys i Bergen. I den forbindelse, la ESA avgjørende vekt på at avtalen – som i utgangspunktet var markedsmessig – angivelig ikke var praktisert etter sitt innhold, før ESA konkluderte med at det forelå ulovlig statsstøtte.¹³ ESAs avgjørelse ble imidlertid ikke opprettholdt av EFTA-domstolen, som konkluderte med at det ikke forelå overkompensasjon og dermed ikke ulovlig statsstøtte.¹⁴

I forlengelse av det ovennevnte, må endelig etterfølgende endringer i avtaler med det offentlige være på markedsmessige vilkår for at det ikke skal oppstå risiko for ulovlig støtte.

¹³ Vi gjør oppmerksom på at ESAs avgjørelse ble opphevet ved EFTA-domstolens avgjørelse datert 21. mars 2024 som følge av at beviskravet ikke var oppfylt.

¹⁴ Sak E-10/22 Evinny.

¹² HR-2023-1807-A avsnitt 88-89.

Det offentlige som kjøper eller selger

Avtaler om kjøp og salg foregår normalt i velfungerende markeder. I slike tilfeller lar markedspris seg ofte enkelt fastslå ved å se hen til sammenlignbare transaksjoner.

Det faktum at det gjennomføres forhandlinger, er derimot ikke tilstrekkelig i seg selv til å konstatere at en salgsspris er markedsmessig. I henhold til markedsaktørprinsippet, er det i stedet avgjørende om en sammenlignbar, rasjonell og profitorientert privat aktør ville akseptert den aktuelle avtalen.

Innkjøp fra det offentliges side foregår normalt gjennom konkurranseprosess etter anskaffelsesregelverket. Avtaler inngått etter en slik konkurranseprosess vil som hovedregel være på markedsmessige vilkår.

Ved kjøp og salg av eiendom bør det gjennomføres en åpen budrunde eller innhentes uavhengige verdivurderinger, fortrinnsvis fra flere eksperter. I den grad det skal fastsettes en pris som avviker fra innhentede vurderinger, må dette eventuelt kunne begrunnes særskilt ut fra forretningsmessige hensyn.

Det offentlige som investor/eier

Statsstøtteregelverket og markedsaktørprinsippet settes også på spissen i tilfeller hvor det offentlige opptrer som investor. Utgangspunktet er her som ellers at det offentlige kan investere i virksomheter under normale markedsmessige vilkår.

Det avgjørende er at det offentliges potensielle investering vurderes som lønnsom nok til at en privat investor ville investert sin kapital på samme vilkår. Det gjelder derimot ingen plikt for det offentlige til å investere på den mest lønnsomme måten som er tilgjengelig.

I vurderingen av om en investering vil være markedsmessig, må det offentlige blant annet se hen til utsiktene til avkastning og utbytte, og om forventet fremtidig kontantstrøm vil overstige kapitaltilførselen. For det tilfelle at det offentlige velger å gjøre en investering,

må det offentlige forvalte sin investering slik en privat aktør ville gjort, for eksempel ved å kreve utbytte.

Avkall på avkastning eller utbytte kan utgjøre ulovlig statsstøtte for virksomheten som helt eller delvis eies av det offentlige, med mindre praksisen kan begrunnes ut ifra forretningsmessige hensyn som en privat investor ville lagt til grunn under lignende omstendigheter.

Det offentlige som långiver eller garantist

De samme prinsippene gjelder for det offentlige som långiver og garantist. Det offentlig har i utgangspunktet frihet til å gi lån og garantier forutsatt at dette skjer på markedsmessige vilkår.

Markedsmessigheten til et lån vurderes ut ifra vilkårene som pålegges låntageren, og om låntager kunne oppnådd tilsvarende vilkår fra en finansieringsinstitusjon i markedet. Det offentlige må derfor vurdere rentenivået og krav til sikkerhetsstillelse opp mot risiko for betalingsvikt. ESA fastsetter årlig en referanserente som angir hva som anses å være markedsmessig for lån med normal risiko.¹⁵

ESA har utarbeidet egne retningslinjer for vurderingen av om garantier er markedsmessige. Retningslinjene oppstiller en rekke vilkår for å vurdere om en garanti er gitt på markedsmessige vilkår, inkludert om garantipremien tilsvarer markedspris. En garanti fra det offentlige kan være markedsmessig selv om kravene i retningslinjene ikke er oppfylt, men dette krever i tilfelle en konkret vurdering opp mot statsstøtteregelverket.

Oppsummering

Det er risiko for ulovlig støtte i kommersielle avtaler

Som det fremgår av denne artikkelen, er det en risiko for at kommersielle avtaler med det offentlige kan innebære ulovlig statsstøtte. Et grunnleggende vilkår for at det skal foreligge slik ulovlig støtte, er at avtalen må gi den private aktøren

en økonomisk fordel som mottakeren «klart» ikke ville oppnådd under alminnelige markedsmessige betingelser.

Mottakere av ulovlig statsstøtte er etter støtteprosessloven forpliktet til å tilbakeføre det ulovlige støtteelementet i en kommersiell avtale, for eksempel differansen mellom markedspris og overprisen betalt av det offentlige. Som Høyesterett stadfester i Boligbygg-saken, er det heller ingen automatikk i at et tilbakeføringskrav påvirker gyldigheten av avtalen for øvrig, selv om kravet forrykker balansen i avtalen som den private parten opprinnelig forpliktet seg til.

Private aktører bør bidra til etterlevelse av regelverket

I kjølvannet av den økte oppmerksomheten rundt statsstøtteregelverket de senere årene, bør alle som handler med det offentlige, aktivt medvirke til at regelverket overholdes, og at relevant informasjon tilknyttet avtalen lagres. Dette vil bidra til at eventuelle fremtidige spørsmål om hvorvidt det foreligger ulovlig støtte, raskt vil kunne avklares.

Dokumentasjon bør lagres i ti år

ESA kan i ytterste konsekvens iverksette undersøkelser av en angivelig ulovlig støtte i inntil ti år regnet fra «tildelingstidspunktet», dvs. tidspunktet da den offentlige aktøren forpliktet seg til å gi den aktuelle ytelsen ved et ubetinget og rettslig bindende tilsagn.¹⁶ Relevant dokumentasjon bør derfor lagres i minimum ti år fra det opprinnelige avtaletidspunktet eller tidspunktet for en senere endring av avtalen.¹⁷

På dette punktet skiller altså implikasjonene av statsstøtteregelverket seg fra for eksempel bokføringsregelverket.

Hovedregelen etter bokføringsregelverket er at regnskapsmateriale skal oppbevares i fem år etter regnskapsårets slutt.¹⁸

¹⁶ HR-2023-1807-A avsnitt 60.

¹⁷ Slik relevant dokumentasjon kan være eksempler på lignende transaksjoner på lignende betingelser mellom private aktører, markedsdata som prisstatistikk, verdivurderinger og kommersielle vurderinger mv.

¹⁸ Lov 19. november 2004 nr. 73 om bokføring (bokføringsloven).

¹⁵ Referanserenten er tilgjengelig på ESAs hjemmesider.

Fokus på tollbehandling

Vi setter søkelys på spørsmål knyttet til tollbehandling av varer. Artikler omfatter blant annet import- og eksportprosedyrer, regelverket knyttet til frihandelsavtaler, særavgifter og tiltak i forbindelse med Brexit. Forfatter er tollrådgiver ved BDO Advokater AS.

Frihandelsavtale mellom Efta og India

Efta-landene og Norge har inngått handelsavtale med India som medfører reduksjon av toll på varer. Det gir store muligheter for norsk eksport.

Tollrådgiver
Cato Huseby
Senior Manager, BDO Advokater

Gir reduserte tollsatser over en femårsperiode

EFTA-landene er enige med India om en handelsavtale som ble signert 10. mars 2024. Avtalen vil gi reduserte tollsatser over en femårsperiode og vil gi norske eksportører store muligheter for å øke markedene i India. India er verdens femte største økonomi med 1,4 milliarder innbyggere. Dette markedet vil kunne gi store eksportmuligheter for norske selskaper.

De øvrige landene i Efta er Liechtenstein, Sveits og Island.

Et eget kontor vil etter hvert etableres i India for å hjelpe norske bedrifter med å operere i det indiske markedet.

Avtalene har ennå ikke trådt i kraft, men forventes å tre i kraft fra 2025.

Tollreduksjon på varer som eksporteres fra Norge til India

I dag er det høye tollbarrierer, opp til 40 prosent på enkelte varer. Den nye avtalen vil kunne redusere tollsatsen for de fleste varene og helt ned til 0 for enkelte varer over en femårsperiode.

Import av norsk sjømat til India oppkrevs pr. i dag med importtoll på 33 prosent. I løpet av en femårsperiode fra avtalen trer i kraft vil tollbeløpet kunne reduseres til 0. Dette vil bety mye for norsk sjømat-eksport.

Handelen med India har de siste årene økt kraftig. Det forventes at handelen fortsatt vil øke kraftig fremover da den nye handelsavtalen legger forholdene bedre til rette for norske eksportbedrifter.

I dag eksporteres det hovedsakelig olje-produkter, nikkel, kunstgjødsel, stål og aluminium fra Norge til India. Den nye handelsavtalen vil legge til rette for at også andre norske varer kan være konkurransedyktige for eksport til nye markeder i India.

Tollreduksjon på varer fra India til Norge

Det er allerede i dag muligheter for tollreduksjon eller tollfritak for import av tollbelagte varer fra India til Norge med GSP-systemet (Generalized System of Preferences) som gjelder for utviklingsland. I motsetning til frihandelsavtalene er GSP-ordningen ensidig. Det innebærer at norske eksportører ikke kan oppnå tollreduksjon ved eksport til et GSP-land/utviklingsland.

GSP-systemet gjelder i dag for ca. 90 utviklingsland der ca. 35 av utviklings-

landene er betegnet som Minst Utviklede Land (MUL) og som oppnår bedre betingelser for tollreduksjon til Norge enn de andre GSP-landene.

Det er kun matvarer og tekstiler/klær som er tollbelagt ved import til Norge.

India er pr. i dag ansett som et ordinært GSP-land og har derfor allerede pr. i dag tollreduksjon på tollbelagte varer inn til Norge som produseres i India. For eksempel er tekstiler og klær hovedsakelig tollbelagt med en ordinær tollsats på 10,7 prosent inn til Norge. Klær/tekstiler vil kunne få redusert tollsatsen til 0 hvis det fremlegges gyldig opprinnelsesdokumentasjon på indisk opprinnelse.

Muligheter for utvidelse av eksport for norske bedrifter til India

Vi vil anbefale norske eksportører å se nærmere på frihandelsavtalen med India for å se på mulighetene for opprettelse av nye handelsforbindelser. Avtalen vil gi muligheter for utvidelser for eksport av varer til nye markeder i India.

Link til avtalen finnes på: <https://www.efta.int/trade-relations/free-trade-network/india>

Siden er utarbeidet av skatterådgiverne Synne Hurum Austmo og Bernhard Henriksen Nicolaysen, begge Deloitte Advokatfirma.

Sveits – endringer i merverdiavgiftsloven

Den sveitsiske regjeringen har besluttet å revidere deler av den sveitsiske merverdiavgiftsloven. Endringene trer i kraft 1. januar 2025. Det er særlig tre hovedendringer. For det første kan selskaper registrert for mva i Sveits fra 1. januar 2025, på visse vilkår, levere årlige mva-meldinger i stedet for månedlige, kvartalsvise eller halvårslige mva-meldinger. For det andre innføres nye regler for å fravike plikten til å oppnevne en mva-representant for utenlandske selskaper. For det tredje innføres det et solidaransvar for administrerende direktør som gjør at skattemyndighetene kan kreve sikkerhet fra administrerende direktør for merverdiavgiftsrelatert gjeld.

Polen – innføring av redusert mva-sats på skjønnhetsrelaterte tjenester

15. mars 2024 ble det fremmet et lovforslag som går ut på å redusere mva-satsen på skjønnhetsrelaterte tjenester i Polen. Den nye reduserte satsen er på 8 % og trådte i kraft 1. april 2024. Tjenester dette berører, er blant annet skjønnhetstjenester, ansiktsbehandling, manikyr og pedikyr utført i salong eller i et hjem. Tjenester som ikke er omfattet av den reduserte satsen, er blant annet tatoverings- og piercing-tjenester.

New Zealand – merverdiavgiftsplik for digitale plattformer

Fra 1. april 2024 må digitale plattformer (som tilrettelegger for «forbruker til forbruker»-transaksjoner) betale GST (tilsvarende MVA) på visse typer tjenester, slik som levering av mat og drikke, korttidsopphold og bildeling. Bakgrunnen for innføringen av merverdiavgiftsplikten var at man ønsket å få bukt med konkurransevridninger mellom direkteleverandører og de som opererer gjennom plattformer. Sistnevnte ble ansett for å ha en fordel fordi de ikke ble pålagt å betale GST på hver transaksjon, noe som bidro til lavere priser og mindre skatt.

Argentina – økt rentesats for forsinket betaling av skatter

Det argentinske skattekontoret kunngjorde i mai 2024 nye rentesatser for forsinkede skattebetalinger i argentinske pesos «ARS», gjeldende for forsinkede skattebetalinger i perioden fra 1. juni 2024 til 31. juli 2024. De reviderte satsene er beregnet i henhold til det argentinske Økonomidepartementets resolusjon 3/2024, som fastlegger månedlig rentesats for unnlatte og forsinkede skattebetalinger i ARS på 6,41 % (0,83 % for gjeld i USD), månedlig rentesats for forsinkede betalinger under rettslige behandling i ARS på 7,39 % (1 % for gjeld i USD).

Storbritannia – skatteavtaletrøbbel med Hviterussland

Storbritannia mottok 22. mars 2024 ensidig beslutning fra Hviterussland om å suspendere spesifikke bestemmelser i skatteavtalen mellom Storbritannia og Hviterussland om inntekt og kapital. HMRC publiserte en uttalelse om uenighetene 23. mai 2024. I denne uttalen HMRC «His Majesty Revenue and Customs» at skatteavtalen ikke tillater denne ensidige handlingen og anser handlingen til Hviterussland som svært alvorlig. Storbritannia vil fortsette å overholde bestemmelsene i skatteavtalen, da landet fortsatt anser skatteavtalen som gjeldende og vil vurdere ytterligere skritt som respons i saken. Det er forventet at saken vil utvikle seg videre.

ReKomp

Er du revisor eller regnskapsfører?
Da er ReKomp noe for deg!

ReKomp gir deg:

Faste, lave kostnader til etterutdanning.

Fleksibilitet og forutsigbarhet.

Muligheten til å skreddersy din egen kursportefølje.

[Klikk her for å tegne abonnement i dag!](#)

Kvantumsrabatt

ved flere enn ti abonnenter